कुमाख गाउँपालिका

;Nofg

शिक्षा क्षेत्रको योजना, २०७९–२०८३

Education Sector Plan, 2022-2026

कुमाख गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय रागेचौर सल्यान

(**शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा**)

कर्णाली प्रदेश नेपाल

स्वीकृत मितिः **२०७८।१०।१६ गते**

वि**षयसुचि**

षयसुचि 2
सारंश 5
परिच्छेदः १ ..... **6**
परिचय **6**
१.१ पृष्ठभूमि 6
परिच्छेदः २ ..... **15**
नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना **15**
२.१ सन्दर्भ र औचित्य 15
२.२ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच 17
२.३ स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य 17
२=४ लक्ष्य(GOAL) 17
२.५ उद्देश्यहरू 17
२.६ रणनीतिहरू 18
२.७ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू (KEY PERFORMANCE INDICATORS-KPI) 28
परिच्छेदः ३ ..... **39**
शिक्षाका उपक्षेत्रहरू **39**
३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा 39
३.२ आधारभूत शिक्षा 49
३.३ माध्यमिक शिक्षा 60
३.४ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्वन्ध 68
३.५ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम 74
३.६ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री 81
३.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास 87
३.८ विद्यालय व्यवस्थापन 102
३.९ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा 109
३.१० गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा 116
३.११आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा 124
३.१२ शिक्षामा सूचना प्रविधि 134
३.१३ आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षा 139
परिच्छेदः ४ ..... **145**
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास **145**
४=१परिचय 145
४=२ वर्तमान अवस्था 145
४.३ लक्ष्य 146
४.४ उद्देश्य 147
४.५ रणनीतिहरू 147
४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य 147

परिच्छेद ५ 150

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन 150

५.१परिचय 150
५=२ वर्तमान अवस्था 150
५.३ लक्ष्य 151
५.४ उद्देश्य 151
५.५ रणनीतिहरू 152
५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य 152

परिच्छेद ६: कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण 154

६.१परिचय 154
६.२ वर्तमान अवस्था 155
६.३ लक्ष्य 156
६=४ उद्देश्य 156
६=५ रणनीतिहरू 157
६=६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य 157

परिच्छेद ७ 163

मुख्य मुख्य क्रियाकलाप र उपलब्धी सूचक 163

७.१ वित्तिय योजना 163
७.२ कार्यक्रम तथा नतिजा खाका (PROGRAM AND RESULTS FRAMEWORK-PRF) 213

सन्दर्भ सामग्रीहरू 226

अनुसूचीहरू 228

अनूसूची १ M शिक्षा योजना निर्माण समितिको विवरण 228
अनूसूची २ M शिक्षा योजना निर्माणका क्रममा भएका वैठक, कार्यशालामा सहभागि विवरण 228
अनुसूचि ३ M गाउँपालिका अन्तर्गतका बालविकास केन्द्र र सहजकर्ताको विवरण 228
अनुसूची ४ Mगाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयहरुको विवरण 231
अनुसुचि५ MUFPFपालिका शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरुको विवरण 232

सारंश

परिच्छेदः १
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ३१ मा शिक्षा सम्बन्धी हक उल्लेखित छ । उक्त धाराले पहूँचको हक हुने र राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने, अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने व्यवस्था गरिएको छ । यसै गरी नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्न पाउने हक हुने जस्ता शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हकको प्रत्याभूत गरेको छ ।

दिगो विकास को लक्ष्य नं ४ मा समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सबैलाई उपलब्ध हुने र आजीवन सिकाइलाई प्रर्वद्धन गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । नेपालको अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा सम्वन्धि ऐन २०७५ अनुसार वि.सं २०८५ सम्म सबै नागरिकलाई आधारभूत तह सम्मको शिक्षामा पहुँच पु/\ofउने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ । यसै गरि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ (२) को उप दफा (ज) अनुसार स्थानीय तहलाई माध्यामिक र आधारभूत विद्यालय सम्बन्धि २३ वटा अधिकारहरु प्रदान गरिएको छ । जसको बुँदा नं १ मा प्रारम्भिक तथा बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा,खुला तथा वैकल्पिक र निरन्तर सिकाइ, सामुदायिक सिकाइ र विशेष शिक्षासम्बन्धी नीति, कानुन,मापदण्ड, योजना तर्जुमा,कार्यान्वयन, अनुगमन,मूल्याङ्कन र नियमन गर्ने भन्ने कुरा उल्लेख छ ।

शिक्षा ऐन २०२८ र शिक्षा नियमावली २०५९, मा शिक्षा सम्बन्धी विविध व्यवस्था गरिएको छ ।संघीय सरकारले राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ जारी गरेको छ । यी सबै नीति, योजना, व्यवस्था र घोषणाहरुको मर्मअनुसार स्थानीय तहको शिक्षालाई सु–व्यवस्थित बनाउन, गुणस्तरीय र समावेशी, समतामुलक शिक्षा सबै नागरिकलाई प्रदान गरि सुखि नेपाली सम्वृद्ध नेपालको नारालाई साकार पार्न गाउँपालिकाले शिक्षा योजना २०७८ तयार गरेको छ । यसका साथै गाउँपालिकाअन्तर्गत शिक्षा सम्बन्धी समस्याहरुको पहिचान गरेर विभिन्न चरणमा कार्यशाला, गोष्ठिहरु सञ्चालन गरी शिक्षा सम्बन्धि सरोकार राख्ने सबै स्थानीय सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो योजना तयार गरिएको हो । यस योजनामा व्यवस्था गरिएका सबै कुराहरु कार्यान्वयन गर्न शिक्षा सम्बन्धी सरोकार राख्ने सबै निकायहरुको महत्वपूर्ण भूमिका रहनेछ । यसमा भएका व्यवस्थाहरुलाई आ–आफ्नो क्षेत्रमा लागु गर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य रहनेछ । गुणस्तरीय शिक्षाको विकास गरी सीपयुक्त नागरिक तयार गर्न र समृद्ध गाउँपालिकाको रुपमा विकास गर्न यो शैक्षिक योजनाले उल्लेख्य भूमिका खेल्नेछ ।

१.१.१ अवधारणा

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३१ को उपधारा ५ सम्म शिक्षा लाई मौलिक हकका रूपमा राखेको छ । शिक्षामा पहुँच बढाउन र शिक्षालाई निशुल्क र अनिवार्य बनाउने सम्वन्धि धारा ३१ को उपधारा १ र २ मा व्यावस्था गरेको छ । त्यसै गरी उपधारा क्रमशः३,४ र ५ मा अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानुन बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने, नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था स्थापना र सञ्चालन गर्न पाउने हक हुने जस्ता शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हकको प्रत्याभूत गरेको छ ।

नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नका साथै गुणस्तर सुधारका निमित्त विगतमा सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना कार्यान्वयनमा ल्याएको थियो । यस योजनाबाट प्राप्त उपलब्धिलाई संस्थागत गर्न र विद्यालय शिक्षाका विविध सकारात्मक प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिन तथा शिक्षाका नवीन कार्यव्रmमहरूको प्रस्तावसहित २०७३ साउनदेखि २०८० असार (सन् २०१६ जुलाईदेखि २०२३ जुलाई) सम्मको सात वर्षे विद्यालय क्षेत्र विकास योजना निर्माण गरिएको छ । योजनाको प्रथम पाँच वर्ष २०७३ साउनदेखि २०७८ असार (सन् २०१६ देखि २०२१) सम्मका लागि स्रोतसहितको कार्ययोजना तयार गरिएको छ । वि.सं. २०७९ (सन् २०२२) सम्ममा नेपाललाई विकासशील राष्ट्रका रूपमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय दूरदृष्टिलाई आत्मसात् गर्दै शिक्षा मन्त्रालयको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्धतिबाट यस योजनाको तर्जुमा गरिएको हो । दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गरी वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा नेपाललाई मध्यम आय भएको मुलुकको स्तरमा रूपान्तरणको लक्ष्य हासिल गर्ने महत्वपुर्ण साधनका रूपमा पनि यस योजनालाई हेरिएको छ । साबिकका उपलब्धि, सिकिएका पाठहरू तथा सबैका लागि शिक्षाको राष्ट्रिय कार्ययोजना (सन् २००१–२०१५) अन्तर्गत सञ्चालन गरिएका सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रम (सन् २००४–२००९) र विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यव्रmम (सन् २००९–२०१६) का एकीकृत कार्यसूचीहरू यस योजनाका प्रमुख मार्गदर्शक हुन् । राष्ट्रीय शिक्षा निति २०७६ ले नेपालको संविधानमा निर्दिष्ट गरिएका शिक्षा सम्बन्धी मौलिक हक, राज्यको पुनःसंरचना र अधिकारको बाँडफाँट, मुलुकको आर्थिक–सामाजिक रुपान्तरणका एजेण्डा, दिगो विकास लक्ष्यप्रति नेपालको प्रतिबद्धता, पन्ध्रौं योजनाको आधारपत्र, सन् २०२२ भित्र अति कम विकसितबाट विकासशील राष्ट्र बन्ने लक्ष्य तथा सन् २०३० सम्म मध्यम आय भएको राष्ट्रका रूपमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय सङ्कल्प नै नयाँ शिक्षा नीति तर्जुमाका मूल आधार मानेको छ । त्यसैगरी शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभूत मौलिक हकलाई व्यवहारमा कार्यान्वयन गर्न, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको मान्यता अनुरुप शिक्षामा सबैको सरल, सहज र समतामूलक पहूँच सुनिश्चित गर्न एवं शिक्षालाई सर्वव्यापी, जीवनोपयोगी, प्रतिस्पर्धी एवं गुणस्तरयुक्त बनाउन नयाँ शिक्षा नीतिको आवश्यकता पर्दछ ।संघीय ढाँचा अनुरूप सरकारका तीन वटै तहमा शिक्षा प्रशासन प्रभावकारी एवं नतिजामूलक ढंगले सञ्चालन गरी जनताको शिक्षा प्राप्तिको अधिकार सुनिश्चित गर्नका लागि समयानुकूल शिक्षा नीतिको जरुरत पर्दछ । त्यसका लागी छरिएर रहेका शिक्षा क्षेत्रका नीतिहरूलाई एकीकृत र संहिताबद्ध गरी एकिकृत राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको खाँचो पूरा गर्ने ध्येयले यो राष्ट्रिय शिक्षा नीति तर्जुमा गर्नु परेको कुरा उल्लेख गरेको छ ।

अनिवार्य tyf lgz'ल्क सम्वन्धि शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७५ मा व्यवस्था बमोजिक शिक्षा प्राप्त गर्ने प्रत्येक व्यक्तिको आधारभ"t मानव अधिकार एवं संविधान प्रदत्त मैलिक हकलाई व्यवहारमा कार्यन्वयन गरी शिक्षालाई लोकतान्त्रिक मुल्य र मान्यतामा आधारित समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणमा केन्द्रित गर्दै शिक्षामा सबैको सहज एवं समतामूलक पहुँच र निरन्तरता सुनिश्चित गरि शिक्षालाई सर्वव्यापी,जीवनोपयोगी, प्रतिष्प्रधी एवं गुणस्तरिय बनाउनका लागि अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरेको र यस सम्वन्धि नियमावली २०७७ ले परिच्छेद ६ सम्म व्यवस्था गरेको छ ।

दिगो विकासको लक्ष्य २०३० मा शिक्षा सम्वन्धि लक्ष्य ४– समावेशी तथा न्यायोचित र गुणात्मक शिक्षा सुनिश्चित गर्दै सबैका लागि जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू प्रवर्धन गर्ने दिगो विकास लक्ष्य ४ अन्तर्गतः

(क) सन् २०३० सम्ममा सबै छात्रछात्राहरूलाई सान्दर्भिक सिकाइका सकारात्मक परिणामहरू प्राप्त हुन सकुन् भन्ने उद्देश्यले निशुल्क, न्यायोचित तथा गुणात्मक प्राथमिक र माध्यमिक शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने,

ख) सबै छात्रछात्राहरूलाई प्राथमिक शिक्षाको लागि तयार गर्न गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास, हेरचाह र पूर्वप्राथमिक शिक्षामा उनीहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने,

ग) क्षमताले धान्न सकिने तथा गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यावसायिक र विश्वविद्यालयसम्मकै शिक्षामा सबै महिला र पुरुषहरूको समान पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने,

घ) रोजगारी, मर्यादित जागिर र उद्यमशीलताको निम्ति प्राविधिक एवम् व्यवसायिक दक्षता लगायतका सान्दर्भिक सीप÷दक्षता भएका युवा र वयस्कहरू को सङ्ख्या वृद्धि गर्ने र

(ङ) शिक्षामा लैङ्गिक असमानताहरूको अन्त्य गर्ने र कमजोर अवस्थामा रहेका मानिसहरूको लागि शिक्षा र व्यावसायिक तालिमका सबै तहहरूमा समान पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने जस्ता परिमाणात्मक लक्ष्य राखेको छ ।यसरी शिक्षको समग्र विकासका लागि विभिन्न क्षेत्रसँग सहकार्य गर्दै स्थानीय तहको जनशक्ति र आवश्यकतालाइ समेटि कार्यान्वयन गर्दा अझ प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

१.१.२ सन्दर्भ

शैक्षिक क्षेत्रको विकेन्द्रिकरण संगसंगै नेपालको संविधान,स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले स्थानिय सरकार संचालनका लागि अधिकार प्रत्यायोजन गरेको छ । सोहि अनुसार आधारभूत शिक्षा र माद्यामिक तहको शिक्षा स्थानिय सरकारको अधिकार क्षेत्रभित्र परेकोले शैक्षिक योजना बनाइ सोको कार्यान्वयन गर्नका लागि महत्वपुर्ण रहेको छ । स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन भित्र पर्ने शिक्षा सम्वन्धि २३ वटा अधिकार व्यवस्था गरेको, नीतिगत व्यवस्थामा सुधार भएको,निशुल्क र अनिवार्य शिाff लागु भएको,शिक्षामा लगानी वृद्धि रविद्यालयको संस्थागत संरचनामा सुधार भएको देखिन्छ।

विश्वव्यापी मानव विकास सूचका\s प्रतिवेदन २०२०का अनुसार नेपाल १ सय ४२ औं स्थानमा उक्लिएको छ । यसअघि १४७औं स्थानमा रहेको नेपाल यस वर्ष १ सय ८९ देशमध्ये १ सय ४२ औं स्थानमा उक्लिएको हो ।नेपालभन्दा पछि ४७ वटा देश छन् । संयुक्त राष्ट्रसंघीय विकास कार्यक्रम यूएनडीपीले नेपालको मानव विकास सूचकांकको अवस्था मध्यम रहेको बताएको छ ।दक्षिण एसियामा नेपाल छैठौं स्थानमा छ । पहिलो स्थानमा श्रीलंका छ भने दोस्रोमा माल्दिभ्स, तेस्रोमा भुटान, चौँथोमा भारत र पाँचौंमा बङ्गलादेश छन् । पाकिस्तान र अफगानिस्तान नेपालभन्दा पछि छन् । दक्षिण एसियमा पहिलो स्थानमा रहेको श्रीलंका ७२औं स्थानमा छ ।

नेपाल आफैंमा विविधतायुक्त देश हो। नेपालमा १२५ भन्दा बढी जातजाति र भाषाभाषी, विविध धर्मावलम्बी र संस्कृति छन्। नेपालमा भौगोलिक विविधतामा आधारित सांस्कृतिक र सामाजिक विविधता पनि विद्यमान रहेको छ। यो विविधतामा अनेकौं सौन्दर्यता पनि लुकेकोछ। विधितामा एकता नेपाली समाजको विशेषता हो। विविधताको सौन्दर्यतालाई राष्ट्रिय भावनामा बदल्न सके मात्र विविधताले सकारात्मक परिणाम दिन सक्छ। सकारात्मक परिणाम दिन सक्ने गरी गरिएको व्यवस्थापन अहिलेको सामयिक आवश्यकता हो। विविधता नेपाल राज्यको मौलिक पहिचान हो। यसैले विविधताको व्यवस्थापन नेपालको सन्दर्भमा समेत सामयिक बन्ने गरेको छ।

कुमाख गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

कुमाखगाउँपालिका नेपालका]] पछिल्लोप्रशासनिक विभाजन अनुसार कर्णाली प्रदेश ;Nofg lhNnfमा पर्दछ। कुमाखगाउँपालिका विश्व मानचित्रमा ८२००२'४०"देखि ८२०१६'३६"पूर्वीदेशान्तर ;म्मर २८०१८'५१"देखि२८०२७'४$" उत्तरी आक्षांससम्मफैलिएर कुमाख नदीको काखमा प्राकृतिक मनोरम संरचना सहित पहाडीक्षेत्रमा अवस्थित छ । १९८.३४ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यसकुमाखगाउँपालिकाको blIf0fdfशि4

s'माखगाउँपालिकापश्चिमतर्फबनगाडकुपिन्डे gu/kflnsf, k"a{dfbfdf{ ufउँपालिकार pQ/dfrf}/hxf/L gu/kflnsf रहेकाछन्।नेपाल सरकारको मिति M २०७#;fnsf] निर्णयबाट सल्यान जिल्लाको तत्कालिन % गा.वि.स :jLsf]6, dd{, sfnfufpF, a8fufpF, र lhdfnLnfO{ मिलाएर घोषणा भइ{ २)७#÷)२÷)२ गतेबाट औपचारिक रुपमास्थापित तथा सञ्चालनमा आएकोहो ।यस गाउँपालिकाको नामाकरण यस गाउँपालिकाdf/x]sf] wffld{s tyf ko{6lso :yn s'dfv n]vsf] gfdn] गरिएको हो . कुमाखn]v कुमाख गाउँपालिकाको ko{6s tyf wfld{s :yn geO{ सल्यान जिल्लाको पनि प्रमुख n]vsf] रुपमा मानिन्छ। यस n]vnfO{ wfld{s तथा पर्यटकीय हिसाबले महत्वपूर्ण मानिन्छ । o; s'dfv ufउँपाlnsf sfof{nosf] k"a{lt/af6 aUg]] dd{ vf]nfn] o; lf]q leq /x]sf pTkfbg o'Qm hldgnfO{ l;+rfO{ पुर्याई pTkfदिनमा व[l4 NofO{ o; lf]qsf :yflgo afl;Gbfx?xsf]आर्थिक hgजीवgdf ;xh agfOsf] 5 . ;Nofg lhNnfsf] राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ अनुसार कुमाख गाउँपालिकाको जनसंख्या ३३,७३० रहेको छ जस मध्ये पुरुष४३.४६ प्रतिशत (१५,६६१ जना) र महिला ५३.५७ प्रतिशत (१८,०६९ जना) रहेको यस गाउँपालिकामा विभिन्न जातजाती तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरुको बसोबास रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तथ्याङ्क अनुसार सबैभन्दा बढीक्षेत्री जाति २१,१२७ जना (६२.६४)प्रतिशत, दोस्रोमा सन्यासी/दशनामी २७६१ जना (८.१९) प्रतिशत र तेस्रोमाकामी २५८६ (७.६७) प्रतिशत हरुको बसोबास रहेको छ । शैक्षिक हिसावमा यस गाउँपालिकामा सामुदायिक र संस्थागत गरी जम्मा %@ वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन्।यस गाउँपालिकामा औषत पारिवारीक आम्दानीमा कृषि Aoवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ र स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको अन्य श्रोतहरुमा व्यापार व्यवसाय,पशुपालन,साना उद्योग, सेवा, नोकरीहुन्। यसको साथै विकल्पमा a}देशिक रोजगारी पनि एक हो।

परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा क्रमशः आधुनिक कृषि प्रणाली र जीवनशैलीमा रमाउन थालेका 5g\।स्थानीय जनशक्ति मजदुरी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम बढिरहेको छ । यसगाउँपालिकामा आधारभूतदेखि उच्च शिक्षासम्म प्रदानगर्ने शैक्षिक संस्था रहेका छन्। प्राविधिक शिक्षा र माथिल्लो तहअध्ययनका लागि यस गाउँपालिकाका स्थानीय विद्यार्थीहरु अन्य छिमेकी जिल्लामा जाने गरेका छन् भने अन्य जिल्लाबाट समेत आउने गरेका छन् । s]xL ufpF 6f]ndf विद्युतीकरण भएतापनि clwsf+z ufpFटोlnx?df भने विद्युतीय उपभोगको पहुँच पुग्न सकिरहेका] छैन। योजनाबद्ध विकास कार्यक्रमकार्यान्वयनतथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाईकाafah't klg गाउँपालिकाको यस क्षेत्रको अपेक्षित ?kdf विकास

gePtfklg clwsf+z ufpF,6f]nx?df pNn]Vo ljsfz ePsf] 5 . विभिन्न समुदाय, जातजातीका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्वजस्तै नयाँ वर्ष,साउने सक्रान्ति, कृष्णजन्माष्टमी, तीज, दशै, तिहार, माघे सक्रान्ति, चैते दशैआदि मनाउनेगरिन्छ।

१.१.३ शिक्षा क्षेत्रको समग्र विश्लेषण

शिक्षा देशको मेरुदण्ड हो । बर्तमानमा प्रदान गरेको शिक्षाले आगामी आधा शताब्दीलाई प्रभाव पार्दछ । तिव्र विकासको आशा राख्रे बर्तमान समाजमा नविनतम् प्रविधिलाई अँगाल्दै विकासको गतिमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता सहितको जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि शिक्षालाई नै भरपर्दो बनाउनु पर्छ भन्नेमा दुईमत छैन् । भूतमा भएका प्रगति बर्तमानमा गरिएका प्रयासले मात्र भविष्य सुखद बन्न सक्छ । शिक्षा क्षेत्रमा यस अघि सफल मानिएका विधि पद्धति तथा प्रामाणयोग्य तथ्यहरुलाई साथ लिएर शैक्षणिक गतिविधि अगाडि बढाउन नसक्ने हो भने विश्व बजारमा बिक्ने र टिक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्न नसकिने पक्का जस्तै भइसकेको छ । नेपालको विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गर्न तहगत र कक्षागत उमेर समेत निर्धारण गरिएको छ । जसअनुसार प्रारम्भिक बालविकास ३-४ वर्ष, आधारभूत तहका लागि ५-१२ वर्ष र माध्यमिक तहका लागि १३-१६ वर्ष उमेर समूह निर्धारण गरेको छ । शारदा नगरपालिकाले देहायबमोजिमको शिक्षा सम्बन्धी नीति अवलम्बन गरेको छ:

(क) आधारभूत तथा माध्यामिक शिक्षामा गुणस्तरियता ल्याई निःशुल्क र अनिवार्य गर्ने र प्राविधिक शिक्षामा जोड दिने,

(ख) शैक्षिक बेरोजगारी व्यवस्थापन गर्न सिपमूलक तालिम प्रदान गरी शिक्षालाई प्रविधी मैत्री बनाउने ।

(ग) अनियमित रुपमा सञ्चालित शैक्षिक सस्थाहरुलाई नियमन गरी शैक्षिक सुधारको नीति अवलम्बन गरिने छ ।

(घ) शारदा नगरपालिका अन्तर्गत रहेका सार्वजनिक तथा निजी विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर सहित सुविधा सम्पन्न नमुना विद्यालयहरू १५ वटै वडाहरूमा स्तरोन्नती गर्ने ।

(ङ) नगरक्षेत्रभित्रका विद्यालयबाट सर्वोत्कृष्ट नतिजा ल्याउने विद्यार्थीलाई पुरस्कृत गर्ने ।

(च) प्रारम्भिक बाल विकासका शिक्षकहरूलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

(छ) प्रविधिलाई सिकाइसँग जोडन सबै विद्यालयलाई कम्प्युटरको व्यवस्था गर्ने ।

(ज) कोरोनाको सङ्क्रमणलाई मध्यनजर गरी विद्यालयमा वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

(झ) प्राकृतिक प्रकोप तथा विभिन्न विपद्को सामना गर्दै विद्यार्थीहरूको लागि वैकल्पिक माध्यमबाट सिकाइको व्यवस्थापन गर्ने,

(ञ) शिक्षण सिकाइलाई व्यवस्थित गर्न प्रत्येक विद्यालयको प्रधानाअध्यापकसँग करार सम्झौता गर्ने ।

विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य चुनौतीहरू

- सामुदायिक विद्यालयमा अभिभावकहरूको आकर्षण
- शिक्षकहरूलाई पेसागत सहयोग
- निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको व्यवहारिक कार्यान्वयन
- विषयगत दक्ष शिक्षकको पर्याप्तता
- नवीनतम प्रविधिको पहुँच र उपयोग
- पर्याप्त र सान्दर्भिक शैक्षिक सामग्री उपलब्ध र प्रयोग
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाको विद्यालयमा पहुँच
- सबैको हुने तर कसैको नहुने मान्यताको अन्त्य
- साझा अधिकार कार्यान्वयन
- तथ्याङ्क विश्लेषण
- विद्यार्थी निरन्तरता
- विपद्को समयमा शिक्षाको निरन्तरता ।

विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य अवसरहरू

- आधारभूत तहमा अनिवार्य तथा नि:शुल्क शिक्षा र माध्यमिक तहमा नि:शुल्क शिक्षाको लागि संवैधानिक, कानुनी र नीतिगत व्यवस्था
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेका अधिकार
- स्थानीय तहमा शिक्षा क्षेत्रमा सङ्घसंस्थाहरूको क्रियाशीलता
- गुणस्तरीय शिक्षाप्रति अभिभावकहरूको मोह
- विद्यार्थीहरूको खुद भर्नादरमा वृद्धि
- सकरात्मक लैङ्गिक समता सूचकाङ्क
- शिक्षाको विकासमा विभिन्न साझेदार संस्थाको लगानी र सहभागिता

- शिक्षामा लगानीको लागि स्थानीय तहको प्रतिबद्धता
- तीनै तहको सरकारबाट शिक्षा क्षेत्रमा लगानी र सहकार्य
- मूल्याङ्कन प्रतिवेदन
- कार्यसम्पादनमा आधारित करार

१=१=४ योजना निर्माण प्रकृया

कुमाखगाउँपालिकाले ५ बर्षे आवधिक पालिका शिक्षा योजना निर्माणको लागि पालिकाभित्रका सवै पक्ष र तहको सहभागितालाई सुनिZrत गरिएको छ । गाउँपालिकाले पालिका भित्र lzIff योजनाको सुरुवातमा प्रत्येक विद्यालयका अभिभावक, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी, बुद्धिजिवी लगायतका शिक्षासँग सरोकार राख्ने बर्गको प्रत्यक्ष सहभागितामा छलफल गरेको छ । शिक्षाको विगतको अनुभव, वर्तमान अवस्थाको पहिचान र भावि कार्यक्रमको आधारमा स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्न र यसलाई कार्यन्वयन तहसम्म पुर्याइ प्रतिफल दिन आफैमा कठिन र चुनौतिपुर्ण छ। यसको कार्यान्वयनमा थप सफलता हासिल गर्नका लागी सहभागितामूलक तरिकाकाले योजना निर्माणलाई मुख्य जोड दिइएको छ । हाम्रो शिक्षाको विकास हाम्रै लागी भन्ने सोच राखेर स्थानियहरुको अधिकतम सहभागितमा तयार पारिएको शिक्षा योजनाको निर्माणको चरणमा तपशिल बमोजिमको प्रकृया अवलम्वन गरिएको छ ।

- योजना निर्माणको लागी पालिकाबाट बजेट विनियोजन गरिएको ।
- कुमाखगाउँपालिकाको ५ वर्षे नयाँ शिक्षा योजना निर्माणका लागि ५ सदस्यिय प्राविधिक सहयोग कार्यदल र आवश्यकता अनुसारका विभिन्न उपसमितिहरू गठन भएको हो ।
- योजनालाई मूर्तरुप दिन आन्तरिक छलफल तथा कार्ययोजना निर्माण गरिएको।
- योजनाका विषयवस्तु माथि अध्ययन र छलफल भएको।
- शिक्षाका उपक्षेत्र अनुसारका विषयगत समिति निर्माण गरिएको ।
- प्रत्येक वडाका प्रत्येक विद्यालयबाट तकथ्यांक संकलन गरी विश्लेशण गरिएको।
- विद्यालयका प्रधानाध्यापक, वि.व्य.स. अध्यक्ष, शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्ष, शिक्षाप्रेमी र सरोकारवालासँग छलफल गरिएको ।
- नेपालको संविधान,शिक्षा ऐन २०२८ तथा नियमावली२०५९,स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाकुमाखगाउँपालिकाको शिक्षा ऐन २०७५, गाउँपालिकाको गुरु योजना, प्रदेश सरकारको a:तुस्थिति र अन्य आधारपत्रहरुको समेत अध्ययन गरिएको।
- तथ्यांक संकलन,प्रक्षेपण,lवZn]ifण र प्रमाणीकरण गरिएको।
- विभिन्न प्रकारका सुझाव,खेस्रा तयारी,टिपोट र पृष्ठपोषण संकलण गरिएको।

- तयार भएको खाकालाई पुन एकपटक सरोकारवालाहरुसँग प्रस्तुत गरी थप सुझाव र पृष्ठपोषण संकलन गरिएको ।
- विज्ञहरुको सुझाव र पृष्ठपोषणका आधारमा योजना निर्माण गरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरिएको।

परिच्छेदः २
नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजना

२.१ सन्दर्भ र औचित्य

यस गाउँपालिकाले शिक्षालाई सदैव पहिलो प्राथमिकताको रुपमा लिएको छ । शिक्षा क्षेत्रको विकास हुन्छ भन्ने मान्यताका साथ गुणस्तरीय शिक्षाको वातावरण तयार गर्न सकेमा समृद्ध गाउँपालिका हुन्छ भन्ने कुरालाई मध्यनजर गरी यस गाउँपालिकाले शिक्षालाई मुख्य प्राथमिकतामा राखेको छ । नेपाल सरकारले गरेका राष्ट्रिय तथा अन्त्रराष्ट्रिय प्रतिवद्धता, शिक्षा नीति, विभिन्न घोषणाहरु, नेपालको संविधानले प्रदत्त गरेको व्यवस्था, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा भएको व्यवस्था अनुरुप कार्य गर्न शिक्षालाई महत्वपूर्ण विषयका रुपमा आत्मसाथ गर्दै आएको छ । साथै यस क्षेत्रको शैक्षिक विकासका लागि गाउँपालिकाले विभिन्न प्रयासहरु गरेको छ ।

विद्यालयमा नयाँ नेतृत्व विकास, शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापनका लागि अनुदान, छरिएर रहेका बस्तिहरु र समुदायमा बाल विकास केन्दहरु स्थापना गरी पहुँच बृद्धि गरिएको छ । कम्तिमा एक सामुदायिक विद्यालयमा एक बाल विकास कक्षा तथा समग्र शैक्षिक क्षेत्रमा समावेशी, बालमैत्री र अपाङ्ग मैत्री प्रणालीको अवलम्बन गरिएको छ । साथै निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यम बाट साक्षरता र साक्षरोत्तर शिक्षाका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी साविकका गाविसहरुलाई साक्षर गाविसको रुपमा घोषण समेत गरी सकिएको छ । विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि भवन, कक्षाकोठा निर्माण, खानेपानी–शौचालय निर्माणका लागि हरेक बर्ष विशेष महत्वका साथ सम्बन्धित क्षेत्रमा बजेट विनियोजन हुर्दै आएको छ ।

बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने हकको सुनिश्चितताका लागि आधारभूत तह सम्मका विद्यालयहरुमा निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षा घोषणा गरिएको छ । शिक्षकहरुको पेशागत क्षमता अभिवृद्धिका कामहरुलाई निरन्तरता दिदै आइराखेको छ । उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि गरिब तथा जेहेन्दार छात्र – छात्राहरुका लागि l8Knf]df tx k|fljwLs lzIff cWoogsf]

विशेष छात्रवृत्ति कार्यक्रमको व्यवस्था गर्दै आएको छ । यस गाउँपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विभिन्न सरकारी गैरसरकारी संघ संस्थाहरुसँग समन्वय र सहकार्य हुर्दै आइरहेको छ ।

मुलुकको समृद्धि र समुन्नतिका लागी आवश्यक पर्ने सबै प्रकारको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने संस्थाहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा शैक्षिक सुशासन कायम भएको हुनेछ । साधारण शिक्षा, प्राविधिक शिक्षा र सीपमुलक तालिमलाई एकीकृत र समन्वयात्मक ढंगले अघि वढाउदै यस पालिका शिक्षाको लागी सबैको आकर्षणको केन्द्र बनाउने तर्फ यो योजना केन्द्रित रहनेछ ।

यही सन्दर्भलाई दृष्टीगत गरी यस शिक्षा क्षेत्र योजनाको माध्यमबाट अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा, निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा र सर्वसुलभ साक्षरता, निरन्तर शिक्षा तथा जीवन पर्यन्त सिकाइमा पालिकाले अवको ५ वर्ष सम्ममा प्राप्त गर्ने उपलब्धिहरूलाई समेट\ने गरी यस परिच्छेदमा योजनाको दूरदृi6L, उद्देश्यहरु, र रणनीतिहरु तथा प्रमुख उपलब्धि सूचक प्रस्तुत गरीएको छ ।

कुमाखगाउँपालिका भित्र ४८ वटा सामुदायिक र ४ वटा संस्थागत गरी जम्मा ५२ वटा विद्यालयहरू संचालनमा रहेका छन् । जसमध्ये ११ वटा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरू मध्ये ४ वटा विद्यालय १२ कक्षा सम्म संचालित छन् । कुमाखगाउँपालिका भित्र शिक्षाको पहुँच वृद्धि गर्नुका साथै सिकाइलाइ निरन्तरता दिनका लागी २ सामुदायिक अध्ययन केन्द्रहरु संचालनमा छन् । बुद्द जनकल्याण मावि कुमाख ६ बडागाउँमा३ वर्षे सिभिल इन्जिनियर र जनता मावि कुमाख ३ मा प्राविधिक धार (कक्षा ९ देखि १२) afलि विज्ञान विषयमा प्राविधिक शिक्षाका कार्यक्रम संचालित छन् ।

IEMIS प्रतिवेदन २०७८ अनुसार कुमाखगाउँपालिकाको शिक्षक विद्यार्थी अनुपात बालविकासमा १:१७, प्राथमिक तहमा १२२, निम्न माध्यमिक तहमा १४३, माध्यमिक तह (९–१०) मा १३० र माध्यमिक तह (१११२) मा १४९ जना छन् । शैक्षीक सत्र २०७८ का लागी भर्ना भएका जम्मा विद्यार्थी संख्या बालविकासमा १,०७४ जना, आधारभूत तह (१–५) ४,५०० जना, आधारभूत तह (६-८) २,५३६ जना, माध्यमिक तह (९१०) मा १,६११ जना र माध्यमिक तह (१११२) मा ८८० जना रहेको छ ।कुमाखगाउँपालिकादरवन्दि मिलान कार्यदल प्रतिवेदन २०७७ अनुसार गाउँपालिका भित्र जम्मा ७ वटा विद्यालयमा बालविकास

कक्षा संचालन नभएको र जम्मा ५८ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू मध्ये ८ विद्यालयमा शून्य दरवन्दी छ ।

२.२ दीर्घकालीन राष्ट्रिय सोच

आर्थिक तथा सामाजिक रूपान्तरणको माध्यमबाट न्यायपूर्ण समाजको विकाससहित नेपाललाई समृद्ध र नेपालीलाई सुखी बनाउन योगदान गर्ने ।

२.३ स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच तथा गन्तव्य

- *नयाँ शिक्षा क्षेत्र योजनामा उल्लेख भएको दीर्घकालीन सोच हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच(Vision) तयार गर्ने*
- *दीर्घकालीन सोच प्राप्तिको लागि स्थानीय तहको मुल्य, मान्यता, र विशेषतालाई समावेश गरी ध्येय (Mission) तयार गर्ने*

२=४ लक्ष्य(Goal)

- *स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी स्थानीय तहको लक्ष्य (Goal) निर्धारण गर्ने*

२०८३ सम्म पालिका भित्रका विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाको शिक्षामा पँहुच सुनिश्चित गरी,सबैका लागि सुरक्षित, गुणस्तरीय, प्रतिस्पर्धी, प्रविधीमैत्री, बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री वातावरणमा, रोजगारमूलक र उत्पादनमुखी शिक्षाको अवसर प्रदान गरि दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा जोड दिने ।

२.५ उद्देश्यहरू

- सवै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर शुनिश्चित गर्नको लागी सेवामा पहुँच र गुणस्तर वृद्धि गर्ने ।
- सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता गरी सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्दै विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने ।
- उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरी सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि विज्ञान र प्रविधिप्रति अभिप्रेरित, प्रतिस्पर्धी र उद्यमशील मानव संशाधनको विकास गर्ने ।

- प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा मार्फत सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहमा प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने र प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने।
- पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान,सिप र अभिवृत्तिको विकास गरी सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार बनाउने ।
- गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।
- विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउदै विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार गर्ने ।
- सबै निरक्षरहरूलाइ पूर्ण साक्षर बनाई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।
- सार्बजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने ।
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधको प्रयोग मार्फत विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार गरी गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन गर्ने ।
- विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुर्याउने ।

२.६ रणनीतिहरू

२.६.१ सवै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर शुनिश्चितको लागी सेवामा पहुँच र गुणस्तर वृद्धी गर्ने ।

- सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड, नर्म्स र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने
- कार्यक्रमको नक्साङ्कन, पुनर्वितरण र आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गर्ने
- जटिल भौगोलिक क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि विभिन्न नमुनाहरू विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा अनुकूलन गर्ने
- लागत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने
- कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघ संस्था, निजि क्षेत्र र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाउने

२.६.२ सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

- विद्यालय नक्साङ्कन गर्ने
- विद्यालयहरूको पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने
- अनिवार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शिक्षाका लागि कानुन तर्जुमा गर्ने
- अनिवार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शिक्षाका लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने
- प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धि क्रियाकलापहरूको लागी स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने
- विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने
- न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने
- शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेही बनाउने
- विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने
- विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने
- सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पुरा गराउने
- शिक्षण सिकाइ विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने
- कक्षा ३ सम्म कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने
- आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइकै अभिन्न अंगको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने
- विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने
- कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित क्षमता विकास गर्ने
- शिक्षामा कामगर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने
- विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने
- स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गर्ने
- विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनकुल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेशअनुकुल सिकाइ कृयाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधताअनकुलको माध्ममभाषाको उपयोग तथा सामाजिक साँस्कृतिक विविधताकोसम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाई सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने

- विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने
- विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने
- दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने
- अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने
- शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने
- नतिजाप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गर्ने
- विद्यालयको कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परीक्षण गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने
- शिक्षक विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने

२.६.३ माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता गरी सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्दै विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने ।

- विद्यालयहरूको नक्शाङ्कन गर्ने
- सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने
- नि:शुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने
- माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने
- विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- बैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने
- माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने
- शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने
- शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
- शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने
- हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने
- विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने

- विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने
- सक्षम र उत्प्रेरित प्र.अ.को व्यवस्था गर्ने
- आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने

२.६.४ उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गरी सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि विज्ञान र प्रविधिप्रति अभिप्रेरित, प्रतिस्पर्धी र उद्यमशील मानव संशाधनको विकास गर्ने ।

- स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पुरा गरेका विद्यार्थीको विवरण तयार गरी उनीहरूको क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षाको प्रबन्धका लागि योजना तयार गर्ने
- स्थानीय तह क्षेत्रभित्र आवश्यकता अनुसार उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरू स्थापना गर्ने
- खुला एवम् दूर शिक्षा लगायतका व्यस्थामार्फत समेत उच्च शिक्षामा पहुँचवृद्धिका लागि पहल गर्ने
- पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिबासी/जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्न
- उच्च शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने
- विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षाका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने
- उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने
- उच्च शिक्षा विकासका लागि सार्बजनिक, सामूदायिक तथा निजी स्तरमा साझेदारी कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने
- स्थानीय तहको मानव संशाधन योजनाका आधारमा आवश्यक मानव स्रोत विकासका लागि कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने

- आर्थिकरूपमा पिछडिएका प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्गजाति/जनजाति, महिला विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्ने आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने

२.६.५ प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा मार्फत सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गरी स्थानीय तहमा प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने र प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने ।

- स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गर्ने
- बहुप्राविधिक शिक्षालय/तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्तिसरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउनप्रोत्साहन गर्ने
- आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाटआत्म निर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने
- पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिबासी/जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने
- विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धित संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने

२.६.६ पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान,सिप र अभिबृत्तिको विकास गरी सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार बनाउने ।

- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने

- विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधिकरण गरिने
- पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने
- विपद् , महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने
- शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिकातथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने
- शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने
- सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने
- माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गरिने
- विद्यालमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने
- सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइने
- शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाइने
- स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरिने
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको बृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गरिने

२.६.७ गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित गर्ने ।

- शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने
- रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा शिक्षक नियुक्ति गरिने
- प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल,

विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने

- शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने
- शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको बृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धित गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने
- शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने

२.६.८ विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउदै विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार गर्ने ।

- विद्यालयको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने
- विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पनर्वितरण तथा स्थापना गरिने
- शिक्षक दरबन्दी मिलानतथा प्रधानाध्यापक नियुक्ति
- विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि विनियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालयले वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेला मार्फत सार्वजनिक गरिने
- नियमित रूपमा विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गरिने
- विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको पहुँच, सहभागिता, पारदर्शिता, र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिने
- नियमित रूपमा विभिन्न समितिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने

२.६.९ सबै निरक्षरहरूलाइ पूर्ण साक्षर बनाई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।

- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको समायोजन, पुनर्संरचना तथा पनर्वितरण गरिने
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी संघ संसथाहरू, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने
- सिकारुका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुलहरू र भाषिक विवधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने

- सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ.एम.सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने

२.६.१० सार्बजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने ।

- शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुनेगरी भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने छ
- सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संसथाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष, स्वप्रेरित र उत्तरदायी शिक्षक उपलब्ध गराइने छ
- शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश गर्ने वातावरण सिर्जना गरिने ।
- विद्यामान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा ल्याउने ।
- शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा शिक्षालाई सामयिक बनाउन आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमाआधारित विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सीप अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त पठन सामग्रीको व्यवस्था, प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण पद्धतिको प्रयोग, शिक्षक पेसागत विकास तथा पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि उनीहरूको मातृभाषामा शिक्षण सिकाइ हुने वातावरण सृजना गर्ने
- विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पुस्तकालय, प्रयोगशाला, Computer Labआदिको व्यवस्था गरिने
- कक्षाकोठामा आधारित निरन्तर मूल्याङ्कन तथा आवधिक रूपमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण, विश्लेषण, तथा समीक्षा गरी निरन्तर पृष्ठपोषणको लागि संयन्त्र तयार गर्ने
- सार्बजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्धन गर्न नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली तथा प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने

२.६.११ शिक्षामा आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनाउने

- घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाइने
- सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने
- आवश्यकतामा आधारित बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमूनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने
- आधारभूत तहमा बहु तथा मातृभाषामा सिकाइको अवसरप्रदान गरिने
- शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गरिने
- आवश्यकताअनुसार पोशाक, स्टेशनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रबृत्ति उपलब्ध गराइने
- सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने
- विद्यालयमा अभिभावको सहभागिता बढाइने
- शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने
- समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी संघ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गर्ने

२.६.१२ सूचना तथा सञ्चार प्रविधको प्रयोग मार्फत विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार गरी गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन गर्ने ।

- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने
- सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने
- विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने
- शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गसरने

- शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने
- शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने
- सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Centerस्थापना गरिने

२.६.१३ विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुर्याउने ।

- विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्यर पुनर्स्थापनासम्बन्धि आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने
- सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास
- प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोपालिकान आवश्यक तयारी
- कोभिड– १९ लगायतका महामरीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी
- महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी
- शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङेकन तथा विश्लेषण
- संकटासन्नता (Vulnerability)को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने
- विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने
- विपद् प्रतिरोधि भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने
- शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने
- विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहर विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने
- विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने
- विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने
- हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने

२.७ प्रमुख उपलब्धि सूचकहरू (Key Performance Indicators-KPI)

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
१.	**प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा**							
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर *(%)	स्थानीय	१४८.४५	१२४	११०			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**८६.४**	**८९.५**	**९४.०**	**९९.०**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका* (%)	स्थानीय	५५.८३	८०	१००			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**६८.७**	**७३.०**	**८५.०**	**९५.0**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
२.	**आधारभूतशिक्षा (कक्षा१ - ८)**							
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	९८.७	९९	९९.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९६.८**	**९७.५**	**९९.०**	**१००**	**वि.क्षे.वि.यो. (सामान्यसमायोजन)**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	९८	९९	९९.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**१२१.९**	**११५.०**	**१०७.०**	**१०५.०**	**वि.क्षे.वि.यो. (सामान्यसमायोजन)**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९८.४	९९	९९.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९७.१**	**९९.०**	**९९.५**	**१००**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.) दि.वि.ल.**	**फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**

क्र. स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
							(रा.समीक्षा)	
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	१०१.८	१०१	१००			
		प्रदेश	११८.५					
		राष्ट्रिय	११८.०	११५.०			वि.क्षे.वि.यो.	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुदप्रवेश दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९८.३				फ्ल्यासरिपोर्ट	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.६	आधारभूत तहको कक्षा ५ को कूलप्रवेश दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११३.०	११०.०	१०७.०	१०५.०	दि.वि.ल. ४(ने.रा.का.)	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.७	आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर* (%)	स्थानीय	९६.७	९७.५	१००			
		प्रदेश	९३.३					
		राष्ट्रिय	९३.०				फ्ल्यासरिपोर्ट	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.८	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा ५) पूरा गर्ने दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश	८४.८	९०	९६			
		राष्ट्रिय	८५.८	९३.१	९५.५	९९.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.) दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.९	आधारभूत तहमा (प्राथमिक कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका	स्थानीय	४७.७४	४०	२०			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५.	१०.०	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. ४	फ्ल्यासरिपोर्ट

क्र. स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	बालबालिका* (%)				०		(ने.रा.का.)	
२.१०	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क*	स्थानीय	१.०१	१	१			
		प्रदेश	1.01					
		राष्ट्रिय	१.०२			१.०१	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	९८.७	९९	९९.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९३.८	९९.०		१००	पन्ध्रौँयोजना वि.क्षे.वि.यो.	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	१०३.७	१०२	१००			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११०.४				फ्ल्यासरिपोर्ट	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.१३	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर* (%)	स्थानीय	९६.७	९७.५	९९.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	७९.३			९५.०	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
२.१४	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर*(%)	स्थानीय	६०.२	७५	८५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	७2.7			९५.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फ्ल्यासरिपोर्ट
२.१५	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक*	स्थानीय	०.९७	०.९९	१.००			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	1.0१	1.01			फ्ल्यासरिपोर्ट	फ्ल्यासरिपोर्ट

क्र.स.	सूचक			आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
								वि.क्षे.वि.यो.	
२.१६	कक्षा ३ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय					शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रिपोर्टतथाफ्ल्यासरिपोर्ट
		गणित	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय						
२.१७	कक्षा ५ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ५ को आधारभूत तह हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	४५.०	५२.०	६०.०	७०.०	शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रिपोर्टतथाफ्ल्यासरिपोर्ट
		गणित	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	२८.३	४०.०	६०.०	७०.०	शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रिपोर्टतथाफ्ल्यासरिपोर्ट
		अङ्ग्रेजी	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय						
२.१८	कक्षा ८ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका	नेपाली भाषा	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५	शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रि

क्र.स.	सूचक			आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	(कक्षा ८ को तह ३ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)								पोर्टतथाफ्ल्यासरिपोर्ट
		गणित	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	५३.५	६०.०	६५.०	७०.०	शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रिपोर्टतथाशैक्षिकसूचना
		विज्ञान	स्थानीय						
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	४३.८	५०.०	६०.०	७०.०	शै.गु.प.के.	शै.गु.प.के.रिपोर्टतथाशैक्षिकसूचना
२.१९	विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका* (%)		आधारभूत(कक्षा १-५)	स्थानीय					
				प्रदेश					
				राष्ट्रिय	2.9	१.०	०.५	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिकसूचनातथाफ्ल्यासरिपोर्ट
			आधारभूत (कक्षा १-८)	स्थानीय					
				प्रदेश					
				राष्ट्रिय	६.६		१.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिकसूचनातथाफ्ल्यासरिपोर्ट
२.२०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कूल शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या*(%)		स्थानीय	२८.६४	३०	४५			
			प्रदेश						
			राष्ट्रिय	४३.७	४५.०	५०.०	५०.०	फ्ल्यासरिपोर्ट पन्ध्रौँयोजना दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिकसूचनातथाफ्ल्यासरिपोर्ट

क्र. स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
३. **माध्यमिकशिक्षा (कक्षा९-१२)**								
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय	४६	५०	६५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**४७.६**		**६५.०**		**फ्ल्यासरिपोर्ट पन्ध्रौँयोजना**	**पन्ध्रौँयोजना लेवि.सं.२१०० (९५.० %) मापुऱ्याउनेलक्ष**
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर* (%)	स्थानीय	**८३.८**	**८८**	**९५**			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**७१.४**			**९९.०**	**फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**	**शैक्षिकसूचनातथाफ्ल्यासरिपोर्टर दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**
३.३	माध्यमिक तहमा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक* (कक्षा ९-१२)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**१.०२**	**१.०**	**१.०**	**१.०**	**पन्ध्रौँयोजना वि.क्षे.वि.यो. दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**	**फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**
३.४	आधारभूत तहवाट माध्यमिक तहमा ट्रान्जिसन दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९७.५**				**फ्ल्यासरिपोर्ट**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	६८.५	७०	८०			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**६०.३**				**फ्ल्यासरिपोर्ट**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
३.६	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**२४.०**				**फ्ल्यासरिपोर्ट**	**फ्ल्यासरिपोर्ट**
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**२०.६**	**२२.०**	**२७.०**	**३३.०**	**फ्ल्यासरिपोर्ट दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**शैक्षिकसूचनातथाफ्ल्यासरिपोर्ट**
३.८	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा अध्ययनरत विद्यार्थी मध्ये विज्ञान र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या*(%)	स्थानीय	विज्ञान					
			प्रा.व्या.					
		प्रदेश	विज्ञान					
			प्रा.व्या.					
		राष्ट्रिय	विज्ञान			**१५.०**	**पन्ध्रौँयोजना**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) तथाशैक्षिक सूचना**
			प्रा.व्या.	**१०.०**	**१७.०**	**३०.०**	**पन्ध्रौँयोजना**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) तथाशैक्षिक सूचना**
३.९	कक्षा १० का विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि* (अङ्कमा)	नेपाली भाषा	स्थानीय					
			प्रदेश					
			राष्ट्रिय					
		गणित	स्थानीय					
			प्रदेश					
			राष्ट्रिय					

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
		विज्ञान	स्थानीय					
			प्रदेश					
			राष्ट्रिय					
		अङ्ग्रेजी	स्थानीय					
			प्रदेश					
			राष्ट्रिय					
४. जिवन-पर्यन्तशिक्षातथासिकाइरअनौपचारिकशिक्षा								
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**५८.०**		**९५.०**		**पन्ध्रौँयोजना**	**पन्ध्रौँयोजनामा वि.सं.२१००मा(९९.० %)पुऱ्याउनेलक्ष**
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**८२.०**	**८९.०**	**९५.०**	**१००**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) तथाशैक्षिक सूचना**
४.३	साक्षरता दर (१५-२४ उमेर समूह) (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९२.०**		**९९.०**		**पन्ध्रौँयोजना**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) तथाशैक्षिक सूचना**
४.४	साक्षरता दरमा लैङ्गिक	स्थानी						

क्र.स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	समता (१५ वर्ष भन्दा माथि)	य						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**०.६५**			**०.८०**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**
५. **प्राविधिकतथाव्यावसायिकशिक्षारसीपविकासतालिम**								
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**३१.०**	**४०.०**	**५०.०**	**७५.०**	**पन्ध्रौंयोजना**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) तथाशैक्षिक सूचना**
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा(कक्षा ९-१२ वा डिप्लोमा वा प्रि-डिप्लोमा वा सो सरह)उत्तीर्णजनशक्ति* (वार्षिक सङ्ख्या)	स्थानीय	छात्रा					
			छात्र					
		प्रदेश	छात्रा					
			छात्र					
		राष्ट्रिय	छात्रा					
			छात्र					
६. **सुशासनतथाव्यवस्थापन**								
६.१	आधारभूत तह (कक्षा१-५) मा विद्यार्थीःशिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	२२:१	२८ :१	३०:१			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२४:१		३०:१	३०:१	**फ्ल्यासरिपोर्ट पन्ध्रौंयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
६.२	आधारभूत तह (कक्षा६-८) मा विद्यार्थीःशिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३०:१		३०:१	३०:१	**फ्ल्यासरिपोर्ट पन्ध्रौंयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
६.३	आधारभूत तह (कक्षा१-८) मा विद्यार्थीःशिक्षक	स्थानीय						

क्र. स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३३:१	३१:१	३०:१	३०:१	**पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
६.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा विद्यार्थीःशिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	४०:१		३०:१	३०:१	**फ्ल्यासरिपोर्ट पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
६.५	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा विद्यार्थीःशिक्षक अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०:१	३०:१	**पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
७. उच्चशिक्षा								
७.१	उच्च शिक्षामा कूल भर्ना दर(%)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१२.०	१७.०	२२.०	२५.०	**पन्ध्रौँयोजना दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**पन्ध्रौँयोजन मावि.सं.२१०० मा(४०.० %)पुऱ्याउने लक्ष**
७.२	उच्च शिक्षामा महिला सहभागिता अनुपात	प्रदेश						
		राष्ट्रिय	०.९०	०.९४	०.९६	१.०	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा) दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)**
७.३	प्राविधिक उच्च शिक्षामा विद्यार्थी भर्ना दर(%)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२५.०		३३.०		**पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
८. शिक्षामालगानी								
८.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७.	२०.०	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	**शैक्षिकसूचना**

क्र. स.	सूचक		आधार वर्ष २०७*	२०७९	२०८)	२०८!	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
					०			
८.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१८	२१	२४		**पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**
८.३	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	११	१५	१७		**पन्ध्रौँयोजना**	**शैक्षिकसूचना**

परिच्छेदः ३
शिक्षाका उपक्षेत्रहरू

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचय

नेपाल सरकारले शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासको आधारको रुपमा लिँदै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धतासहित विभिन्न नीतिगत, संरचनागत, संस्थागत र व्यवहारिक प्रयासहरू अघि बढाएको छ । नेपालको संविधान, आवधिक विकास योजना, दिगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र बार्षिक नीति तथा कार्यव्रmम मार्फत आर्थिक–सामाजिक रूपान्तरण गर्ने सङ्कल्प पूरा गर्न शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासको महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा आत्मसात गरिएको छ । बालबालिकाको सर्वाङ्गिण विकासका लागि बालविकास केन्द्रले महत्वपूर्ण योगदान दिने तथ्यमा निर्विवाद छ । प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम नेपालको 'सबैका लागि शिक्षा' सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना र सबैका लागि शिक्षा कार्यक्रमको अभिन्न अङ्ग हो । नेपाल सरकार प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रम र पूर्वप्राथमिक शिक्षा मार्फत् आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षामा बालबालिकाहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्न प्रतिवद्ध छ । शिक्षा मन्त्रालयले बालविकास कार्यक्रमको औचित्यलाई महसुस गरी बालविकास केन्द्र स्थापनालाई आफ्नो प्रमुख क्रियाकलापको रूपमा लिएको छ । प्रारम्भिक बालविकाससम्बन्धी हालै भएका केही अध्ययनले प्रारम्भिक बालविकास कार्यक्रमको अनुभव पाएका बालबालिकाहरू विद्यालयको वातावरणमा छिटो तथा बढी घुलमिल हुन सक्ने गरी तयार गरिएका छन्भन्ने कुरा प्रमाणित गरेको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना २०७३ देखि २०७९ का अनुसार मुलुकको विविधतायुक्त परिवेश तथा आवश्यकता अनुकूल शिक्षाको पहुँच तथा गुणस्तरीयतालाई सुदृढ गरी वि.सं. २०७९ सम्ममा नेपाललाई अल्पविकसितबाट स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय अपेक्षालाई साकार गराउने गरी पाँच वर्षे कार्यव्रmम लक्षित गरेको छ । यसका लागि शिक्षा क्षेत्रको संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्नु एउटा प्रमुख रणनीति हुने भएकोले यस कुमाखगाउँपालिकाले प्रारम्भिक वालविकास र शिक्षालाई आधारभूत शिक्षको वलियो जगको रुपमा निर्माण गर्ने उद्देश्य लिइको छ ।

नेपालको संविधानको धारा ३९ (३) मा प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ भनी उल्लेख गरिनु र शिक्षा ऐन २०२८ को नवौँ संशोधनले बालविकास र शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाकै अंगको रूपमा मान्यता दिनुले यसको आवश्यकता र महत्व थप पुष्टि भएको छ । बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक एवं नैतिक सृजनात्मक पक्षको विकासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित यो कार्यक्रम विद्यालय शिक्षाको पहिलो पाइला भएकोले पनि यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु आवश्यक भएको छ । यसै कुरालाई मध्यनजर गरेर यस कुमाखगाउँपालिकाले निर्माण गरेको यस शिक्षा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । सञ्चालन, रेखदेख लगायतका कार्यहरू योजनामा समेटिएका छन् ।

३=१=२ aर्तमान अवस्था

विद्यालय क्षेत्र विकास योजनाले विद्यालय प्रवेशको तयारीका लागि १ वर्षे प्रारम्भिक वाल शिक्षा तथा दुई बर्षे पूर्व प्राथमिक शिक्षालाई आधारभूत शिक्षामा समाहित गरेको छ । यस कुमाखकामा हाल ४० सामुदायिक विद्यालयमा, ४ वटा समुदायमा अधारित र ४ संस्थागत विद्यालयहरूमा बालविकास सञ्चालनमा रहेका छन् । कुमाखपालिकापलिकाको पाश्वचित्र २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस कुमाखगाउँपालिकामा सन्चालित वाल विकासको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने दर जम्मा ६८.४ प्रतिशत रहेको छ ।जसमा विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्रमा ३ र ४ बर्ष उमेर समूहका १०७४ बालबालिका अध्ययन गरिरहेका छन् । बाल विकास शिक्षाको व्यवस्थापनका लागि जम्मा#! जना वालविकास सहजकर्ताको द/aन्दी छन् ।कुमाखगाउँपालिकाका सामुदायिक विद्यालयहरुमा कार्यरत वालविकास सहजकर्ताहरुको न्यूनतम शैक्षिक योग्यता मा एस.एल.सी. र अधिक्तम स्नातक तह रहेको छ । ८ वटा सामुदायिक विद्यालयमा क्रमिक रूपमा बालविकास संचालन गर्ने रणनिति पालिकाको छ ।

हाल सञ्चालनमा रहेका केही बालविकास केन्द्रहरू न्यूनतम मापदण्ड अनुसार नभएको हुनाले तिनीहरूको सुधारका कार्यहरू गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । बालविकास केन्द्र बालबालिकाको घरबाट १० देखि १५ मिनेटको पैदल दुरीमा हुनुपर्नेमा सो नभएको तथा कतै कतै सो भन्दा वढी १ घण्टाको दुरीमा रहेको अवस्था छ । भूगोल, जनसंख्या, बस्ती आदिलाई मध्यनजर गरी नक्साङ्कनको आधारमा बालविकास केन्द्रको समायोजन, स्थानान्तरण एवं नयाँ स्थापना गर्नुपर्ने जरुरी हुन आउँछ । यसै गरी स्थापना भएका बालविकास केन्द्रहरूको संस्थागत विकासका साथै थप व्यवस्थापन गर्न जरुरी छ भने नयाँ स्थापना हुने बालविकास केन्द्रहरूको स्थापना लगायत क्षमता अभिवृद्धि गर्दै जानुपर्दछ । गाउँपालिकाले गाउँपालिकाभित्र रहेका बालविकास केन्द्र उमेर समूहका बालबालिकाको जनसंख्याको आधारमा बालविकास केन्द्रको स्थापना,गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।गाउँपालिकाका सबै वालविकास केन्द्रहरु विद्यालयले व्यवस्थापन गर्ने गरी व्यवस्था गरिएको छ ।पालिकाबाट सञ्चालित बालविकास केन्द्रको विवरण अनुसूची–३ मा दिइएको छ ।

३=१=३ लक्ष्य

- सवै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर शुनिस्चित गर्ने ।

३=१=४ उद्देश्य

- ४ बर्ष उमेरका सबै बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास र आधारभूत शिक्षाको तयारीका लागि प्रारम्भिक बालविकास सेवामा पहुँच बढाउनु
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका सेवाहरूमा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु
- सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्ना गराउनु

३=१=५ रणनीतिहरू

- सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड, नD; र ढाँचा अनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने
- कार्यक्रमको नक्साङ्कन, पुनर्वितरण र आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गर्ने
- जटिल भौगोलिक क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, लोपोन्मुख तथा सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि विभिन्न नमूनाहरू विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा अनुकूलन गर्ने

- लागत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने
- कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघ संस्था, निजि क्षेत्र र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाउने
- ऐन र कार्यविधीमा उल्लेख भए बमोजिमको मापदण्ड पुरा गर्ने ।
- कार्यरत जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा क्षमता विकास गर्ने ।
- स्थानीय तहको आवश्यकतामा आधारित हुने गरी प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षाका लागि सुपरिवेक्षण र सहजीकरणका लागि थप छुट्टै अधिकार सम्पन्न संयन्त्र बनाउने ।
- पाठ्यक्रम र मापदण्ड तथा ढाँचाहरुलाइ समयानुकुल स्थानीयकरण कालागि समायोजन तथा परिमार्जन गर्ने ।
- भौगोलिक विकटता र अपाङ्गता भएका तोकिएका उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्ने गरी नितिगत व्यवस्था गर्ने

३=१=६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने

प्रमुख नतिजाः

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकारूलाई एक बर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज पहुँच हुने
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अनभव सहित कक्षा १ भा प्रवेश गर्ने अवसर हुने
- सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा बालबालिकाको हेरचाह तथा सहयोगका लागि सहायक कर्मचारी सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेका हुने
- बालबालिकाहरूको विकासात्मक तथा सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन हुने पाठ्यक्रम समायोजन तथा अनुकूलन भएको हुने
- भौगोलिक जटिलता रहेका तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई समेट्न आवश्यकतामा आधारित जस्तै घरमा आधारित, समुदायमा आधारित, कार्यक्षेत्र तथा घुम्ती बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमका नमूना विकास हुने
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको कार्यान्वयनमा परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघसंस्था र विद्यालयहरू जिम्मेवार भएको हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र गन्तव्य (Target) :

- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधिकरण
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण
- बैकल्पिक प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन
- परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य
- अपाङ्गता पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध गराउने
- सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था
- बालबालिकाको अभिलेखीकरण
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि बैयक्तिक परिवार सेवा योजना
- पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था
- पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण
- पूर्वाधार, सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन
- शिक्षकको योग्यता र क्षमता विकास
- बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने
- स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई आवश्यकताअनुसार स्थानीय भाषाको प्रयोग
- अभिभावक शिक्षा
- अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था
- बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने
- शिक्षक पेसागत विकास
- परिवार, समुदाय, निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धि
- शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली
- सहयोगी (आया)को व्यवस्था

प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इका	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)	कैफियत

स.		इ	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधिकरण	पटक	१		**१**			**२**	
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	पटक	१					१	
३	परिवार, समुदाय, गैर सरकारी संघसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
४	अनाथ असहाय र अपाङ्गता पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध गराउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
५	सुरक्षित तथा	वटा	४	५	५	५	५	२४	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था								
६	बालबालिकाको अभिलेखीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास	पटक	१					१	१
८	अनाथ असहाय र अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि आवासिय योजना	वटा	१					१	१
९	पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१०	पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण	पटक	१		१			२	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
११	पूर्वाधार, सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन	वटा	१०	१०	१०	१०	१०	५०	
१२	शिक्षकको योग्यता क्षमता र पेसागत विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
१३	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	पटक	३	३	३	३	३	१५	
१४									

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१५	अभिभावक शिक्षा	पटक	३	३	३	३	३	१५	
१६	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था	पटक	३	३	३	३	३	१५	
१७	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने	पटक	१	१	१	१	१	५	
१८	परिवार, समुदाय,	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धि								
१९	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
२०	सहयोगी (आया)को व्यवस्था	वटा	१०	१०	१०	१०	१०	५०	
२१	प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको सेवा तथा सुविधामा वृद्धी गर्ने	पटक	१					१	

३.२ आधारभूत शिक्षा

३=२=१परिचय

विद्यालयशिक्षाको सुरुवाती र माध्यमिकशिक्षाको जगको रुपमा आधारभूत तहको शिक्षालाई लिने गरिन्छ ।आधारभूत तहको शिक्षाले उमेर समूहका हिसावले ५ देखि १२ बर्षका बालबालिकाहरुलाई समेटछ । आधारभूत तह विद्यालय शिक्षाको जग भएकोले यसको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षक, शिक्षण सिकाईका लागि स्रोत सामग्री, र अनुकुल सिकाई वातवरणमा जोड दिनुपर्ने हुन्छ । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरीकलाइ आधारभूत शिक्षामा पहुँच हुने र यो तहको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क पाउने हक हुने छ,भनेको छ । यसैगरी अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा सम्वन्धि ऐन २०७५ ले आधारभूत सम्वन्धि शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व र आवश्यक व्यवस्था जिम्मेवारी नेपालको सरकार प्रदेश सरकार र स्थानिय तहको हुने र आधारभूत शिक्षा उमेर समुहका वालवालिका लाइ विद्यालय पठाउने प्रत्यक नागरिकको कर्तव्य हुने कुरा उल्लेख गरेको छ । प्रचलित ऐनहरुले परिभाषित गरे अनुसार नेपालमा आधारभूत शिक्षा भन्नाले प्रारम्भीक कक्षा देखि कक्षा ८ सम्मको दिइने शिक्षा लाइ उल्लेख गरेको छ ।

३=२=२ वर्तमान अवस्था

विद्यालय शिक्षाको सुरुवाती र माध्यमिक शिक्षाको जगको रुपमा आधारभूत तहको शिक्षालाई लिने गरिन्छ । उमेरसमूहका हिसावले ४ देखि १२ बर्षका बालबालिकाहरूलाई समेटछ । आधारभूत शिक्षाले बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, गुणस्तरीय जीवनयापन र सामाजिक समायोजनमा सहयोग गर्दछ । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ ले आधारभूत तहसम्मको शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व र तत्सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने जिम्मेवारी तीनवटै तहका सरकारहरुको हुने र आधारभूत शिक्षा उमेर समूहका बालबालिकालाई विद्यालय पठाउनु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुनेछ भन्ने उल्लेख गरेको छ ।कुमाखगाउँपालिकामा आधारभूत शिक्षा प्रदान गर्नका लागी सामुदायिकतर्फ कक्षा १–३ सञ्चालन भएका&, कक्षा१–५ सञ्चालन भएका @!, कक्षा १–८ सञ्चालन भएका९, कक्षा १–१० सञ्चालन भएका७वटा र कक्षा १–१२ सञ्चालन भएका ४ वटा गरी जम्मा $८ वटा र संस्थागत तर्फ कक्षा१–५ सञ्चालन भएका ४, वटा u/L hDdf %@ ljBfno छन् ।

आधारभूततहमाकुलविद्यार्थी संख्या ७)३७ र विद्यालयविद्यार्थी अनुपात १:२६ रहेको पाइन्छ । यस्तै आधारभूततह (१–५) तर्फ कुलविद्यार्थी संख्या४५०० र विद्यालयविद्यार्थी अनुपात१M२२ रहेको छ । । यस्तै आधारभूततह (६-८) तर्फ कुलविद्यार्थी संख्या२५३७ र विद्यालयविद्यार्थी अनुपात१:४३ रहेको छ । यस पालिकामा आधारभूत तहमा जम्मा शिक्षक दरवन्दि संख्या १२३ र राहत अनुदान तर्फ ३८ गरी १६१ जना कार्यरत रहेका छन् ।न्यून दरवन्दि र शून्य दरवन्दि भएका विद्यालयहरुमा शिक्षण सहयोग अनुदानको व्यस्वथा गरिएको छ । शैक्षिक पार्श्वचित्र २)७८ अनुसार कुमाखगाउँपालिकामाआधारभूततहको खुद भर्नादर ९८.४ रहेको छ । जसमध्ये (१-५) तर्फ खुद भर्नादर ९७.६ र (६-८) तर्फ खुद भर्नादर ९९.२ रहेको छ । यस्तैआधारभूततहको कूल भर्नादर १०५.२ रहेको छ । जसमध्ये (१-५) तर्फ कूल भर्नादर १०५.२ र (६-८) तर्फ कूल भर्नादर १०५.४ रहेको छ । कुमाखगाउँपालिकाको कक्षा १ देखि ५ सम्मको उत्तिर्ण दर ९३.८१, कक्षा १ देखि ५ सम्मको कक्षा दोहोर्याउने दर ४.१२ र कक्षा १ देखि ५ सम्मको विद्यालय छोड्ने दर २.)७ छ । यस्तै कक्षा ६ देखि ८ सम्मको उत्तिर्ण दर ९३.३६, कक्षा ६ देखि ८ सम्मको कक्षा दोहोर्याउने दर ३.१८ र कक्षा ६ देखि ८ सम्मको विद्यालय छोड्ने दर ३.४६ रहेको छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विश्लेषणका आधारमा आधारभूत तहमा देहायवमोजिमका चुनौति रहेका देखिएका छन् ।

१) आधारभूत शिक्षामा सवै वालवालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

२) सुचना तथा संचार लगायत प्रविधिमैत्रि वातावरणको व्यवस्था गर्ने ।

३) अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षाको प्रभावकारी रुपमा कार्यन्वयन गर्ने ।

४) वालवालिकालाइ सुरक्षित, भौतिक तथा वालमैत्रि वातावरणको व्यवस्था गर्ने ।

५) सिकाइको गुणस्तरमा सुधार गरि विद्यार्थिको सिकाइ उपलव्धिमा सुधार ल्याउने ।

६) प्रर्याप्त रुपमा शिक्षक दरवन्दि देखियता पनि कक्षा ६–८ मा विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने ।

७) शिक्षकहरुको पेशागत क्षमता अभिवृतिका लागि तालिम संचालन गर्ने ।

८) लक्ष्यमा आधारित सिकाइ उपलव्धि वृदि गर्ने ।

३.२.३ लक्ष्य

- सबै बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक तथा गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने

३.२.४ उद्देश्य

- आधारभूत तहको शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि गर्ने
- अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षाको कार्यान्वयन गर्ने
- सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत तह पुरा गर्ने अवस्था सुनिश्चित गर्ने
- सबै बालबालिकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल हुने अवस्था सुनिश्चित गर्ने
- आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउने
- विद्यालय शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रबन्धमा सुधार ल्याउने
- विद्यालय पद्धतिलाई विविधता अनुकूल, उत्थानशील र जवाफदेही बनाउने
- सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउने
- अन्तरसम्बन्धित विषयबस्तुहरूलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने

३=२=५ रणनीतिहरू

*.विद्यालय नक्साङ्कन गर्ने

९. विद्यालयहरूको पुनर्वितरण तथा समायोजना गर्ने
१०. अनिवार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शिक्षाका लागि कानुन तर्जुमा गर्ने
११. अनिवार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शिक्षाका लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने
१२. प्रारम्भिक कक्षा पढाइ सम्बन्धि क्रियाकलापहरूको लागी स्रोत व्यवस्थापन र कार्यान्वयन गर्ने
१३. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरूको यथार्थ विवरण संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने
१४. न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने
१५. शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेही बनाउने
१६. विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्धसहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने
१७. विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरण तयार गर्ने
१८. सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पुरा गराउने

१९. शिक्षण सिकाइ विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्ने
२०. कक्षा ३ सम्म कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने
२१. आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
२२. मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइकै अभिन्न अंगको रूपमा प्रयोगमा ल्याउने
२३. विद्यार्थीलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइमा सुधार ल्याउने
२४. कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित क्षमता विकास गर्ने
२५. शिक्षामा कामगर्ने सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने
२६. विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
२७. विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने
२८. स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्धलाई थप व्यवस्थित गर्ने
२९. विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनकुल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेशअनुकुल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, भाषिक विविधताअनकुलको माध्यमभाषाको उपयोग तथा सामाजिक साँस्कृतिक विविधताकोसम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रक्रिया प्रयोग गर्ने
३०. विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने
३१.विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने कार्यलाई विस्तार गर्ने
३२. दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारकुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने
३३. अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा परिमार्जन र सुधार गर्ने
३४. शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गर्ने
३५. नतिजाप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चित हुने गरी विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गर्ने
३६. विद्यालयको कार्यसम्पादन र विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी परीक्षण गरी जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने
३७. शिक्षक विकास र सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने

३.२.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि:

- अनिवार्य तथा नि:शुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भई गुणस्तर अभिवृद्धि हुने ।

नतिजा

- सबै बालबालिका आधारभूत शिक्षाको पहुँचमा भई सहभागि हुने
- सबै विद्यालयले प्राथमिकता प्राप्त सक्षमता (PMEC)पुरा गरेको हुने
- न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार तथा सिकाइ सामग्रीको उपलब्धता भएको हुने
- आवश्यक संख्यामा योग्य, सक्रिय तथा उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्था हुने
- बालमैत्री र समावेशी वातावरणमा सिकाइ हुने
- विद्यालयमा पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन हुने
- विद्यालयमा पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवाखाजाको प्रबन्ध हुने
- बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धी हासिल गरेको हुने
- आधारभूत शिक्षाको भर्ना, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक समता सूचकमा सुधार हुने
- विद्यालय शिक्षा प्रणाली प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार तथा सहज उपयोग भई सिकाइमा सहयोग हुने
- जनशक्तिको क्षमता विकास भई गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह तथा शैक्षिक सुशासन कायम हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य :

- विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन
- मापदण्डअनुसार शिक्षक व्यवस्था
- सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि पठन सामग्री व्यवस्था
- प्रारम्भिक कक्षा शिक्षणसम्बन्धि शिक्षक तालिम
- विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण
- शिक्षक क्षमता विकास
- विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन
- सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास
- शिक्षक विकास तथा सहायता प्रणालीको पुनर्संरचना
- विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध
- अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग

- पाठ्यपुस्तक व्यवस्था
- सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्था
- विपन्नका लागि ड्रेस, स्टेशनरीका लागि छात्रबृत्ति
- सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन
- कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन
- व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली
- शैक्षिक मानव संशाधन सूचना प्रणाली स्थापना
- विव्यस, शिअसंका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास
- अभिभावक अभिमुखिकरण र सहभागिता

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
१	विद्यालय नक्शाङ्कन	पटक	१					१	
२	दरवन्दि पुनर्वितरण तथा समायोजन	पटक	१	१	१	१	१	५	
३	मापदण्डअनुसार शिक्षक Aoवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
४	सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना	पटक	१	१	१	१	१	५	
५	प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि पठन सामग्री	पटक	१	१	१	१	१		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	व्यवस्था								
६	प्रारम्भिक कक्षा शिक्षणसम्बन्धि शिक्षक तालिम	पटक	१	१	१	१	१		
७	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास	वटा	५	५	५	५	५	२५	
८	विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
९	सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	वटा	७	७	७	८	८	३७	
१०	एक वडा एक नमूना विद्यालय बनाउने	वटा	७	७	७	७	७	७	स्थानिय तह र संघसंस्थासंगको

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
									साझेदारीमा
११	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१२	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१३	पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१४	सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्था	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१५	विपन्नका लागि ड्रेस, स्टेशनरीका लागि छात्रबृत्ति	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१६	सिकाइ सामग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१७	कक्षाकोठामा आधारित	निरन्तर	√	√	√	√	√		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	मूल्याङ्कन								
१८	व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली	निरन्तर	√	√	√	√	√		
१९	शैक्षिक मानव संशाधन सूचना प्रणाली स्थापना, वि.व्य.स. शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीको क्षमता विकास गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	
२०	समुह तथा अन्य क्रियाकलाप सञ्चालनका लागी उपयुक्त कोठाको व्यवस्थापन	विद्यालय	२	२	३	३	३	१३	
२१	कक्षा १ देखि ३ मा बालमैत्री र छापायुक्त कक्षाकोठाको	वटा	८	१०	१०	१०	१०	४८	

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	ब्यवस्था								
२२	कक्षा १ देखि ३ सम्मको बालवालिकाका लागि बालमैत्री बसाई व्यवस्थापन	वटा	८	१०	१०	१०	१०		
२३	कक्षा पुस्तकालयको वा बुक कर्नरको स्थापना गरी बालवालिकालाई भरपुर पढाईको अवसर प्रदान	वटा	४८	४८	४८	४८	४८		
२४	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय	६	७	७	१०	७	३७	
२	आधारभूत तह र प्रारम्भिक	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
५	कक्षामा पढाइ मेला तथा शैक्षिक प्रदर्शनी गर्ने								
२६	पालिका स्तरीय अन्तर विद्यालय अतिरीक्त क्रियाकलाप	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३=३=१परिचय

श्रमप्रति सकारात्मक भावना भएका सीपमूलक जनशक्ति उत्पादन गर्ने माध्यमिक तहको शिक्षालाई साधारण, व्यवसायिक र संस्कृत गरी तीन धारमा बाँडिएको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको कार्यान्वयन सँगै कक्षा (९–१२) मा प्राविधिक तथा व्यवसायिक धारको सुरुवाती गरिएको छ । यो तहको शिक्षा कामको संसाधन प्रवेश गर्न सक्ने सिप सहितको नागरिक विकास तथा उच्च शिक्षाको लागि तयारीको आधार पनि हो । नेपालको शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ अनुसारको पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन वि.स. २०७७ वाट प्रारम्भ भएको छ । नेपालको वर्तमान संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक स्थापित गरेको छ भने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले पनि प्रत्येक नागरिकालाइ माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व राज्यको हुने उल्लेख गरेको छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले गुणस्तरिय माध्यमिक शिक्षामा सवैको निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गर्दै यसवाट सिर्जनशिलता रचनात्मकता,अध्ययनशिलता,सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी सिपयुक्त एवम् उत्पादनशिल जनशक्ति तयार गर्ने उद्देश्य राखेको छ । विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन नीति २०७६ ले विद्यालय तह देखिनै परम्परागत मौलिक ज्ञान, प्रविधि तथा सिपका वारेमा अध्ययन अध्यापन गरी वैज्ञानिक चिन्तन तथा सिर्जनसिलता अभिवृद्धि गर्ने रणनीति लिएको छ ।

३=३=२ वर्तमान अवस्था

यसकुमाखगाउँपालिकामा९ देखि १२ को कुल भर्ना दर ७१.९ रहेको छ र खुद भर्ना दर ४५.८ रहेको छ । कक्षा ९–१२ मा लैगिक समता सुचक १.१ पुगेको छ । यस पालिकामा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कक्षा ९ र १० मा शिक्षकको संख्या ४१ रहेको छर कक्षा ११ र १२ मा १६ जना शिक्षकहरू कार्यरत रहेका छन । यस वाहेक कतिपय विद्यालयहरूले निजि स्तरवाट पारिश्रमीक पाउने गरी नियुक्ति भएका शिक्षकको संख्या१४ छ । माध्यमिक तहमाकुलविद्यार्थी संख्या २४९१ र विद्यालयविद्यार्थी अनुपात १:३५ रहेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकामा जम्मा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय संख्या ११ वटा रहेका छन् । यस पालिकामा जम्मा प्राविधिक धार तर्फ एउटा विद्यालय रहेको छन । प्राविधिक धार तर्फ सिटिइभिटीबाट श्री जनकल्यान मा.वि.बडागाउँमा सिभिल इन्जिनियर पठनपाठन संचालन भएको छ । यस पालिकामा संस्थागत र सामुदायिक माध्यमिक तहमा छात्रा संख्या १३)९ र छात्र संख्या ११८२ रहेको देखिन्छ ।

३=३=३ लक्ष्य

- मानवीय मूल्यका साथै कला, संस्कृति, विज्ञान र प्रविधि क्षेत्रका आधारभूत मूल्य मान्यताको ज्ञान, सिप र द्दi6Lकोण तथा व्यवहारहरू आर्जन गरेका सक्षम जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

३=३=४ उद्देश्य

- माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने
- माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्ने
- विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, र सुरक्षित बनाउने
- शासकीय तथा व्यवस्थापकीय प्रवन्धमा सुधार ल्याउने

३=३=५ रणनीतिहरू

- विद्यालयहरूको नक्शाङ्कन गर्ने
- सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन तथा स्थापना गर्ने
- नि:शुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने
- माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउदर बढाउने
- विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- बैकल्पिक माध्यमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने
- माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने
- शिक्षक पेसागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने
- शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
- शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने
- हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने
- विद्यालयहरूलाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने
- विज्ञान विषय अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरूलाई आकर्षित गर्न पूर्वाधार सहितको व्यवस्था गर्ने
- सक्षम र उत्प्रेरित प्रअको व्यवस्था गर्ने
- आवधिकरूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने

३.३.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- सबै बालबालिकाहरूलाई निशुल्क माध्यमिक शिक्षाको पहुँच सुनिश्चत भई खुद भर्ना तथा टिकाउ दरमा वृद्धि हुने
- सबै माध्यमिक विद्यालयले आधारभूत मापदण्ड पुरा गरेको हुने
- माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीको उपलब्धता, उत्प्रेरित शिक्षकको व्यवस्थापन, प्रविधिको समुचित प्रयोग, र उचित सिकाइ वातावरणको निर्माण भएको हुने
- माध्यमिक शिक्षा पुरा गर्ने बालबालिकाले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको हुने
- माध्यमिक शिक्षाको भर्ना, सहभागिता र सिकाइ उपलब्धिमा लैङ्गिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका समता सूचकमा सुधार हुने
- माध्यमिक विद्यालयहरू प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील हुने
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोग भई विद्यार्थीको सिकाइमा सहयोग पुगेको हुने
- माध्यमिक तहको शिक्षामा सुशासन कायम हुने
- माध्यमिक तहमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रवाह हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- नि:शुल्क माध्यमिक शिक्षाका लागि आवश्यक कानुन, कार्यविधि र निर्देशिका तयारी
- विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन
- विज्ञान, गणित तथा कम्प्यूटर विज्ञान विषय अध्ययनका लागि अवसर
- मापदण्डअनुसार शिक्षक व्यवस्था
- सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- आवश्यकताअनुसार खुला तथा दूर शिक्षालगायतका बैकल्पिक प्रबन्ध
- विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण
- शिक्षक क्षमता विकास
- विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन
- सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास
- शिक्षक सहायता प्रणालीको पुनर्संरचना

- विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम
- अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग
- नि:शुल्क माध्यमिक शिक्षा सुनिश्चितताका लागि पाठ्यपुस्तक, ड्रेसतथास्टेशनरी, दिवा खाजा, छात्रबृत्ति र सिकाइ सामग्री व्यवस्था
- कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन
- व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली
- शैक्षिक मानव संशाधन सूचना प्रणाली स्थापना
- विव्यस, शि·अ·स+·का पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास
- अभिभावक अभिमुखिकरण र सहभागिता
- लक्षित बालबालिकाहरूका लागि आवाशीय प्रबन्ध

माध्यमिक तहका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
१	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानुन, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	पटक	१					१	संघ, प्रदेश र स्थानिय तह
२	विद्यालय सेवा क्षेत्रको सिमा\कन गरी हरेक माध्यमिक विद्यालयको सेवा क्षेत्र एकीन	पटक	१					१	स्थानिय तह

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
	गर्ने र सिमाङ्कन भित्रका बालबालिकाहरू भर्नाको सुनिश्चितताको लागि विद्यालयमा नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन र स्थापना								
३	माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कला र गणित शिक्षा (STEAM)जस्ता विषयको सिकाइलाइ अन्तरसम्वन्धित गर्ने र विज्ञान, गणित तथा कम्प्युटर विज्ञान विषय अध्ययनका लागि अवसर	k6s	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ र स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
	बढाउने								
४	माध्यमिक शिक्षामा सवैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकतानुसार बसको व्यवस्था तथा खुला तथा दुर शिक्षा लगायतका बैकल्पिक प्रवन्ध गर्ने	माध्यमिक विद्यालय		१		१		@	
५	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, खानेपानी, खेलमैदान, घेरावार, शौचालय)	माध्यमिक विद्यालय	५	५	५	५	५	२५	संघ र स्थानिय तह
६	प्रविधि तथा व्यवहारकुशल सिपहरूको	k6s	lg/Gt /	lg/Gt /	lg/Gt /	lg/Gt /	lg/Gt /		संघ, प्रदेश र स्थानिय

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
	एकिकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्वन्धी शिक्षक क्षमता विकास								तह
७	विव्यस, पिटीए पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास र अभिमुखिकरण	k6s	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/		प्रदेश तथा स्थानिय तह
८	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउन आकस्मिक व्यवस्थापन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	k6s	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/		स्थानिय तह
९	सिकाइका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	j6f	!	!	!	!			संघ र स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
	लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक संरचना, सामाग्री तथा क्षमता विकास								
१०	विभिन्न किसिममा अपांगता भएका विद्यार्थिलाइ सहयोग	k6s	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ तथा स्थानिय तह
११	निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताको लागी पाठ्यपुस्तक	k6s	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१२	आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि ड्रेस तथा स्टेशनरी सहयोग	विद्यार्थी संख्या	५०	५०	५०	५०	५०		
१३	सिकाइ सामाग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन	j6f	!!	!!	!!	!!	!!		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	@)*#÷*$	जम्मा	
	अनुदान								
१४	कक्षाकोठामा आधारित मूल्यांकनलाइ शिक्षण सिकाइ प्रकृयामा एकीकृत गर्ने गरी सुधार तथा प्रयोग	k6s	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१५	aलिकNa गठन तथा परिचालन, विद्यार्थी परामर्श तथा अभिभावक सचेतनाका लागी सहयोग	k6s	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	lg/Gt/	g/Gt/		

३.४ उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्वन्ध

३.४.१परिचय

उच्चस्तरीय दक्ष र समालोचक, सर्जक, अनुसन्धानमूलक तथा laचारक जनशक्ति उत्पादन गर्ने शिक्षा उच्च शिक्षा हो। आजको विज्ञान र प्रविधिको युगमा अत्याधुनिक प्रविधिको उपयोग गरी दिगो विकासका लक्ष्यलाई हासिल गर्ने मर्मलाई आत्मसात गर्दै योग्य नागरिक उत्पादनका लागी प्राज्ञिक उत्कृष्टताको केन्द्र निर्माण गर्ने उच्च शिक्षाको मर्म हो । एकातिर उच्च शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाई समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु र आधुनिक ज्ञान, विज्ञान, कला, सीप एवम् प्रविधिमा दक्ष, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति तयार गर्न यस तहको शिक्षाकोसमय सापेक्ष रूपमा विकास र विस्तार गर्नु आवश्यक छ भने अर्कोतिर देशको उच्च शिक्षालाई माध्यमिक शिक्षाको जगमा विकास गर्नुपर्ने अपरिहार्यता त्यत्तिनै रहेको अवस्था छ ।

नेपालको संविधानले केन्द्रीय विश्वविद्यालयसम्बन्धी अधिकार संघ र उच्च शिक्षासम्बन्धी शासकीय अधिकार प्रदेश सरकारले सुनिश्चित गरेता पनि साझा अधिकारकोसूचिमा रहेको शिक्षाले स्थानीय तहले समेत माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासंग सम्बन्ध राखी आफनो क्षेत्रमा रहेका उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाको विकासमा भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछ र गर्नुपर्दछ ।

३.४.२ वर्तमान अवस्था

नेपालको शिक्षाको संरचनामा कक्षा १२ उर्तीण गरेको जनशक्तिलाई प्रदान गरिने उच्च स्तरको मानव संशाधनको विकास गर्नका लागी चार तहको उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने नितिगत प्रावधान रहेको छ । देशको आर्थिक तथा सामाजिक परिवर्तनका लागी आवश्यक पर्ने स्वस्थ्य, प्रतिस्पर्धी, नवप्रवर्तनात्मक, स्वाबलम्बी, रोजगार उन्मुख तथा मूल्य उन्मुख उच्च तहको जनशक्ति उत्पादन गर्नु यो तहको शिक्षाको प्रमुख ध्येय हो । लागत आपुरण,निजी क्षेत्रको लगानी, सामुदायिक सहभागिता, मागमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन र विश्व विद्यालयबाट आय स्रोतको परिचालन जस्तानमुना विकास गर्नका लागी तीनै तहका सरकारहरु, समुदाय र निजी क्षेत्रलाई समेत उच्च शिक्षा विकास साझेदारकारूपमा सहभागी हुने अवसर खुला गरिनुपर्दछ ।

नेपालमा ११ वटा विश्वविद्यालय तथा ६ वटा राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (मानित विश्वविद्यालय) हरु स्थापना भई १४०७वटा कलेजहरु जसमध्ये ९८ वटाआंगिक, ५३२ वटा सामुदायिक र ७७७ वटा निजी शैक्षिक संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेकोमा xfn;Dd यस कुमाखगाउँपालिकामा प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम परिषद्द्धारा अनुमति प्राप्त सरकारी १ र k|fljlws wf/tkm{ slff ((–!@_ १ गरी जम्मा २ शिक्षालयहरुमा प्रविधिक धार तर्फsf ljleGg कार्यक्रमहरु सञ्चालित अवस्थामा रहेका छन् ।

चुनौतिहरु तथा अवसरहरु

उच्च शिक्षामा आर्थिक रुपले विपन्न रभौगोलिक रुपमा पिछडिएका र माध्यमिक तह पुरा गरेका नागरिकको समेत सहभागिता गराउनु, माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासंग सम्बन्ध कायम राख्नु, भौगोलिक विकटता, भौतिक पूर्वाधार र आर्थिक लगानीको सुनिश्चितता गर्नु, दक्ष र योग्य जनशक्तिको अभाव हुनु र युग अनुकुलको गुणस्तरीय तथा प्राविधिक उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाको विकास गर्नु उच्च शिक्षाका प्रमुख चुनौतिका विषयहरु हुन् । उच्च शिक्षालाई व्यवसायिक, व्यवहारिक र जीवनोपयोगी बनाई शैक्षिक बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्नु र उच्च शिक्षा प्राप्त गरेका जनशक्तिहरूलाई स्थानीय तहमानै रोजगार सिर्जना गर्नु जस्ता सवालहरुलाई समेत उच्च शिक्षाका सहायक चुनौतिकारुपमा लिन सकिन्छ ।

नेपालको संविधानमा उच्च शिक्षा तीनवटै तहको साझा अधिकारक्षेत्रभित्र रहनु, गाउँपालिका क्षेत्रभित्र g]kfn;/sf/sf] ltgjif{] l8Knf]df tx / k|fljlws wf/tkm{ slff (–!@ ;+rfng eO{

सेवाक्षेत्र फराकिलो रहनु, पालिकाका सबै सरोकारवाला,राजनीतिक दल तथा जनप्रतिनिधिहरुमा क्याम्पसको थप प्रभावकारी सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा एकमत रहनु, पालिकाको एउटा माध्यमिक विद्यालयहरुमा बाली विज्ञानका तहका कक्षाहरु सञ्चालन हुनु र एउटा प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद्धारासन्चालित संस्थावाट प्राविधिक धारका विभिन्न कार्यक्रममा कक्षाहरु सन्चालन हुनुले पनि यस पालिकाको उच्च शिक्षाको अवसरको रुपमा लिनसकिन्छ ।

३.४.३ लक्ष्य

- प्राज्ञिक उत्कृष्टता तथा उन्नयनका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामार्फत उच्चस्तरीय, प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री, रोजगारमूलक र उत्पादनमुखी जनशक्ति उत्पादन गर्ने ।

३.४.४ उद्देश्य

- उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने
- सामाजिक र आर्थिक विकासका लागि विज्ञान र प्रविधिप्रति अभिप्रेरित, प्रतिस्पर्धी र उद्यमशील मानव संशाधनको विकास गर्ने
- उच्च शिक्षाका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने

३.४.५ रणनीतिहरू

- स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पुरा गरेका विद्यार्थीको विवरण तयार गरी उनीहरूको क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षाको प्रबन्धका लागि योजना तयार गर्ने
- स्थानीय तह क्षेत्रभित्र आवश्यकता अनुसार उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरू स्थापना गर्ने
- खुला एवम् दूर शिक्षा लगायतका व्यस्थामार्फत समेत उच्च शिक्षामा पहुँचवृद्धिका लागि पहल गर्ने
- पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिबासी/जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्न
- उच्च शिक्षालाई राष्ट्रिय विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने
- विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षाका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने

- स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने
- उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना, सञ्चालन, नियमन र व्यवस्थापनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने
- उच्च शिक्षा विकासका लागि सार्बजनिक, सामूदायिक तथा निजी स्तरमा साझेदारी कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने
- स्थानीय तहको मानव संशाधन योजनाका आधारमा आवश्यक मानव स्रोत विकासका लागि कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने
- आर्थिकरूपमा पिछडिएका प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति/जनजाति, महिला विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने

३.४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि भई सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार ।

प्रमुख नतिजाः

- स्थानीय तह अन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको कक्षा १२ वा सो सरहको तह पुरा गरेका विद्यार्थी क्षमता र योग्यता अनुसार उच्च शिक्षामा पहुँच हुने
- स्थानीय तहमा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूको स्थापना हुने
- स्थानीय तहमा सञ्चालित उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने
- उच्च शिक्षा उत्पादन र आर्थिक उपार्जनसँग जोडिने
- उच्च शिक्षामा सार्बजनिक, निजी तथा सामूदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरूको स्थापना
- उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरूको न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास
- अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना
- शिक्षक व्यवस्था
- छात्रबृत्ति कार्यक्रम

उच्च शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशील बनाउन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोगउच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्वन्धका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	**प्रमुख क्रियाकलाप**	**लक्ष्य इकाइ**	**भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)**						**कैफियत**
			२०७८/७९	**२०७९/८०**	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**जम्मा**	
१	बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना, सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने	पटक				१		१	संघ र प्रदेशको सहयोग
२	अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गर्न आवश्यक सहयोगगर्ने	वटा	२						संघ र प्रदेशको सहयोग
३	स्नातकतहमाअध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई शिक्षक संख्या कम भएका विद्यालयहरुमा स्वयमसेवक शिक्षकको रुपमा परिचालन गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
४	उच्चशिक्षामासबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसारको समन्वय र	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		क्याम्पस, स्थानीय तह

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	सहजीकरण गर्ने								
५	उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि) विकास गर्न सहयोग गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१		
६	उच्च शिक्षालाईप्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउन योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	उच्च शिक्षामा	पट		१					क्याम्पस

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	खुला एवम् दूर शिक्षा प्रणालीको स्थापना गर्न सहजीकरण एवम सहयोग गर्ने	क							
८	विद्यार्थीहरुकोअध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सहयाग गर्न इ–पुस्तकालयकोस्थापनागर्न सहयोग गर्ने	वटा	१	२	२	१	१		
९	उच्च शिक्षा अध्ययनरत गरीब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाइ छात्रवृती	जना	५	५	५	५	५	२५	

३.५ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम

३.५.१परिचय

विकासका लागि साधारण र प्राविधिक जनशक्तिका वीच सन्तुलनको आवश्यकता पर्दछ । सुरुवातीका दिनहरुमा साधारण शिक्षातर्फ जोड दिइएतापनि विस्तारै प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमका क्षेत्रमा जोड दिन थालिएको छ । कृषि, भेटनरी, सव ओभरसियर, इन्जिनियरिड, चिकित्सा विज्ञान, कम्प्युटर लगायतका क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको माग उच्च रहेको छ । प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका अवसरहरुमा सबै लिंग, अपांगता, गरिवी,

सीमान्तकृत आर्थिक सामाजिक रुपले पछि परेको समुदाय लगायतका सवै बर्गको समतामूलक पहुँच, सहभागिता र सिकाई उपलव्धिमा सुधार गर्दै श्रम बजार सँग आवद्ध गर्नुपर्ने देखिन्छ ।वि. सं. २०७२ को संविधान सँगसँगै “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” भन्ने राष्ट्रिय आकांक्षा पुरा गर्नका लागी राष्ट्रिय योजना आयोगले नौ वटा राष्ट्रिय लक्ष्य अन्तर्गत उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व तय गरेको र त्यसको लागी गुणस्तरिय प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको विस्तारमा जोड दिएको देखिन्छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ मा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको तल्लो तहदेखि नै समेट्ने प्रयास गरिएको छ ।

सन् २०१५ मा संयुक्त राष्ट्र संघले सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी निर्धारण गरेको दिगो विकास लक्ष्यले पनि प्रत्येक व्यक्तिलाई गरी खाने शिक्षामा समावेशी, समतामूलक र समन्यायिक ढंगमा दिने अवसरलाई व्यापक बनाउन जोड दिएको छ । यस प्रकारको शिक्षाको विकासले यस पालिकामा सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुने र रोजगार एवम रोगारीका अवसरहरु सृजना भई विदेशिने युवाहरु आत्मनिर्भर बन्ने अवस्था सिर्जना हुनेछ ।

३.५.२ वर्तमान अवस्था

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषदको पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार नेपालमा ५७ वटा आङ्गिक पोलिटेक्निकशिक्षालयहरु,१७ वटा साझेदारीमा सञ्चालित पोलिटेक्निकशिक्षालयहरु,४३४ वटा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा, ४२९ वटा सम्बन्धन प्राप्त शिक्षालयहरु र ५८७ प्राविधिक एस.एल.सी. तहका कार्यक्रमर ६१४ डिप्लोमा तहका कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेका छन् (प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम एकीकृत बार्षिक प्रतिवेदन, २०७६) । कर्णाली प्रदेशमा ४ वटा आङ्गिक, २ वटा साझेदारी,१०४ वटा सामुदायिक विद्यालयहरु,१८ वटा निजी संस्थाहरुरहेका छन् भने यस पालिकामा एक वटा सामुदायिक विद्यालयहरुमा डिप्लोमा I;len OlGhlgo/ ;+rfng रहेको छ ।प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम परिषद् अन्तर्गत सञ्चालीत प्रि डिप्लोमा वालि विज्ञान अन्तर्रगत hgtf मावि /fu]rf}/df *^ जना विद्यार्थीहरु अध्ययनरत रहेका छन भने डिप्लोमा तर्फ श्री जन कल्याण मा वि बडागाउँमा सिभिल इन्जिनियरिङ्ग तर्फ ४५ विद्यार्थी अध्ययनरत छन् ।

३=५=३ लक्ष्य

- उत्पादनशील जनशक्तिलाई आवश्यकताअनुसारका व्यावसायिक तथा पेसागत क्षेत्रहरूमा प्रयाप्त दक्षता हासिल हुने गरी सिपमूलक शिक्षा र तालिम उपलब्ध गराई जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउने ।

३.५.४ उद्देश्य

- प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने
- स्थानीय तहमा प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसर सृजना गर्न संयन्त्र विकास गर्ने
- प्राविधक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकासका अवसरहरूलाई सान्दर्भिक, उपयोगी र गुणस्तरीय बनाउने

३.५.५ रणनीतिहरू

- स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको अवसर सृजना गर्ने
- बहुप्राविधिक शिक्षालय/तालिम केन्द्रहरूको स्थापना, सञ्चालन, तथा नियमन गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको गुणस्तर, प्रभावकारिता र पहुँच बढाउनको निम्तिसरोकारवालाहरूसँग समन्वय गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपको क्षेत्रमा सक्षम जनशक्ति तयार गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपमा व्यापार तथा उद्योग क्षेत्रको सहभागिता बढाउनप्रोत्साहन गर्ने
- आय आर्जन गर्ने खालका क्रियाकलापको माध्यमबाटआत्मनिर्भर हुनको निम्ति संस्थागत क्षमता बढाउने
- पिछडिएका भौगोलिक क्षेत्र, महिला, आदिबासी/जनजाती, दलित, अपाङ्गताभएका नागरिक एवम् आर्थिक रूपले विपन्न समुदाय र वर्गको पहुँच बढाउन आवश्यक कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गर्ने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरू कृषि, उर्जा, पर्यटन, जलस्रोत, स्थानीय प्रविधि, सम्पदा र संस्कृति, खेलकूद, जलवायु परिवर्तन लगायतका क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्न पहल गर्ने
- विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका अवसर उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धित संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिप प्रदायक संस्थाहरूको सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने

३.५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकताअनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूमा पर्याप्त दक्षता हासिल गरी उत्पादनशील, रोजगारी, स्वरोजगारी र जीविकोपार्जनका क्षेत्रबाट आर्थिक स्तर सुधार गरेको हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- स्थानीय तहमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा उत्पादनशील जनशक्तिले आवश्यकताअनुसारका प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिपका क्षेत्रहरूमापर्याप्त अवसर प्राप्त गरेको हुने ।
- स्थानीय तहमा बहुप्राविधक शिक्षालय/प्राविधक धारका माध्यमिक विद्यालयहरूको स्थापना भई सञ्चालन हुने
- स्थानीय तहमा सञ्चालित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा सञ्चालित संस्थाहरूबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुने
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रहरूलाई उत्पादन र आर्थिक उपार्जनसँग जोडिने
- स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणिकरण तथा प्रबर्द्धन हुने
- बैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी, प्रमाणिकरण तथा उपयोग हुने वातावरण सृजना हुने
- खोज, नवपर्वर्तन तथा उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि भएको हुने
- उत्पादनशील, रोजगारी, स्व-रोजगारी र जीविकोपार्जनका अवसरमा वृद्धि हुने ।
- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिपका क्षेत्रमा सार्बजनिक, निजी तथा सामूदायिक सहभागितामा लगानी अभिवृद्धि हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- प्राविधिक धारका माध्यमिक विद्यालयहरू स्थापना र सञ्चालन
- प्राविधिक धार सञ्चालन भएका विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार विकास
- बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना, सञ्चालन तथा नियमन
- छोटो अवधिका सिपमूलक तालिम सञ्चालन
- शिक्षक व्यवस्था
- छात्रबृत्ति कार्यक्रम
- स्थानीय स्तरमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका लागि आवश्यक नीति तर्जुमा
- खोज तथा नवपर्वर्तनात्मक कार्यलाई प्रोत्साहन
- स्थानीय स्तरमा रहेका परम्परागत सिपहरूको पहिचान, प्रमाणिकरण तथा प्रबर्द्धन कार्यक्रम
- बैदेशिक रोजगारीबाट हासिल गरेको अनुभव र सिपको खोजी, प्रमाणिकरण तथा उपयोग सम्बन्धि कार्यक्रम
- उत्पादित जनशक्तिलाई उद्यमशीलताका लागि सहयोग

- आर्थिकरूपमा पिछडिएका प्रतिभावान तथा सीमान्तकृत, दलित, अपाङ्ग, लोपोन्मुख जाति/जनजाति, महिला विद्यार्थीका लागि उच्च शिक्षामा सहज पहुँचको अवसर सृजना गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम का प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/०८४	जम्मा	
१	प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग	विद्यालय			१				संघ र प्रदेशसँग को समन्वय र सहकार्य मा
२	सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रम संचालन	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	संघ र प्रदेशसँग को समन्वय र सहकार्य मा
३	छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू संचालन	वटा	३	३	३	३	३	१५	संघ र प्रदेशसँग को समन्वय र सहकार्य मा
४	प्राविधिक र व्यावसायिक	पटक	१					१	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	शिक्षा सम्वन्धी पालिका स्तरिय नीतिको तर्जुमा								
५	युवालाइ खोज र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू संचालन	संख्या	१	१	१	१	१	१	
६	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका युवाहरूलाइ उद्यमशिलता विकासको लागि सहयोग	संख्या	५	५	५	५	५	२५	
७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन								

३.६ पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री

३.६.१ परिचय

शिक्षा पद्दतिलाइ मार्गदर्शन गर्ने महत्वपूर्ण आधार पाठयक्रम हो । पाठ्यक्रम कुनै कक्षा वा तहमा के के सिकाउने भन्ने कुरासग मात्र सम्बन्धित नभएर विद्यार्थीमा के कस्ता क्षमता विकास गराउने हो अर्थात किन पढाउने,के कस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट अपेक्षित सक्षमता हासिल गराउन र विद्यार्थीले सिकेको वा नसिकेको सुनिश्चित गरि आवस्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्न के कसरि मुल्यांकन गर्ने भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने महत्वपूर्ण आधार हो । बालबालिकाको सर्वांगीन विकास गर्नु, सभ्यता वा संस्कृतिको हस्तान्तरण एवम विकास गर्नु, शैक्षिक प्रक्रियाको स्वरुप निर्धारण गर्नु जस्ता कुराहरु पाठ्यक्रमको उदेश्य भित्र पर्दछन ।

मानवीय आवस्यकता,बालबालिकाका रुची, सामाजिक मूल्य मान्यता, समाज तथा विश्व परिवेशमा विकास भएका ज्ञान सिप तथा प्रविधि अनुकुल पाठ्यक्रमलाई एउटा गतिशिल र लचिलो प्रक्रियाका रुपमा लिनु आवस्यक छ । पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि पहिलो शैक्षिक सामाग्रीको रुपमा पाठ्यपुस्तकलाई लिन सकिन्छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उचित विकास नभइसकेको हाम्रो परिवेशमा विद्यार्थीको एकमात्र विकल्पको रुपमा पाठ्क्रमलाई लिन सकिन्छ । जसले पामाठ्यक्रम कार्यान्वयनलाई सहयोग गर्दछ । हाल नेपालमा सकमुदायीक विद्ययालयमा अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीलाई निशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण गर्ने गरिएको छ ।

३=६=२ वर्तमान अवस्था

राष्टिय शिक्षा पद्दतिको योजना २)२८ मा सर्वप्रथम विद्यालय तहमा पाठ्यक्रमलाई दस्ताबेजिकरण गरिएको थियो भने पाठ्क्रम विकासका लागि संस्थागत रुपमा शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गत पाठ्क्रम विकास केन्द्र स्थापना भएको थियो । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको संरचनाको निरन्तरता सगैं विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास, सुधार, तथा अद्यावधिक गर्ने क्रममै वि सं २)७६ मा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारुप तयार भइ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा २)७७ देखि कक्षा १ र ११ मा कार्यान्वन सुरु भएको छ भने वि सं २)८) सम्ममा विद्यालय तहका सबै कक्षाहरुमा यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन हुने योजना छ ।

हाम्रो कुमाखगाउँपालिकामा वि सं २)७७ देखि कक्षा १ देखि ५ सम्मको लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ भने पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्ने प्रक्रियामै छ । यसको साथै आधारभूत तह कक्षा ६-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको चरणमै छ । पाठ्क्रम तथा पाठ्पुस्तकको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि हाल सम्म कक्षा १ देखि १० सम्म नेपाल सरकारले निशुल्क पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था गरेको छ र विभिन्न विषयका शिक्षक निर्देसिका तयार गरेको छ । पाठ्क्रमलाई सान्दर्भिक र प्रभावकारी बनाउन कक्षा १–३ मा अन्तर सम्वन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरिएको छ । प्रत्येक विषयमा विषयवस्तुको स्वरुप अनुसार विद्यार्थीलाई २५ देखि ५० प्रतिशत सम्म भारको प्रयोगात्मक कार्य , परियोजन कार्य वा सामुदायिक कार्य लगायतका व्यवहारिक अभ्यास गराउनु पर्ने व्यवस्था छ । परिवर्तित पाठ्यक्रम अनुसार शिक्षकलाई निश्चित अवधिमा शिक्षकको पेसागत विकास लालिम लिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । परिक्षण र मूल्यांकन प्रणालीमा सुधार गरी आधारभूत तह सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्यांकन पद्दति अपनाइएको छ । सबै कक्षामा अक्षरांकन पद्दति अनुसार नतिजा निकाल्ने परिपाटि अपनाइएको छ ।

चुनौतिहरु तथा अवसरहरु

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागी विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्नु , स्थानीय पाठ्क्रम र पाठ्यसामाग्री विकासका लागी क्षमता विकास गर्नु , सबै शिक्षकलाई नयाँ पाठ्क्रमको अभिमुखिकरण गर्नु ,पाठ्क्रमलाई समय अनुसार अद्यावधिक गर्नु , सबै भाषिक समुदायका बालबालिकाको लागि मातृभाषमा पाठ्यसामाग्रीको विकास गर्नु, अपांगता भएका बालबालिकाको लागि अनुकुलको पाठ्सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने आदि पाठ्क्रम तथा पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनका चुनौतिहरु रहेका छन भने माद्यमिक तहसम्म निशूल्क पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था, शिक्षक निर्देशिकाको व्यवस्था, परिक्षा र मूल्यांकन प्रणालीमा सुधार, स्थानीय पाठेक्रम विकार तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६ को निर्माण , विभिन्न विषयका पाठ्यसामाग्रीहरु मातृभाषमा तयार र कक्षा ३ सम्म एकीकृत पाठ्यक्रमको व्यवस्था पाठ्क्रम तथा पाठ्यपुस्तक कार्यान्वयनका अवसरहरु रहेका छन ।

३.६.३ लक्ष्य

- पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा जीवनोपयोगी ज्ञान,सिप र अभिबृत्तिको विकास भई सक्षम, सृजनशील र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार हुने

३.६.४ उद्देश्य

- पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु

- पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण दिनु
- सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित गराउनु
- पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिपर व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु
- सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधान उन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्यङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु
- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु

३.६.५ रणनीतिहरू

- राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने
- विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालहरूलाई प्रबोधिकरण गरिने
- पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गरिने
- विपद् , महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिने
- शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिकातथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वाध्यायन तथा सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिने
- शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गरिने
- सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गरिने
- माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, स्थानीय भाषा, बहु भाषा प्रयोग गरिने
- विद्यालमा आधारित सहयोग पद्धति विकास गरिने
- सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाइने
- शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाइने
- स्थानीय तथा मातृ भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गरिने
- विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको बृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गरिने

३.६.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट दैनिक जीवनका लागि आवश्यक आधारभूत सक्षमतासहित सृजनशील, सकारात्मकसोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरिक तयार हुने

प्रमुख नतिजाः

- पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा भएको हुने
- पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जनका लागि पृष्ठपोषण उपलब्ध हुने
- सिकाइलाई दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित हुने
- पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा स्थानीय र आधुनिक विश्वपरिवेश अनुसार सिकारुमा ज्ञान, सिपर व्यवहार विकासमा सहजीकरण भएको हुने
- सिकारुका सिकाइ समस्याको समाधानउन्मुख निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्यङ्कन हुने
- स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- पाठ्यक्रम अभिमुखिकरण
- शिक्षक तालिम
- शिक्षक पेसागत सहयोग
- कक्षा कोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन
- आवधिक विद्यार्थी मूल्याङ्कन
- डिजिटल सामग्रीको प्रयोग
- सुचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- निःशुल्क पाठ्यपुस्तक
- बहुपाठ्यपुस्तक
- स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन
- माध्यम भाषाका रूपमा मातृभाषाको प्रयोग
- सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन
- परिक्षा सञ्चालन

पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्रीका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	पाठ्यक्रमअभिमुखिकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानीय तह,शिविसइ
२	शिक्षकतालिम	जना	४८	४८	४८	४८	४८		स्थानीय तह,मान व संशाधन केन्द्र
३	शिक्षक पेशागतसहयोग	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानीय तह,मान व संशाधन केन्द्र
४	कक्षाकोठामाआधारित विद्यार्थी मूल्यांकन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		विद्यालय
५	आवधिकमूल्यांकन	पटक	३	३	३	३	३	१५	विद्यालय
६	डिजिटलसामाग्रीको प्रयोगसहयोग	वटा	९	९	१०	१०	१०	४८	
७	सूचनाप्रविधिको प्रयोग	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		विद्यालय
८	निशुल्कपाठ्यपुस्तक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		विद्यालय
९	स्थानीयपाठ्यक्रम	पटक	निर	निर	निर	निर	निर		स्थानिय

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	निर्माण, कार्यान्वयन तथा परिमार्जन		न्तर	न्तर	न्तर	न्तर	न्तर		तह, विद्यालय
१०	विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ सामाग्री,सन्दर्भ सामाग्री तथा शैक्षिक सामाग्रीको उपलब्धता अभिमुखिकरण र प्रयोग	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
११	सुपरिवेक्षणतथा अनुगमन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१२	पढाइ मैत्री शैक्षणिक सामग्री खरिद, सङ्कलन, निर्माण तथा प्रयोग जस्तै: विसङ्केतन किताब, ठूलो किताब, बाह्रखरी चार्ट, वर्ण तथा झ्याले पत्ती, शब्द चित्र पत्ती र अन्य सामग्रीको ब्यवस्था	सवै विद्यालय का कक्षा १ देखि ३	४८	४८	४८	४८	४८		
१	सबै बालबालिकालाई	विद्यालय	निर	निर	निर	निर	निर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
३	पाठ्यपुस्तक तथा अभ्यास/कार्य पुस्तिकाको उपलब्धता		न्तर	न्तर	न्तर	न्तर	न्तर		
१४	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	
१५	शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तैपाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका लगायत सन्दर्भ सामाग्रीको उपलब्धता र प्रयोग	पटक	१	१	१	१	१	५	

३.७ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

३.७.१ परिचय

शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षक व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । गुणस्तरिय शिक्षाका लागि शिक्षक योग्य व्यावसायिक रुपमा दक्ष पेशाप्रति उत्प्रेरित समर्पित प्रतिवद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । शिक्षकमा भएको विषयवस्तुको पर्याप्त ज्ञान शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा दक्षता र नमुना व्यक्तित्व प्रदर्शनले विद्यार्थीहरुको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ । सवै तहको शिक्षामा योग्य

दक्ष समर्पित र अभिप्ररित शिक्षकहरुको व्यवस्थापनवाट नै शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । यसका लागि शिक्षक व्यवस्थापन र विकास प्रभावकारी हुन आवश्यक छ ।

प्राथमिक तहमा विद्यार्थी संख्याको आधारमा र निम्न माध्यमिक तथा माध्यमिक तहमा विषय गत रुपमा विद्यमान मापदण्ड १ : ४५ शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मापदण्ड कायम गरिएको छ । शिक्षा ऐन तथा नियमावलीले आधारभूत तहमा कम्तिमा ७ दरवन्दी र माध्यमिक तहमा १२ दरवन्दी हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

नेपालमा विगतदेखि हालसम्म सञ्चालित विभिन्न शिक्षा योजना , परियोजना तथा कार्यक्रमहरुले कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइमा सुधार ल्याई शिक्षाको स्तर वृद्धि गर्न जोड दिएका छन् । यसको फलस्वरुप विद्यालयको शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउने , प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षण गर्ने , बालमैत्री सिकाइ वातावरण सिर्जना गर्ने जस्ता केही प्रयास भएका छन् । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना अवधिमा कक्षाकोठाको शैक्षणिक अभ्यास वा क्रियाकलापलाई विद्यार्थी केन्द्रित वनाउन शिक्षकको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका छन् । यस अवधिमा शिक्षक पेसागत विकास प्रमाणीकरण तालिम , छोटो अवधिको मागमा आधारित तालिमहरु सञ्चालन गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार ल्याउन प्रयत्न गरियो ।

पेसागत रुपमा सक्षम ,दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकवाट नै कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइमा सुधार आउन सक्छ । यसका लागि शिक्षकलाई पेसागत विकासका अवसरहरु उपलव्ध हुन आवश्यक छ । शिक्षकको पेशागत विकासका लागि विभिन्न तौरतरिकाहरु छन् । शिक्षक तालिम ,कार्यशाला ,सेमिनार कनफरेन्स , क्रियात्मक अनुसन्धान , शिक्षकहरुको सिकाइ सञ्जाल , अवलोकन भ्रमण मेन्टरिङ आदि अवसरवाट शिक्षकको पेसागत विकास सम्भव छ ।

यस योजनामा शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेसालाई रोजाइको पेसाको रुपमा विकास गर्न शिक्षकहरुलाई सूचना प्रविधि , प्रधानाध्यापक तथा लेखापालहरुलाई विद्यालयमा गरिने लेखा व्यवस्थापन , सार्वजनिक खरिद र जिन्सी व्यवस्थापन , शिक्षकहरुलाई पेशागत विकासका विभिन्न मोडालिटिका तालिम लगायतका कार्यक्रमहरुको आवश्यकता आकलन गरिएको छ । कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने शिक्षक सहयोग प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने शिक्षक पेसागत विकासलाई प्रभावकारी बनाउने विद्यार्थीको सिकाइप्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने कायलाई

प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा शिक्षक ब्यवस्थापनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषणबाट चुनौतिहरुको पहिचान गरि शिक्षक ब्यवस्थापन र विकासलाई प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा यस कार्यक्रमका उद्धेश्य पुरागर्नका लागि अपनाइने रणनीतिहरु कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट हासिल हुने अपेक्षित नतिजा तथा मुख्यमख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरु समावेश गरिएको छ ।

३.७.२ वर्तमान अवस्था

नेपालमा वर्तमान अवस्थामा शिक्षकहरु तयार गर्ने काम विश्वविद्यालय त विद्यालयहरुले गरिरहेका छन् । शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्रका लागि परीक्षा सञ्चालन गर्ने , रिक्त दरवन्दीमा शिक्षक पदपूर्तिका परीक्षा सञ्चालन गरि नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने र शिक्षक वढुवा सम्वन्धी काम शिक्षक सेवा आयोगले गर्दै आएको छ । आयोगबाट सिफारिस भइ आएका शिक्षकहरुलाई नियुक्ति गरि पदस्थापन गर्ने कार्य स्थानीय तहहरुले गर्दै आएका छन् । यसै गरि अस्थायी वा करार शिक्षकको नियुक्ति गर्ने , शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने कार्य स्थानीय तहले गर्दै आएका छन् । शिक्षकको पेशागत विकासका लागि निति निर्माण गर्ने काम शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले , प्रमाणिकरण तथा कष्टमाइज्ड तालिम पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने कार्य शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास कन्द्रले र शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने काम प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रहरुले गर्दै आएका छन् ।

यस कुमाखगाउँपालिकामा शिक्षक विद्यार्थी हाल शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १M२८ रहेको छ र राष्ट्रिय रुपमा २४.) रहेको छ । कुमाखगाउँपालिकामा वालविकास केन्द्रमा ६२, प्राथमिक तहमा दरवन्दि तर्फ १३२, राहत तर्फ ३४ र निजिश्रोत तर्फ ५८ जना, निम्न माध्यमिक तहमा साधारण दरवन्दी तर्फ २३ जना, राहत दरवन्दीमा ५ जना र निजिश्रोत तर्फ २९ जना , माध्यमिक तहमा ३९ जना साधारण दरवन्दीमा, ५ जना राहत दरवन्दी र निजिश्रोतमा १४ शिक्षक संख्या रहेको छ । माध्यमिक तह ११–१२ मा १६ जना शिक्षक संख्या रहेको छ । विद्यालयमा कार्यरत सबै प्रकारका जनशक्तिहरुको लागि निरन्तर पेशागत विकास र उन्नयनका लागि क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु विभिन्न संघसस्था, मानव श्रोत तथा सम्साधान केन्द्र प्रदेश सरकार लगायत स्थानिय सरकारवाट पनि सञ्चालन हुदै आएका छन । शिक्षकहरुलाई सूचना प्रविधि, विद्यालयमा गरिने लेखा व्यवस्थापन, सार्वजनिक खरिद र जिन्सी व्यवस्थापन लगायतका विषयहरुमा थप क्षमता विकासको आवश्यकता आकलन गरिएको छ र सोहि अनुसार मानव श्रोत विकास केन्द्र सानोठिमी भक्तपूर र मानव सम्साधन विकास केन्द्र सुर्खेतवाट माध्यमिक तहका विद्यालय कर्मचारीहरुलाई (लेखा) प्रदान गरिदै आएको छ । शिक्षक व्यवस्थापनमा दरवन्दि मिलान कार्यदल २)७७ को रिपोर्ट अनुसार दरदन्दि मिलान सबै विद्यालयमा हुने प्रकृयामा रहेको छ ।

चुनौती तथा अवसरहरू

- पालिकामा अध्यापन गर्ने सबै शिक्षकहरुलाई टिपीडि तालिमको मुलधारमा ल्याउनु,
- शिक्षक तालिमलाई वास्तविक आवश्याकतामा आधारित बनाउन र तालिममा सिकेका ज्ञान तथा सिपको कक्षाकोठामा प्रयोग,
- दरवन्दी मिलान कार्यलाइ पुर्णता दिनु,
- शिक्षण पेशालाइ रोजाइको पेशाको रूपमा विकास गर्नु,
- आधारभूत तहमा नमुना शिक्षक निर्माण गर्नु,
- विद्यार्थी सिकाइ उपलव्धीलाइ शिक्षकको कार्यसम्पादन मुल्यांकनसँग आवद्द गर्ने कार्यलाइ प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु,

३.७.३ लक्ष्य

- गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति उत्प्रेरित, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही शिक्षकको व्यवस्था सुनिश्चित हुने

३.७.४ उद्देश्य

- सक्षम शिक्षक आपूर्तिका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने
- शिक्षक नियुक्ति र पुनर्वितरणलाई सुदृढ बनाउनु
- विषयवस्तुमा निपुर्ण शिक्षकको सुनिश्चितता गर्नु
- सबै तहमा सक्षम, प्रतिबद्ध र अभिप्रेरित शिक्षकहरूको प्रबन्ध गर्नु
- सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु
- शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्नु

३.७.५ रणनीतिहरू

- शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रफमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण तथा थप गरिने
- रिक्त शिक्षक दरबन्दीको प्रक्षेपणका आधारमा शैक्षिक सत्रको पहिलो महिनामा शिक्षक नियुक्ति गरिने
- प्रत्येक ५ वर्षमा शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि शिक्षण सिप विकाससम्बन्धी सेवाकालीन तालिम अनिवार्य बनाइने
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत सहयोग उपलब्ध गराइने । यसका लागि स्थानीय तहमा विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह गठन, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक तथा अनुभवी शिक्षकबाट कोचिङ्ग तथा मेन्टोरिङ्ग पद्धतिको विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने
- शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गरिने
- शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको बृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धित गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गरिने
- शिक्षक नियुक्ति, सरूवा तथा तालिम र पेसागत विकासमा सहभागिता गराउँदा विद्यार्थीको सिकाइमा कुनै अवरोध नहुने पद्धति विकास गरिने
- पालिकाको शिक्षक दरवन्दी मिलान कार्यदल २)७७ को प्रतिवेदनलाई कार्यान्यवनमा लैजाने

३=७=६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- सक्षम र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार हुने

प्रमुख नतिजाः

- राष्ट्रिय शिक्षक सक्षमता कार्यढाँचाको आधारमा शिक्षक तयारी, छनौट र पेसागत विकास हुने

- शिक्षक तयारीका कोर्सहरूमा पर्याप्त विषयगत तथा शिक्षण सिकाइसम्बन्धी सक्षमता विकास हुने
- शिक्षण पेसा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित हुने
- पेसागत विकासका प्रावधानहरूको विस्तार र सुदृढीकरण हुने
- शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत निरन्तर पेसागत सहयोग प्राप्त हुने
- शिक्षकको उपस्थिति, शिक्षण विधितथा तौरतरिका र कार्यसम्पादनमा सुधार हुने
- शिक्षक विद्यारथी अनुपातका आधारमा तहगत, क्षेत्रगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान/पुनर्वितरण हुने
- शिक्षकको आपूर्ति नियमित रूपमा हुने
- शिक्षकको बृत्ति विकासका लागि परादर्शी, र बस्तुनिष्ठ आधारसहितको पद्धति स्थापित हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- शिक्षक नियुक्ति र सरूवा
- अस्थायी तथा विद्यालय स्रोतबाट नियुक्त शिक्षकहरूको व्यवस्थापनका लागि मापदण्ड तथा निर्देशिका तयारी
- अपाङ्गता भएका व्यक्ति, महिला, सीमान्तकृत वर्गका व्यक्तिहरूलाई शिक्षण पेसामा सहभागि गराउन क्षमता अभिवृद्धि
- नियमित शिक्षण सिकाइ सुनिश्चित गर्न मापदण्डको विकास गर्ने
- कमजोर विद्यार्थीका लागि विशेष सहयोगी कक्षा सञ्चालन गर्ने
- उपचारात्मक शिक्षण पद्धति लागु गर्ने
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि विशेष व्यवस्था
- पुस्तकालय र पुस्तक कुना
- सूचना प्रविधि प्रयोगशाला
- विज्ञान प्रयोशाला
- प्राविधिक व्यावसायिक शिक्षा धार सञ्चालन भएका विद्यालयमा प्रयोगशालाको प्रबन्ध
- शिक्षण तथा सिकाइ सामग्री विकास
- ईन्टरनेट सेवाको व्यवस्था
- शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन
- परिक्षाको नतिजा विश्लेषण
- शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा विताउने समय वृद्धि
- विद्यालयमा आधारित सुपरिवेक्षण तथा सहयोगका लागि क्षमता विकास
- शिक्षक पेसागत सहयोग
- असल अभ्यासको अवलोकन भ्रमण

- सिकाइ आदानप्रदान, क्षमता विकास, प्रविधि हस्तान्तरण र ज्ञानको सञ्जालिकीकरण
- विज्ञ समूहको गठन
- सहपाठी कक्षा अवलोकन
- छोटो अवधिको शिक्षक तालिम
- विद्यालय तहमा शिक्षकको पेसागत विकास
- कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन
- प्रधानाध्यापकको व्यवस्था
- शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण

क्र.स.	**प्रमुख क्रियाकलाप**	**लक्ष्य इकाइ**	**भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)**						**कैफियत**
			२०७९/८०	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**२०८३/८४**	**जम्मा**	
१	असल अध्यासको अवलोकन भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	स्थानिय
२	कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा दिने ।	जना	१०	१०	१०	१०	१०	५०	स्थानिय
३	सवै स्थायी शिक्षकको स्वास्थ्य विमा अनिवार्य गर्ने ।	जना	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	संघ, प्रदेश र स्थानिय
४	अस्थाइ तथा विद्यालयश्रोतबाट नियुक्त शिक्षकहरूको व्यवस्थापनका लागी उपयुक्त	पटक	१						स्थानिय

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	मापदण्ड तथा निर्देशिका निर्माण गर्ने ।								
५	कमजोर विद्यार्थीका लागी विशेष सहयोगी कक्षा संचालन गर्ने र उपचारात्मक शिक्षण पद्धती लागु गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
६	प्रत्येक आधारभूत(१-८)विद्यालयमा पुस्तकालय कुनाको प्रवन्ध गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	सवै सामुदायिक आधारभूत विद्यालयका प्रारम्भिक कक्षामा पुस्तक कुनाको व्यवस्था गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
८	प्रत्येक विद्यालयमा	संख्या	४	५	५	५	५	२४	संघ,

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	कम्तिमा एक सुविधायुक्त ICT ल्याव/ विज्ञान प्रयोगशाला बनाउने								स्थानिय
९	शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न परिक्षाको नतिजा विश्लेषण गर्ने ।	पटक	१	१	१	१	१		स्थानिय
१०	शिक्षक पेशागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागी शिक्षकको इ संजाल बनाउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
११	शिक्षकलाइ परामर्श कार्य गर्न, अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन, सुपिरवेक्षणको लागी विज्ञ समुह परिचालन गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१२	शिक्षक मेन्टरिङ/कोचिङका लागी कार्यक्रम संचालनका गरेर शिक्षक पेशागत सहयोग विकास गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, स्थानिय तह
१३	विद्यालय तथा पालिका स्तरमा प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकलाइ पेशागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समुह वैठक/घुम्ती वैठक संचालन गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१४	आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेशागत सहयोग तालिम संचालन गर्ने	जना	४८	४८	४८	४८	४८		संघ, प्रदेश र स्थानिय तह
१५	शिक्षिक दरवन्दी मिलान तथा	पटक	१					१	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	पुनर्वितरण								
	विद्यालयलाइ शिक्षण सिकाइ अनुदान सहयोग	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१६	पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत सिकाइ उपलव्धीमा सुधार ल्याउने	पटक	१	१	१	१	१		स्थानिय तह
१७	कक्षा १ देखी ३ सम्म क्रमिक सिकाइ रणनीतिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालनका लागीतालिमको ब्यवस्था	पटक	१	१				२	
१८	एकीकृत पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि कक्षा १ देखि ३	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	सम्मका शिक्षकहरुलाई पठन तत्व तथा एकीकृत ढाँचाको तालिमको ब्यवस्था								
१९	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माणका लागि तालिम वा कार्यशालाको ब्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	
२०	एकीकृत पाठ्यक्रममा पठन तत्व तथा एकीकृत ढाँचासम्बन्धी पुर्नताजगी तालिमको ब्यवस्था	पटक					१	१	
२१	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन,	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था								
२२	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली विकास र कार्यान्वयन	सवै विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
२३	**शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धी प्रावधान कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रणाली विकासगर्ने (जस्तै)** प्रधानाध्यापक/ आधारभूत संयोजक/अनुभवी शिक्षक परिचालन विज्ञ समूह गठन	पटक	३	३	३	३	३	१५	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	र परिचालन शिक्षक सिकाइ समूह गठन र परिचालन वैकल्पिक विधिको प्रयोग								
२४	**शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने र निरन्तरताका लागी निम्न काम गर्ने** शिक्षकलाई शिक्षण कार्य प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने प्राविधिक सहयोगकर्ताका लागीतालिमको	सवै विद्यालयमा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	व्यवस्था गर्ने प्राविधिक सहयोगकर्ताबाट नियमित कक्षा अवलोकनको व्यवस्था गर्ने पृष्ठपोषण/सुझाव तथा सहयोगका लागि कोचिङकोब्यवस्था गर्ने शिक्षकहरुको नियमित समीक्षा बैठक सञ्चालन, अन्तरक्रिया र छलफलको व्यवस्था गर्ने दिगो र प्रभावकारी रुपमा शिक्षकलाई पेसागत सहयोग प्रदान गर्नेप्रणाली विकास र निरन्तरताको								

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	सुनिश्चितता गर्ने								

३.८ विद्यालय व्यवस्थापन

३.८.१परिचय

नेपालको संविधान अनुसुचि ९ अनुसार तीन तह संघ, प्रदेश र स्थानिय सरकारको अधिकारको साझासूचिमा शिक्षा, खेलकुद र पत्रपत्रिका रहेका छन ।नेपालको संविधान अनुसुचि ८ अनुसार स्थानिय सरकारको अधिकार सुचिमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा रहेको छ । स्थानिय सरकार संचालन ऐन२०७४ शिक्षासम्वन्धी २३ वटा अधिकारहरु गरिएको छ । विद्यालयको सु सञ्चालनको लागि शिक्षा ऐन २०२८ अनुसारको शिक्षा नियमावली २०५९ परिच्छेद ६बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सघंको गठन गरिने प्रावधान रहेको छ ।व्यवस्थापनका दृष्टिले विद्यालय प्रमुख निकाय हो जहाँ सहभागितात्मक दृष्टिकोण, पाठ्यक्रम सुधारका दृष्टिकोण, मागमा आधारित शैक्षिक कार्यक्रम तथा वित्तिय पद्धति, स्थानिय र सामुदायिक साझा विचार रहेका हुन्छन । विद्यालय व्यवस्थापन भित्र शैक्षिक योजना निर्माण र कार्यान्वयनको संस्थागत जिम्मेवारी बाँडफाड गरिएको छ ।

विद्यालयहरुलाई आफुले सेवा प्रदान गर्ने समुदायप्रति उत्तरदायी बनाउन यस्ता समितिहरुको भूमिका र सक्रियतालाई बढाई पारदर्शिता, जवाफदेहिता कायम गर्दै शैक्षिक सुशासन अभिवृद्धि कायम गरिएको देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गरी आम अभिभावकहरुको विश्वास बहाली गर्ने र संस्थागत विद्यालयहरुलाई नियमन गरी सेवामूलक बनाउदै सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको प्रत्याभूतिका लागि स्थानीय सरकारले अगुवाई गरेको छ ।
विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा काम गर्न प्रत्येक विद्यालयमा एक जना प्रधानाध्यापक रहने र प्रधानाध्यापक छनौट वा नियुक्ति सम्वन्धि व्यवस्था मौजुदा शिक्षा ऐन २०२८ अनुसार शिक्षा नियमावली २०५९ को नियम ९३ को आधारमा विद्यालयको प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गरिने व्यवस्था छ । विद्यालयमा शैक्षिक वातावरण, गुणस्तर र अनुशासन कायम राख्ने प्रअको कर्तव्य देखिन्छ ।

३.८.२ वर्तमान अवस्था

कुमाखगाउँपालिकामा संस्थागत$ सामुदायिक $८ गरी आधारभूत तहका गरी %@ विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन । पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेबमोजिम विद्यालय न्यूनतम २४) दिन खुल्नुका साथै कम्तिमा २१० दिन पठनपाठनको सुनिश्चितताको लागि शैक्षिक क्यालेन्डरको व्यवस्था गरिएको छ । अगुवा विद्यालयहरुलाई आफ्ना फिडर विद्यालयहरुको समन्वय र पेशागत सहायताका लागि जिम्मेवार बनाइएको छ । वडामा वडा शिक्षा समितिले सक्रिय पुर्वक काम गरिरहेका छन् ।समग्र पालिकाको शिक्षासम्वन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको समन्वय र व्यवस्थापनको लागि पालिका प्रमुखको संयोजकत्वमा पालिका शिक्षा समिति गठन भई क्रियाशिल रहेको अवस्था छ । शिक्षाको व्यवस्थापनको लागि पालिकाशिक्षा ऐन र नियमावली २०७५ कार्यन्वयनमा रहेको छन ।

चुनौती र अवसर

- सवै वडामा वडा शिक्षा समितिहरूको सक्रियता बढाउनु,
- सवै विद्यालयहरूमा प्रचलित ऐन र नियमावली अनुसारको प्रधानाध्यापकको नियुक्ती
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिको समायावधि भित्र गठन गरी विद्‌लयको समग्र व्यवस्थापन गर्नु
- प्रधानाध्यपकहरूलाइ श्रृजनशिल, समयसापेक्ष, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउनु
- विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाइ श्रृजनशिल, समयसापेक्ष, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउनु
- विभिन्न समिति, प्रधानाध्यापकर लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु

३.८.३ लक्ष्य

- सबै विद्यालयहरू बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउन सक्षम हुने

३.८.४ उद्देश्य

- विद्यालयको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्थालाई सुदृढ बनाउनु
- विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनु
- गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार गर्नु
- विद्यालयको शासकीय प्रबन्धलाई उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित गर्नु
- विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार गरी रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गर्नु

- योग्यतम् प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति गर्नु
- विभिन्न समिति, प्रधानाध्यापकर लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नु
- विद्यालय व्यवस्थापनलाई समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही बनाउनु
- विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु
- विद्यालयको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु

३.८.५ रणनीतिहरू

- विद्यालयको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण र कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाइने
- विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि गुरुयोजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालय नक्शाङ्कन गरी विद्यालय समायोजन, पनर्वितरण तथा स्थापना गरिने
- शिक्षक दरबन्दी मिलानतथा प्रधानाध्यापक नियुक्ति
- विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि विनियम तयार गरी कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालयले वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी अभिभावक भेला मार्फत सार्वजनिक गरिने
- नियमित रूपमा विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गरिने
- विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने
- विद्यालयका सबै गतिविधिहरूमा अभिभावकहरूको पहुँच, सहभागिता, पारदर्शिता, र जवाफदेहिताको सुनिश्चितता गरिने
- नियमित रूपमा विभिन्न समितिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, कर्मचारीहरूको क्षमता विकास र प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिने

३.८.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- सबै विद्यालयहरू गुणस्तरी शिक्षा प्रदान गर्न सक्षम हुने

प्रमुख नतिजाः

- विद्यालको शैक्षिक, भौतिक तथा आर्थिक अवस्था सुदृढ भएको हुने
- विद्यालयकोविकास, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने
- विद्यालयमा गुणस्तरीय तथा समतामलूक शिक्षामा बालबालिकाको सहजपहुँचको आधार तयार हुने
- विद्यालयको शासकीय प्रबन्ध उच्च नतिजाका लागि प्रोत्साहित भएको हुने
- विद्यालयहरूको सक्षमतामा सुधार भई रूपान्तरणको गतिलाई तीव्रताप्रदान गरेको हुने

- योग्यतम् प्रधानाध्यापको छनौट तथा नियुक्ति हुने
- विभिन्न समित, प्रधानाध्यापकर लेखा तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरूको क्षमता विकास हुने
- विद्यालय व्यवस्थापन समावेशी, समन्यायिक र जवाफदेही हुने
- विद्यालय व्यवस्थापनमा सरोकारवालाहरूको सहभागिता अभिवृद्धि हुने
- विद्यालयको सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- विद्यालय सुधार योजना तयारी तथा अध्यावधिक
- शैक्षिक कार्ययोजनाको निर्माण
- विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना
- विद्यालय नक्शाङ्कन
- विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना
- शिक्षक दरबन्दी मिलान
- प्रधानाध्यापक नियुक्ति
- विद्यालय सञ्चालन तथा व्यस्थापन विनियम तयारी
- वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन
- अभिभावक भेला
- विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण
- विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण
- विद्यालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक

क्र.स.	**प्रमुख क्रियाकलाप**	**लक्ष्य इकाइ**	**भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)**						**कैफियत**
			२०७९/८०	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**२०८३/८४**	**जम्मा**	
१	विद्यालय सुधार योजना तयारी तथा अध्यावधिक गर्ने	पटक	१	१	१	१	१		**संघ, स्थानिय तह र विद्यालय**
२	शैक्षिक कार्य कार्यपात्रो निर्माण	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		**विद्यालय,**

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	गर्ने								**स्थानिय तह**
३	विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाउने	**पटक**	**१**						**विद्यालय**
४	विद्यालय नक्शाङ्कन गर्ने	**पटक**	**१**						
५	विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गर्ने	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		
६	शिक्षक दरबन्दी मिलानगर्ने	**पटक**	**१**				**१**		
७	योग्यता, क्षमता र वरिष्ठताको आधारमाप्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने	**पटक**	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		**स्थानिय तह, विव्यस**
८	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यस्थापन विनियम तयारी गर्ने	**पटक**	**१**						

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
९	वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गर्ने	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		**विद्यालय**
१०	अभिभावक भेला गर्ने	**पटक**	**३**	**३**	**३**	**३**	**३**		**विद्यालय**
११	विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गर्ने	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		**संघ, स्थानिय तह**
१२	विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		
१३	विद्यालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक गर्ने	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**		
१४	प्रधानाध्यापक, शिक्षक र कर्मचारीलाइ प्रोत्साहन उपलव्ध गराउने	प्रअ, शिक्षक र कर्मचारी/ जना	१०	१०	१०	१०	१०	**५०**	
१५	गाउँपालिकाको शिक्षा योजनाको निर्माण र प्रवोधिकरण	गाउँपालिका	१	१	१	१	१		
१	शिक्षक अभिभावक	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
६	संघको कार्यकारी समितिले वित्तिय पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्न अभिभावक तथा अन्य संघसंस्थासँग समन्वय र साझेदारी गर्ने								
१७	विद्यालयमा गठन हुने विभिन्न समितिका पदाधिकारीको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखिकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	
१८	विद्यार्थि तथा अभिभावकहरूको गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
१९	सामाजिक लेखापरिक्षण र प्रतिवेदनलाइ सार्वजनिक गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
२०	विद्यालयहरूमा सेवा वडापत्रको व्यवस्था गर्ने	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		

३.९ निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा

३.९.१ परिचय

औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचना भदा बाहिर मानव जिवनका लागी आवश्यक ज्ञान, सीप र प्रकृयाको प्रशोधन गर्ने जिवनपर्यन्त अर्थात आजिवन सिकाइ प्रणाली अनौपचारिक शिक्षा हो । अनौपचारिक शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समुहका लागी विभिन्न लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछ । निरक्षरका लागी साक्षरता, साक्षरका लागी साक्षरोत्तर, सिकाइ अवसरका लागी स्तरवृद्धी, शिक्षासँग सिप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागी अनौपचारिक एवम आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ ।

संविधानले सुनिश्चित गरेको शिक्षा पाउने xक, राष्ट्रिय शिक्षा नितिले अवलम्वन गरेको सिद्धान्त, दिगो विकासका लक्ष्य ४ तथा आवधिक योजनाले अपेक्षा गरेको ,प्रत्येक नागरिकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले योगदान गर्दछ । सवैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा र जीवनप्रयान्त सिकाई अवसर दिगो विकासको मुल मर्म रहेकोले विगतको साक्षरताका कार्यक्रमवाट साक्षर बनेका नवसाक्षरहरुका लागि मागमा आधारित निरन्तर शिक्षा र जीवनप्रयन्त सिकाई अवसर उपलव्ध गराउनुपर्दछ । विशेष गरी शिक्षाको औपचारिक संरचना बाहिर ठूलो संख्यामा रहेका युवा, महिला र प्रौढहरुका लागिकार्यमुलक साक्षरता, आयआर्जन, समूह साझेदारी Digital Literacy लगायतका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ । औपचारिक र अनौपचारिक शिक्षाका वीचमा Cross ventilator को व्यवस्था गरी शिक्षा प्राप्तिलाई लचकदार र व्यक्तिको आवश्यकता र अनुकुलतामा आधारित बनाउदै लैजानुपर्ने देखिन्छ ।

राष्ट्रिय शिक्षा निति २०७६ ले नेपाललाइ पुर्ण साक्षर मुलुक तुल्याइ । अनौपचारिक, वैकल्पीक, परम्परागत र खुला शिक्षाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतीको विकास गर्नु सवै प्रकारका अपांगता भएका व्यक्तिका लागी गुणस्तरिय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जिवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जिवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्प्रधी नागरिक

तयार पार्ने उद्देश्य निर्धारणगरेको छ । स्थानिय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको जिम्मेवारी स्थानिय तहलाइ प्रदान गरेको छ । सामुदायीक सिकाइ केन्द्रको संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी मापदण्ड २०७८ जस्ता नितिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

३=९=२ वर्तमान अवस्था

यस कुमाखगाउँपालिकामा ७३९१ घरधुरी र जनसंख्या ३३७) रहेको छ । यस पालिकामा ४ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरु सञ्चालनमा रहेका छन भने एक वटा खुल्ला विद्यालय कक्षा १० रहेको छ । कुमाखगाउँपालिकामा संचालनमा रहेको खुला विद्यालय कक्षा १० संचालनमा रहेको र सो विद्यालयको अनुगमन तथा नियमन यस पालिकाबाट भैरहेको छ । यस गाउँपालिकामा संचालनमा रहेका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थलगत अनुगमन, निरक्षण भै परिचालन गरिएको छ । केन्द्रिय तथ्यांक विभागको २०६८ सालको जनगणना अनुसार कुमाखगाउँपालिकाको साक्षरता दर ७०.८८ रहेको छ । जसमा महिला साक्षारता दर ६१.५३ र पुरूषको साक्षारता दर ८१.९९ रहेको छ । २०७२ साल पुस १४ गते सल्यान जिल्ला नेपालको बाइसौँ साक्षर जिल्ला घोषण भैसकेको छ ।

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूलाइ क्रियाशिल रूपमा परिचालन गर्ने,
- औपचारिक शिक्षाबाट बाहिर रहेका सबै व्यक्तिलाइ अनौपचारिक शिक्षामा पहुँच पुर्याउने,
- सबैलाइ कार्यमुलक साक्षर बनाउने,
- अनौपचारिक शिक्षालाई औपचारिक शिक्षासँग आवद्द गर्नु,
- पर्याप्त पठन सामाग्रीहरूको उपलव्धता गराउनु,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानिय गैर सरकारी संघ संस्थाहरू, नागरिक समाज, संचारमाध्यम, अभिभावक परिचालन गरि साक्षरता स्थीति बढाउने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाइ समयसापेक्ष सिकाइ आवश्यकता सम्बोधन गर्न सक्ने बनाउने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी मापदण्ड २०७८ लाइ प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने
- मौलिक तथा परम्परागत ज्ञानमा आधारित सामाग्री विकास गर्नु
- महिलाहरूको साक्षरता प्रतिशत वृद्दी गर्नु,
- शिक्षालाई मौलिक हकको रूपमा राखिनु,
- शिक्षा नियमावलीमा अनौपचारिक शिक्षा सम्वन्धी व्यवस्था हुनु,

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी नितिगत व्यवस्था,
- विभिन्न संघसंस्था तथा सरोकारवालाहरूले सवैका लागी शिक्षामा प्रतिवद्दता जनाउनु
- सल्यान जिल्ला साक्षर जिल्ला घोषणा हुनु,

३.९.३ लक्ष्य

- सबै निरक्षरहरू पूर्ण साक्षर भई नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार हुने

३.९.४ उद्देश्य

- सबै नागरिकका लागि समावेशीतथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने
- औपचारिक, अनौपचारिक तथा अरितिक शिक्षकाबीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्ने
- आजीवन सिकाइ संस्कृति सापेक्ष अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि संस्थागत सुदृढीकरण गर्ने
- स्थानीय तहलाई पूर्ण साक्षर पालिका घोषणा गर्ने

३.९.५ रणनीतिहरू

- मौलिक एवम परम्परागत ज्ञान तथा सीपको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्धन, आधुनिकिकरण एवम हस्तान्तर सम्वन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरूकोपुनर्संरचना तथा पुनर्वितरण गरिने
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय गैर सरकारी संघ संसथाहरू, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षाहरू सञ्चालन गरिने
- सिकारुका आवश्यकताअनुसार तहगत पाठ्यक्रम, सिकाइ मोडुलहरू र भाषिक विवधता अनुरूपका सामग्रीको प्रयोग गरिने
- सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालयहरूको सुदृढीकरण गरिने
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न विद्युतीय पुस्तकालय, सामुदायिक सूचना केन्द्र, एफ.एम. सञ्चालन र सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रूपमा विकास गरिने

३.९.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

उपलब्धिः

- सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसर प्राप्त हुने

प्रमुख नतिजाः

- सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइका अवसरहरू प्राप्त हुने
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई सञ्चालन हुने
- सिकारूको आवश्यकताअनुसार जीवनपर्यन्त सिकाइका सामग्रीहरू कार्यान्वयन हुने
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र आजीवन सिकाइको केन्द्रका रूपमा विकास हुने
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सिपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गरी समकक्षता प्रदान हुने
- अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्बन्धी तथ्याङ्क अध्यावधिक हुने
- स्थानीय तह पूर्ण साक्षर घोषणा हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- निरक्षरहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा खण्डिकृत डाटावेस तयारी
- साक्षरता तथा साक्षरोत्तर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन
- सामूदायिक सिकाइ केन्दरलाई सामूदायिक पुस्तकालयका रूपमा सञ्चालन
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रको सुदृढीकरण
- सरकारी तथा गैर सरकारीनिकायसँग साझेदारी र सहकार्य
- मौलिक तथा परम्परागत ज्ञानमा आधारित सामग्री विकास
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- सिकाइ सामग्री र सिकाइको प्रमाणीकरण
- संस्थागत प्रबन्ध
- अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय, र धार्मीक प्रकृतिका विद्यालयहरूलाई अनुदान
- पूर्णसाक्षर पालिका घोषणा

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजिवनसिकाइ र यसका आगामी मार्ग सम्वन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागी विज्ञ समुहबाट अवधारणापत्र तयार गराइ अभिमुखिकरण गर्ने	पटक	१						संघ र स्थानिय तह
२	निरक्षरहरूको विवरण संकलन र आजिवनसिकाइका सरोकारवालाहरूको खण्डिकृत तथ्यांकहरूको डाटावेस तयार गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	स्थानिय तह
३	सामुदायिक पुस्कालयको व्यवस्थापन गरी	पुस्तकालय	१	१	१	१	१	५	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सँग आवद्द गर्ने								
४	सामुदायिककेन्द्रमा सुचना तथा संचारप्रविधि मैत्री उपकरणको व्यवस्था गर्ने	सामुदायिक केन्द्र	१	१	१	१	१	५	
५	संयोजक र आवश्यकता अनुसार सहयोगीको व्यवस्था गर्ने	केन्द्र	२					२	
६	संघ, प्रदेश र स्थानिय तहमा समन्वय संयन्त्र विकास गर्ने	तह	१					१	
७	सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय तथा स्थानिय तहमा रहेका समुदायमा आधारित	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, प्रदेश, स्थानिय तह र अन्य संघसं

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	संस्थासँग साझेदारी र सहकार्य गर्ने								स्था
८	अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय लगायतका संस्थाहरूको संस्थागत विकास र संचालनका लागी अनुदान उपलब्ध गराउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
९	जेष्ठ नागरिक, श्रमिक, गृहणी महिला, कैदीहरूका लागी आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइ प्रवर्धन गर्ने	स्थानिय तह (आवश्यकतामा आधारित)	१	१	१	१	१	५	

३.१० गुणस्तरीय सार्वजनिक शिक्षा

३.१०.१परिचय

शैक्षिक गुणस्तर भन्ने कुरा नाप्न कठिन छ । सामान्यतया विद्यार्थीले विभिन्न परिक्षामा प्राप्त गर्ने सफलता तथा अंकलाई गुणस्तरको रुपमा बुझ्ने गरीएको पाइन्छ । शिक्षाको गुणस्तरलाइ अंकमा सीमित गर्न सकिंदैन । परिक्षामा कम अंक ल्याएपनि शिक्षण संस्थामा सिकेका सीपलाई व्यवहारमा प्रयोग गर्न सक्छ, व्यावहारिक जीवनमा सिर्जनशील बन्छ, जागिरका लागी दिने परिक्षा तथा माथिल्लो शिक्षाका लागी हुने प्रवेश परिक्षाहरुमा सफलता प्राप्त गर्न सक्छ, माथिल्लो तहको शिक्षा आर्जन गर्ने क्रममा तल्लो तहको शिक्षाले सहयोग गरेको महशुस गर्छ भने त्यस्तो शिक्षालाई गुणस्तरिय शिक्षा भन्न सकिन्छ ।

नेपाल सरकारले २)७६ सालमा जारी गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले समेत गुणस्तरिय शिक्षामा सबैको समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्दै सिर्जनशीलता, रचनात्मकता, अध्ययनशीलता, सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी, सीपयुक्त एवम् उत्पादनशील जनशक्ति तयार गर्ने उद्देश्य राखेको छ । समग्रमा विद्यालय पद्धतिलाई विद्यार्थीमैत्री र गुणस्तर उन्मुख बनाउन विद्यालयमा पूर्वाधार सहितको सिकाइ वातावरण निर्माणशिक्षकको क्षमता तथा उत्प्रेरणामा सुधार र निरन्तर सहयोग् पद्धतिको विकास, विद्यार्थीलाई सिकाइका लागी उत्प्रेरित गर्नुका साथै उनीहरुको कुशलताप्रति चासो बढाउन विद्यालयमा आधारित स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षालाई विद्यालयमा आवद्ध गरी व्यवस्थित गर्नु आवश्यक छ ।

२१ औँ शताब्दीका बालबालिकालाई सूचना प्रविधिको पहुँच पु¥याउन, शिक्षकलाई स्वाध्ययन गर्ने मौका सिर्जना गर्ने, शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी पार्न विद्यालयमा इन्टरनेटको व्यवस्थारी शिक्षण सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोग बढाइनु पनि अपरिहार्य छ ।विद्यालयसुशासनलाईप्रभावकारीपार्नेरसार्वजनिकशिक्षाकालागीछुट्याएकोबजेट सदुपयोग भएको सुनिश्चित ug{पनि त्यत्तिकै आवश्यक छ ।यस्तैसानातिनाकुरामाध्यानदिनसकेमासार्वजनिकशिक्षाकोगुणास्तरसुधारहुनसक्छ ।

३.१०.२ वर्तमान अवस्था

सार्वजनिक शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाउन तथा सबलीकरण गर्न समस्याका जराहरू पत्ता लगाइ सुधारको थालनी गर्नुपर्ने आवश्यकताछ ।विद्यालयमाबालबालिकालेप्राप्तगर्नेउपलब्धिविद्यालयकोनपाठनमामात्ररपर्दैन ।बालबालिका ।ֽ]द्यालयमाआउनुभन्दापहिलासिकाइकालागीकतितयारभएका 5g To;लेसमेतप्रभावपार्दछ ।बालबालिकाकोशिक्षाकोतयारी सुनौलो हजार दिनदेखि सुरुवात हुन्छ ।विद्यालयपूर्वकोतयारीकालागीगर्भवतीअवस्थामाआमालाईप्राप्तपोषणयुक्तखाना, स्वास्थ्य उपचार, सुत्केरी ग्राउने उपयुक्त तरिका, सुत्केरी आमाकोस्याहारसुसार, शिशु जन्मेपछिको रेखदेखसमेतले विद्यालयको शिक्षामा प्रभाव पार्ने कुरा अध्ययनले देखाएका छन् । पूर्वबालशिक्षा तथा बालविकास केन्द्रहरूका लागी उपयुक्त कक्षाकोठा, उपयुक्त बाहिरी वातावरण, कक्षाकोठामा साना बालबालिकालाई पर्याप्त खेल्ने सामाग्रीको व्यवस्था, तालिमप्राप्त शिक्षक, पोषण तत्वयुक्त खाजाको व्यवस्था हुनसकेमा गुणस्तरिय सिकाइका लागी जग तयार हुन्छ ।

सामुदायिक विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरू प्रायः पिछडिएको समाजको, निरक्षर र आधारभूत तहको समेत शिक्षानपाएका अभिभावकका बालबालिका हुने ग्रेके कुरा पनि अध्ययनले देखाएका छन् । अभिभावकले बालबालिकालाईउपयुक्त पोषणको व्यवस्था गर्न र घरमा सिक्नका लागी उपयुक्त वातावरण मिलाउन नसकेमा विद्यालयमा बालबालिकाले राम्रो गर्ने सम्भावना हुदैन ।बालबालिकालाईशिक्षाप्रतिसचेतपार्नअभिभावकशिक्षा सञ्चालन गर्नसकेमा त्यस्ता अभिभावकले समेत घरमा सहयोग गर्न सक्छन् । विगतमा अभिभावक शिक्षा भनेर केही प्रयास गरीएको पनि हो तर नाममात्रका अभिभावक शिक्षा प्रभावकारी हुन सकेका छैनन् ।घरकोवातावरणसिकाइलाईसहयोगीबनाउनअभिभावकशिक्षाबाहेक अन्य कुनै उपयुक्त तरिका हुन सक्दैन ।अभिभावकशिक्षाव्यापकरप्रभावकारीपार्नसकेमा पनि सार्वजनिक शिक्षाको गुणस्तर सुधारको थालनी हुनसक्छ ।

विद्यालयमा सुचना तथा प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, बालबालिकाहरुको सिकाइ सक्षमता पुरा भए नभएको एकीनको लागी निरन्तर मुल्यांकन तथा सोही अनुरुप कमजोर सिकाइ भएकालाई उपचारात्मक शिक्षण सिकाइको व्यवस्था नहुनु, विद्यालयमा हुने हरेक प्रकारका वैठकहरुमा बालबालिकाहरुको सिकाइको सट्टा विद्यालयको प्रशासनिक एजेण्डाहरुमा मात्र छलफल गर्ने प्रवृति हावी हुनु जस्ता कुराले पनिसार्वजानिक शिक्षाको गुणस्तर सुधार आउन सकेको छैन ।

सोचे अनुरुप समुदाय तथा अभिभावकले उनीहरुका छोराछारीप्रति वा पढाइप्रति सहभाग्िता नहुनुले पनि सार्वजनिक शिक्षा धारासायी अवस्थामा पुगेको छ । समुदाय तथा अभिभावकको चेतनास्तरको कारण सार्वजनिक शिक्षामा उनीहरुको सहभागितामा वृद्घि वाधक देखिन्छ । अभिभावकको सोचाइ अंग्रेजीमा पढाइ होस् भन्ने छ तर अंग्रेजी भनेको त भाषाको माध्यम मात्र हो ज्ञान, सीप, अभिवृति तथा व्यवहार परिवर्तन होइन र शिक्षा भनेको अंग्रेजी जान्नु होइन भन्ने बुझाइ उनीहरुमा ल्याउन नसक्नु पनि सुधारको बाधक रहेको विश्लेषण छ । आज मैले मेरा छोराछोरीहरुलाई पढाइमा सहयोग गर्ने त्यसले भविष्यमा सकारात्मक प्रतिफल दिन्छ भन्ने कुराको सचेतना आम अभिभावकहरुसंग पुर्याउनु आजको आवश्यकता रहेको छ । शिक्षा क्षेत्रमा नतिजामुखी अनुगमन सहजिकरण तथा सुपरीवेक्षन नहुनु तथा ऐननियम, कानुन बमोजिम विद्यालय शिक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा राजनीतिक नेता, कार्यकर्ताहरुले गर्ने अवरोधले पनि सार्वजनिक शिक्षाको गुणास्तरमा समस्याहरु परेको देखिन्छ ।

कुमाखगाउँपालिकाले पालिकाको शिक्षालाई गुणस्तरिय बनाउनका लागी शिक्षा एन, नियमावली र कार्यविधि निर्माणा गरी कार्यान्वयन, पालिका शिक्षा योजना निर्माण र कार्यान्वयन, विद्यालयहरूलाइर् शैक्षिक सामाग्रीहरू प्रदान, सिकाइमा नविनता ल्याउनका लागीTalking Teacher कार्यक्रम संचालन, शिक्षण सिकाइ सहयोग अनुदान, बालबिकास कक्षा संचालन, शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागी विद्यालयलाइ अनुदान, मिदास इ-कक्षा संचालन, स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण र संचालन, मूल्यांकन प्रणाली सुदृढीकरण, शैक्षिक मेला प्रदर्शनी, अतिरिक्त क्रियाकलाप संचालन, विद्यालयमा इन्टरनेट जडान र प्रविधि हस्तान्तरण, छात्रवृत्ती, उपचारात्मक कक्षा संचालन लगायतका काम गरेको छ ।

३.१०.३ लक्ष्य

- सार्बजनिक शिक्षाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने

३=१)=४ उद्देश्य

- सबै बालबालिकाका लागि गुणस्तरीय विद्यालय शिक्षा सुनिश्चित हुने
- क्षमता तथा योग्यताका आधारमा गुणस्तरीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सिपका क्षेत्रमा पहुँच पुग्ने
- क्षमता तथा योग्यताका आधारमा गुणस्तरीय उच्च शिक्षा उपलब्ध हुने
- शिक्षाका सबै निकाय, विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्ने

- शिक्षाका सबै निकाय, विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा सुशासन प्रबर्द्धन गरी सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास तथा कार्यान्वयन हुने
- दैनिक जीवनमा आवश्यक पर्ने आधारभूत सक्षमतासहित सृजनशील, सकारात्मक सोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरिक तयार हुने

३.१०.५ रणनीतिहरू

- शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुनेगरी भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गरिने छ
- सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संसथाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष, स्वप्रेरित र उत्तरदायी शिक्षक उपलब्ध गराइने छ
- शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश गर्ने वातावरण सिर्जना गरिने ।
- विद्यामान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा ल्याउने ।
- शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा शिक्षालाई सामयिक बनाउन आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमाआधारित विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त पठन सामग्रीको व्यवस्था, प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण पद्धतिको प्रयोग, शिक्षक पेसागत विकास तथा पेसागत सहयोग उपलब्ध गराउने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूका लागि उनीहरूको मातृभाषामा शिक्षण सिकाइ हुने वातावरण सृजना गर्ने
- विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थाहरूमा पुस्तकालय, प्रयोगशाला, Computer Lab आदिको व्यवस्था गरिने
- कक्षाकोठामा आधारित निरन्तर मूल्याङ्कन तथा आवधिक रूपमा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण, विश्लेषण, तथा समीक्षा गरी निरन्तर पृष्ठपोषणको लागि संयन्त्र तयार गर्ने
- सार्बजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्धन गर्न नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली तथा प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गरिने

३.१०.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- सबै बालबालिका तथा युवाहरूलाई गुणस्तरीय सार्बजनिक शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर सुनिश्चित हुने

प्रमुख नतिजाः

- शैक्षिक संस्थाहरूमा उपयुक्त सिकाइ वातावरण सुनिश्चित हुने
- सबै सामुदायिक विद्यालय, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा उच्च शिक्षा प्रदायक संसथाहरूमा पेसागत रूपमा दक्ष जनशक्ति कार्यरत रहेको हुने
- शिक्षण पेसामा उच्चयोग्यता र सिप भएका मेधावी व्यक्तिहरू प्रवेश हुने
- विद्यामान राष्ट्रिय शैक्षिक गुणस्तर मानक तथा मापदण्ड प्रयोगमा आएको हुने
- आधुनिक प्रविधिमैत्री क्रियाकलापमाआधारित विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षणसिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन भएको हुने
- प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरूको पठन सिप अभिवृद्धि भएको हुने
- बालबालिकाहरूले आवश्यकताअनुसार मातृभाषामा शिक्षा प्राप्त गर्ने अवस्था सृजना हुने
- शिक्षण संस्थाहरूको भौतिक तथा शैक्षिक पुर्वाधार सुदृढ भएको हुने
- सार्बजनिक शिक्षामा सुशासन प्रबर्द्धन भएको हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- शैक्षिक वातावरण सुदृढीकरण
- क्षमता विकास कार्यक्रम
- शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन
- अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन
- शिक्षक पेसागत सहयोग
- प्रशंसा तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम
- सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्यक्रम
- परीक्षण तथा अनुसन्धान
- सरोकारवालबीच निरन्तर अन्तरक्रिया
- कार्यसम्पादन परीक्षण
- आवधिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन

गुणस्तरिय सार्वजनिक शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	प्रारम्भिक बालविकासमा	वटा	१०	१०	१०	१०	१०	४८	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	खेल सामाग्री, सिकाइ सामाग्री, मनोरञ्जन सामाग्री, अडियो भिडियो सामाग्री सहितको आकर्षक तथा मनोरञ्जनात्मक कक्षाकोठा व्यवस्थापन								
२	शैक्षिक गुणस्तरको सुधारको थालनी कक्षा १ बाट गरौँ अभियान संचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
३	बालबालिकालाइ सिक्नेगरी पढ्ने बनाउने उद्देश्यले कक्षा १ देखि ३ सम्म पढ्न सिकाउनका लागी पठन सिप विकास सम्वन्धी क्रियाकलापलाइ सहयोग गर्न कक्षा १-३ मा छापामय	वटा	९	९	१०	१०	१०	४८	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	वातावरण बनाउने								
४	विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान, परिचालन र प्रवर्द्धनका लागी सिर्जनात्मक गतिविधि सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	
५	विज्ञान तथा प्रविधि एक्स्पो, शैक्षिक मेला तथा प्रदर्शनी, महोत्सव आयोजना	पटक	१	१	१	१	१	५	
६	प्रधानाध्यापकहरूको व्यवस्थापकिय एवम नेतृत्व क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	
७	शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण तथा न्यूनतम शिक्षक सुनिश्चितता	पटक	१	१	१	१	१	५	
८	शिक्षक तालिम तथा पेशागत विकासलाइ सुदृढिकरण गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
९	प्रअ, शिक्षक	जना	१२	१२	१२	१२	१२	६०	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	प्रशंसा तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरी उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्ने								
१०	विद्यालयहरूले गुणस्तर केन्द्रित विद्यालय सुधार योजना बनाउने वा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा लैजाने	पटक	१	१	१	१	१		
११	पोषणयुक्त खाजा कार्यक्रम	सवै विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१२	नियमित नतिजामुखि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको व्यवस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१३	सरोकारवालाहरू विच अन्तर्रक्रिया	पटक	१	१	१	१	१	५	
१४	योजनाको आवधिक समिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	र अद्यावधिक गर्ने								

३.११आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा

३.११.१परिचय

शिक्षा मानव जीवनको सार्थकता प्रदान गर्नेअत्यावश्यक तत्व हो । प्राचिन युगमा मानिसहरुले अन्य प्राचिन देखासिकी र प्रत्यक्ष भोगेका व्यवहार बाट शिक्षा प्राप्त गर्ने गर्दथे । विस्तारै समयको बदलिदो क्रम सँगै आफ्ना अग्रज, आश्रम , गुरू सन्त, महात्मा धर्म प्रचारक विभिन्न पुस्तक तथा ग्रन्थका श्रवणबाट प्राप्त गर्दै विभिन्न विद्यालय, विश्व विद्यालय ,पुस्तकालय संग्रहाल, रेडियो, टिभी, इन्टरनेट, कम्प्युटर , मोबाइल लगायत विभिन्न आधुनिक बिधुतीय उपकरणबाट प्राप्त गरिएको अवस्था छ । शिक्षा लाई समय सुहाउदो ढंगबाट प्रदान र ग्रहण गर्दै लैजानु पर्ने आजको टडकारो आवश्यकता मानव समुदायले गर्दै आइरहेको छ ।

समावेशी शिक्षा भन्नाले शिक्षाको मुलधार बाट बन्चित भई राज्यले चाहेको जनशक्ति उत्पादन गर्न नसकेको अवस्थामा शिक्षाप्रदान गर्नु भन्ने बुझिन्छ । संकुचित अर्थमा अपांगता भएका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभिगता भन्ने बुझियता पनि ब्यापक अर्थमा भौगोलिक, आर्थिक , सामाजिक , साँस्कृतिक , धार्मिक , शारिरिक, मानसिक तथा जातिय ढंगबाट उपेक्षित भन्ने बुझिन्छ। हाल बिकसित परिबेश सँगै सडक बालबालिका अनाथ घरेलु हिंसा पिडित, द्घन्द पिडित, सहिद परिवार, बेपत्ता घाइते , अपांग् सबै किसिमका बालबालिकालाई शिक्षामा सहभिगता र सुनिश्चितता भन्ने बुझिन्छ ।

३.११.२ वर्तमान अवस्था

कुमाखगाउँपालिकामा अनाथ घरेलु हिंसा पिडित, द्घन्द पिडित, सहिद परिवार, बेपत्ता घाइते , अपांग् सबै किसिमका बालबालिकालाई शिक्षाको मुलधारमा ल्याउनका लागी पालिकाले विभिन्न कामहरू गरिरहेको छ । छात्रवृत्ती, अपांगमैत्री विद्यालय, बालमैत्री

विद्यालय, दिवा खाजा लगायतका कामहरू गाउँपालिकाले गरिरहेको छ । तर पनि समावेशी शिक्षाको हकमा धेरै काम गर्न बाँकी छ । यस पालिकामा अपांग भएका बालबालिकाहरू श्रोत विद्यालयको व्यवस्थापन हुन नसक्दा अहिले पनि शिक्षाको मुलधारमा पुग्न सकेको देखिदैन ।

विद्यालयमा शिक्षामा कमजोर वर्गको समतामूलक पहुँच र गुणस्तर सुनिश्चित गर्न, विशेष सुविधाको आवश्यकता पर्ने बालबालिकाहरुलाई सिकाइका लागी आवश्यक पर्ने सहयोग गर्ने प्रणाली प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु, सबै प्रकारका अपांगता भएका बालबालिकाहरुका लागी विशेष शिक्षाको सुनिश्चितता गर्नु, विद्यालयका पूर्वाधारहरुलाई छात्रामैत्री र अपांगमैत्री बनाउनु र श्रोतकक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता अभिबृद्धि गर्नु यस क्षेत्रमा देखिएका मुख्य चुनौतिका विषयहरु हुन् ।

नेपालको संविधानमा कमजोर वर्गका बालबालिकाहरुलाई आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा निशुल्क तथा अपांग बालबालिकाहरुलाई उच्च शिक्षासम्म निशुल्क दिइने व्यवस्था, छात्रा र दलित एवम् सीमान्तकृत बालबालिकाहरुका लागी छात्रवृत्ति प्रदान गर्नु, विद्यालय एवम् कक्षाकोठामा विविधता व्यवस्थापनको पाटो सशक्त बन्दै जानु, पालिकाले कमजोर वर्गको शिक्षामा पहुँच पु¥याउनका लागी खेल्दैगरेको भूमिका, शिक्षक लगायत हरेक पेशामा आरक्षणको व्यवस्था लागु गरिनु आदि यस क्षेत्रका सम्बन्धमा अवसरहरु रहेका छन् ।

३.११.३ लक्ष्य

- शिक्षामा आर्थिक, सामाजिक तथा शारीरिक रूपमा कमजोर बालबालिकाहरूको पहुँच अभिवृद्धि गरी उनीहरूलाई सशक्त, स्वतन्त्र र मर्यादित जीवन यापन गर्न सक्षम बनाउने

३.११.४ उद्देश्य

- महिला, दलित, जनजाती, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गताभएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा सामाजिक कारणले बञ्चितिमा परेका व्यक्तिहरूलाई शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने
- लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि गरी गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुनिश्चित गर्ने
- शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनालाई जवाफदेही बनाउने

- पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विवधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि गरी विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चितता गर्ने

३.११.५ रणनीतिहरू

- घरधुरी सर्वेक्षण गरी बालबालिकाहरूको अवस्था तथा आवश्यकता पहिचान गरी सोअनुसार पहुँच र सहभागिताको प्रबन्ध मिलाइने
- सबै विद्यालयमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक अवस्था तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गरी विशेष लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षा उपलब्ध गराइने
- आवश्यकतामा आधारित बैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमका विभिन्न नमूनाहरूको विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गरिने
- आधारभूत तहमा बहु तथा मातृभाषामा सिकाइको अवसरप्रदान गरिने
- शिक्षण सिकाइमा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गरिने
- आवश्यकताअनुसार पोशाक, स्टेशनरी तथा सिकाइ सामग्रीका लागि छात्रबृत्ति उपलब्ध गराइने
- सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरिने
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने वातावरणको सृजना गरिने
- विद्यालयमा अभिभावकको सहभागिता बढाइने
- शिक्षण गर्ने सिपयुक्त जनशक्तिको व्यवस्था गरिने
- समुदाय, सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, गैर सरकारी संघ संस्था, निजी क्षेत्र र विद्यालयहरूको सहभागितामा बालबालिकाहरूको शिक्षा पाउने हक सुनिश्चित गर्ने

३.११.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- विद्यालय तहको शिक्षामा समतामूलक पहुँच र समावेशी सहभागितासहित सबैका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित हुने

प्रमुख नतिजाः

- महिला, दलित, जनजाती, लोपोन्मुख समुदाय, अपाङ्गताभएका, कठिन भौगोलिक अवस्थामा रहेका, जोखिममा परेका, आर्थिक रूपले विपन्न, द्वन्द्व प्रभावित तथा

सामाजिक कारणले बञ्चितिमा परेका सबै बालबालिकाहरूले शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउने
- लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइमा सहभागिता वृद्धि भई गुणस्तर सुधार हुने
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल गुणस्तरीय सेवा प्रवाहगर्ने जनशक्तिको दक्षता र सक्षमता सुधार हने
- शैक्षिक सुशासनका लागि विद्यमान संरचनाहरू जवाफदेही हुने
- पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलगायत समग्र शैक्षिक प्रणालीमा विविधता, समता तथा समावेशीता अभिवृद्धि हुने
- सबै विद्यालयहरू बालमैत्री हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

- बालबालिकाहरूको अवस्था पहिचान
- बैयक्तिक आवश्यकता अनुसारका शैक्षिक कार्यक्रम
- विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूलाई विद्यालय भित्र ल्याउन जनसहभागिता
- छात्रबृत्ति
- अपाङ्गता र लैङ्गिकमैत्री शैक्षिक पूर्वाधार
- प्रोत्साहन कार्यक्रम
- सिकाइ सामग्री व्यवस्था
- क्षमता विकास
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण

आर्थिकतथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	स्थानिय तहहरूमा व्यक्तिको अवस्था, सिकाइ आवश्यकता	पटक	१					१	स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	पहिचान गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने ।								
२	शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्दती तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, प्रदेश र स्थानिय तह
३	विद्यालय बाहिर रहेको सवै बालबालिकालाइ विद्यालय भित्र ल्याउन तथा अध्ययनमा निरन्तरताको सुनिश्चित गर्न जनसहभागिता सहितको कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	सञ्चालन गर्ने ।								
४	विशेष लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम तथा अवसर लागतसँग तादाम्य गरी छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, प्रदेश र स्थानिय तह
५	सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर, शौचालय जस्ता भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार अपाङ्गता एवं लैङ्गिकमैत्री बनाउने ।	पटक	५	८	८	८	८	३७	संघ, प्रदेश र स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
६	बालबालिकालाइ अध्ययनको निरन्तरताका लागी दिवा खाजा व्यवस्था लगायतका विभिन्न प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै बाकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबिच सुमधुर सम्वन्ध विकास, सिकाइमुखि शिक्षण पद्दति, कक्षाकोठा, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्वन गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानिय तह तथा विद्यालय
७	राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप अनुरूप पाठ्यक्रमको	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानिय

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	स्थानीयकरण गरी पाठ्यक्रममा स्थानिय आवश्यकता अनुसारका विषयवस्तु समावेश गर्न स्थानिय तहका शिक्षा अधिकृत, प्रअ, शिक्षक तथा विव्यसका पदाधिकारीलाइ अभिमुखिकरण गर्ने ।								
८	पाठ्यक्रम तथा सिकाइ सामाग्रीलाइ अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउदै सबै बालबालिकाको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ, प्रदेश र स्थानिय
९	आजिवन सिकाइ तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागिहरूको	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानिय तह

क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने ।								
१०	पाठ्यतक्रमलाइ स्थानिय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गर्ने र सिकाइलाइ जीवनोपयोगी सिपसँग आवद्द गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		संघ र स्थानिय तह
११	स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाका उमेर समूहका सवै	पटक					१	१	स्थानिय तह

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	बालबालिकाहरूलाइ विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाइ अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यस्था मिलाउने ।								
१२	विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चित गर्न यस सम्वन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	पटक	१						स्थानिय
१३	पाठ्यक्रम, पाठ्यसामाग्री, विद्यालय वातावरण तथा सिकाइ प्रकृयालाइ समता र समावेशिताका दृष्टिले परीक्षण तथा सुधार गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		स्थानिय

३.१२ शिक्षामा सूचना प्रविधि

३.१२.१परिचय

सबै नागरिकहरुमा देश विकासका लागि आवश्यक ज्ञान तथा सीप विकास गराउनु र नेपाललाई विश्वव्यापी समुदायमा आवद्ध गराउनु शिक्षाको दीर्घकालिन उद्धेश्य रहेको छ । विश्व प्रतिस्पर्धी, श्रमवजारको माग अनुरुपको जनशक्ति उत्पादनको लागि विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा जोड दिनु अपरिहार्य छ । विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार गरी सहरी तथा ग्रामीण, सुगम तथा दुर्गम र निजी तथा सामुदायिक विद्यालयहरूबीच देखिएको शैक्षिक गुणस्तरको दुरी घटाउन एवम् विश्व ज्ञानभण्डारमा विद्यार्थीको पहुँच विस्तार गरी उनीहरूको सिकाइको दायरा फराकिलो पार्न , विशेष गरी शिक्षण सिकाई क्रियाकलापमा सुधार गर्न, सिकाई सामग्रीको प्रयोगमा पहुँच वढाउन र शैक्षिक प्रशासन र व्यवस्थापनलाई सुद्रिढ तुल्याउन वर्तमान समयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अपरिहार्य रहेको छ ।

नेपालको संविधान, २०७२ ले सुचनाको हकमा प्रत्येक नागरिकको आफनो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सुचना माग्ने र प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भनि मौलिक हकमा उल्लेख गरेको छ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पु¥याई डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षा सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने सबैका लागी शिक्षामा पहुँच पु¥याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाईसुशासनको प्रत्याभूतिका लागी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाइ सहयोग पु¥याउनु पर्दछ । तयसैगरी नेपालकोसूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति, २०७२ ले सूचना तथा सञ्चारका संरचनामा पहुँच पु¥याउने विषयमा नीति निर्धारण गरेको छ भने शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरू योजना कार्यान्वयन गर्ने लगायतका नीतिहरू उल्लेख गरेको छ । डिजिटल नेपालको कार्यढाँचा, २०७६ ले विद्यालय तथा क्याम्पसहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षा, जियोस्प्यासियल र जिआइएस (Geospatial/GIS) शिक्षा प्रदान गर्ने र शिक्षा क्षेत्रको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने र सबैका लागी सूचना प्रविधिसम्बन्धी साक्षरता प्रदान गरेको छ ।
नेपाल सरकारले २०७६ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग सम्वन्धी नीतिहरू उल्लेख गरिएको छ । उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय तथा शिक्षण संस्थाहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी

पु¥याउने, तालिम, शिक्षण सिकाइ तथा व्यवस्थपनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागी आवश्यक सामाग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख गरिएको छ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरू योजना, २०१३–२०१७ ले १० हजार विद्यालयमा शिक्षण सकाइका लागी इनटरनेट कनेक्टिभिटीसहित सूचना प्रविधका संरचनाका विकास तथा प्रयोग गर्ने, शिक्षक तथा शिक्षा क्षेत्रको अन्य जनशक्तिका लागी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगगर्ने; सबै स्रोत केन्द्रहरूमा डिजिटल डाटा केन्द्र स्थापना गर्ने, निरन्तर सिकाइको प्रबन्ध गर्ने, सूचना प्रविधि विषय पाठ्यक्रम समावेश गर्ने, अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामाग्री तयार गर्ने, सबै स्रोत केन्द्रहरूमा डिजिटल सामाग्री आदानप्रदान गर्न प्लेटफर्म बनाउने, निरन्तर सिकाइको प्रबन्ध गर्ने, सूचना प्रविधि विषयवस्तु पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने, अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामाग्री तयार ग्र्ने, शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई डिजिटलाइज गर्ने, शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीलाई डिजिटलाइज गर्ने, स्रोतकेन्द्रलाई सूचना प्रविधिको केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने लगायतका कार्यक्रमहरू निर्धारण गरिएका थिए ।

३.१२.२ वर्तमान अवस्था

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६–८) को पाठ्यक्रम २)७७ मा विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग गर्न सक्ने सक्षमता निर्धारण गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ३) कार्य घण्टाको समय निधा{रण गरेको छ । माध्यमिक तहमा ऐच्छिक विषयका रुपमा कम्प्युटर अध्ययन गर्न सकिन्छ ।
कुमाखगाउँपालिकामा ४ वटा संस्थागत र ४ वटा सामुदायिक विद्यालयहरूमा प्रोजेक्टर र १ विद्यालयमा स्मार्ट वोर्डको माध्यमबाट शिक्षण सिकाईमा प्रविधिको प्रयोग गरिएको छ । सवै विद्यालयहरुमा इन्टरनेट जडानकाको प्रकृया अगाडि बढिरहेको छ ।सवै माविहरुमा इन्टरनेट सुविधाका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ ।

३.१२.३ लक्ष्य

- सूचना तथा सञ्चार प्रविधको प्रयोगले विद्यार्थीको सिकाइ तथा शिक्षा व्यवस्थापनमा सुधार आई गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबर्द्धन हुने ।

३.१२.४ उद्देश्य

- सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार गर्ने
- सबैमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षामा पहुँच पुर्‍याउने
- शिक्षाको समग्र व्यवस्थापनलाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी प्रभावकारी, पारदर्शी र समतामूलक बनाउने

३.१२.५ रणनीतिहरू

- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गरिने
- सबै शिक्षकहरूको क्षमता विकास गरिने
- विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग बढाइने
- शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गसरने
- शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गरिने
- शिक्षाका विभिन्न सेवा प्रवाह तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरिने
- सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूमा Digital Learning Centerस्थापना गरिने

३.१२.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्नुका साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रबर्द्धन हुने

प्रमुख नतिजाः

- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पूर्वाधार विकास भई सबैको पहुँच पुग्ने
- विभिन्न कक्षा र विषयका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीमा विद्यार्थीको सहज पहुँच हुने
- सबै विद्यालयहरूले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुने
- सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन हुने
- सामूदायिक सिकाइ केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा विस्तार हुने
- सूचना प्रविधिमा आधारित एकीकृत शैक्षिक सूचना तथा व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ हुने
- सूचना प्रविधिको प्रयोगले व्यवस्थापन र सुशासनमा सुधार आउने
- अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा सुधार आउने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- विद्यालयमा ICTसंरचना विस्तार
- प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivityको व्यवस्था

- शिक्षकहरूको क्षमता विकास
- प्रत्येक विद्यालमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता
- IEMIS व्यवस्थापन
- सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूको क्षमता विकास

शिक्षामा सूचना प्रविधिका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	विद्यालयमाICT संरचना विस्तार	पटक	४	५	५	५	५	२४	
२	प्रत्येकविद्यालयमाInternet Connectivityको व्यवस्था	विद्यालय	४८	४८	४८	४८	४८	४८	
३	शिक्षकहरूकोक्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
४	विद्यालमाअन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	विद्यालय	८	८	८	८	८	४०	
५	IEMISव्यवस्थापन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
६	सामूदायिकसिकाइ केन्द्रहरूको क्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	विद्यालमा इ हाजिरी ब्वस्थापन	वटा	११	१३	१०	१२	२	४८	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
८	माध्यमिकविद्यालयका अनिवार्य विषयहरुको भर्चुअल कक्षा संचालन	मावि	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै		
९	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	विद्यालय	१	१	१	१	१	५	
१०	प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	१	
११	सवै विद्यालयलाइ IEMIS व्यवस्थापन तालिम	**पटक**	**१**	**१**	**१**	**१**	**१**	५	स्थानिय तह

३.१३ आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षा

३.१३.१ परिचय

युद्ध, द्वन्द महामारी तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि बालबालिकाको सिक्न पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपाय सहितका शैक्षिक कार्यक्रमलाई आपतकाालिन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको रुपमा लिने गरिन्छ । यसको मुल उद्देश्य विभिन्न कारणले उत्पन्न संकटकालिन अवस्थामा बालबालिका लगायत lzIff ;+u सम्बद्य व्यसक्तहरुको जिवन रक्षा, प्रकोपबाट सिर्जित संकटको व्वस्थापन, सामाजिक द्वन्द तथा हिंशा र दुरुपयोगबाट बालबालिकालाई सुरक्षित राख्नुका साथै समग्र शिक्षा क्षेत्रलाई निर्वाद रुपमा क्रियाशिल हुने गरी शैक्षिक कार्यक्रमहरुको तयारी तथा सञ्चालन गर्नु हो । आपत्कालिन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारण बाल अधिकारको रुपमा स्वीकार गरिएको छ । यसमा प्राकृतिक प्रकोप जोखिम न्यूनिकरण, महामारी, युद्ध, द्वन्द व्यवस्थापन आदि कुराहरु समावेश गरिन्छ ।

३.१३.२ aर्तमान अवस्था

नीतिगत व्यवस्था

नेपालको वर्तमान संविधानले बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध गरेको छ । अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन २)७५ तथा नियमावली २)७७ ले छात्रवृति, दिवा खाजा, सुविधा विहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्टिय कार्य ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २)६८ ले विद्यालयलाई ससस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत साजनितिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुव्र्यवहार र शोसनबाट d'क्त राख्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । हाल कोभिड १९ को विश्वव्यापी महामारीको अवस्थामा शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्न वैकल्पिक माध्यमबाट शिक्षण सिकाइ गर्न विभिन्न नीतिगत कार्यक्रहरु हुदै आएका छन । जसमध्ये सिकाइ सहजिकरण निर्देसिका २)७७ , विद्यालय शिक्षा सम्बन्धि आकस्मिक कार्ययोजन २)७७ , विद्यालय सञ्चालन कार्यढाँचा, पाठ्वस्तु समायोजन ढाँचा २)७७, एस इ इ नतिजा प्रकाशन तथा प्रमाणिकरण कार्यविधि २)७७ जारी भएको छ । कुमाखगाउँपालिका सल्यानले कोभिड १९ को महामारीको अवसस्थामा शिक्षण सिकाइलाइ निरन्तरता दिन प्रतिकार्य योजना बनाइ लागु गरेको छ ।

चुनौतिहरु तथा अवसर

आपतकालिन अवस्थामा लागु गरीने पाठ्यवस्तु, छुटटै योजना बनाउने की योजनाको हरेक अंगमा यसलार्य समावेस गर्नै, योजना तत्कालिन बनाउने कि दीर्घकालिन, योजनामा संकटका कुनकुन पक्षलाई समावेश गर्ने, अनुमान गर्न नसकिने, घटनालाई योजनामा कसरी समेट्ने आदि यसका चुनौतिहरु रहेका छन ।

नेपालको संविधानले सबैलाई अनिवार्य, तथा निशुल्क आभारभूत शिक्षा र माध्यमिक तह सम्म निशुल्क शिक्षाको व्यवस्था र बालबालिकामाथि हुने सबै किसिमका विभेद सजाय र दुराचारलाई निषेध, अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ तथा नियमावली २०७७ ले छत्रवृति, दिवा खाजा, सुविधा विहिनका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषामा शिक्षा पाउने अधिकार उल्लेख गरेको छ । विद्यालय शान्ति क्षेत्र ,राष्टिय कार्य ढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ ले विद्यालयलाई ससस्त्र गतिविधि र हिंसाबाट मुक्त गर्ने, दलगत साजनितिक हस्तक्षेपबाट मुक्त राख्ने , भेदभाव दुव्र्यवहार र शोसनबाट मक्त राख्ने नीतिगत व्यवस्था आदि अवसरहरु रहेका छन ।

३.१३.३ लक्ष्य

- विपद्को अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षालाई निरन्तरता दिई उनीहरूको शारीरिक, मानसिक र बौद्धिक विकासमा सहयोग पुर्याउने

३.१३.४ उद्देश्य

- औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमबाट सम्भावित विपद्को पूर्व सावधानी र तयारीको वातावरण तयार गर्ने
- सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको तयारी गर्ने
- विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्ने
- अल्पकालीन र दीर्घकालीन पुनर्स्थापना गर्ने

३.१३.५ रणनीति

- विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्यर पुनर्स्थापनासम्बन्धि आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरू तयार गर्ने
- सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूको बारेमा जानकारी तथा सिप विकास
- प्रकोपबाट शिक्षा क्षेत्रलाई जोपालिकान आवश्यक तयारी
- कोभिड- १९ लगायतका महामरीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी

- महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने बैकल्पिक उपायहरूको तयारी
- शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङेकन तथा विश्लेषण
- संकटासन्नता (Vulnerability)को मूल्याङ्कनका आधारमा पूर्वानुमान तथा प्रतिकार्यको वृहत योजना तयार गर्ने
- विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने
- विपद् प्रतिरोधि भौतिक पूर्वाधारको निर्माण तथा पुनर्स्थापना गर्ने
- शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने
- विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहर विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने
- विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा अर्धसरकारी निकायहरूबिच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने
- विपद् व्यवस्थापनको राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सफल अभ्यासलाई स्थानीयकृत गर्ने
- हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने

३.१३.६ मुख्य उपलब्धि, क्रियकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

- आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा पनि बालबालिकाको सुरक्षासहित शिक्षा प्राप्त गर्ने अधकारलाई सुनिश्चित हुने

नतिजा

- विद्यालय र शिक्षा प्रणालीमा विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापनको लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा पुनर्उत्थान योजना तथा क्षमता विकास हुने
- भौतिक, मानवीय र आर्थिक स्रोत व्यवस्थापन सहित विद्यालय तथा शिक्षा प्रणाली उत्थानशील हुने
- विपद् तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शैक्षिक क्रियकलापहरू निरन्तररुपमा संचालन हुने

प्रमुख क्रियकलाप र लक्ष्य

- विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापन नीति तथा मापदण्ड पुनरावलोकन तथा निर्माण
- स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास
- विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य, पुनर्स्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतना कार्यक्रम
- शिक्षक तथा विव्यस तालिम

- संकटासन्नता मूल्याङ्कनको आधारमा योजना निर्माण
- विपद् प्रतिरोधी विद्यालय भवन निर्माण

आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षाका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	उत्थानसिलताका लागीwhole school approachका आधारमा सचेतना विकास गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
२	शिक्षक तथा विव्यस तालिम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		सवै विद्यालय समावेश हुने
३	स्थानिय तहमा संकटासन्नता मूल्यांकनका आधारमा योजना निर्माण	पटक	१					१	
४	निरन्तर र सुरक्षित सिकाइका	पटक	१					१	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	लागी शिक्षक विद्यार्थी सम्मिलित कार्य समुह निर्माण र परिचालन								
५	स्वास्थ्य सुविधा सहितको स्वास्थ्य शिक्षक कार्यकर्ताको व्यवस्था	जना	४	५	५	५	५	२४	विद्यालयको आवश्यकताको आधारमा
६	हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
७	आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षासँग सम्वन्धित विभिन्न मापदण्ड,	पटक	१					१	

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	निर्देशिका तथा कार्यविधि एकिकृत गर्ने								
८	शिक्षाका सवै उपक्षेत्रमा उल्लेखित आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा गर्न सकिने विधिमा वैकल्पिक उपाय सहित योजना बनाउने	पटक	१					१	

परिच्छेदः ४
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास

४=१परिचय

नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान सस्थाग्त् संरचना संघीय स्वरूपमा तीनै तहमा प्रवाह गर्ने शैक्षिक सेवालाई निरन्तर गर्न तत्कालीन समस्या समाधानका लागी कर्मचारीको व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरूपमा केही परिवर्तन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । बदलिदो परिवेशअनुसार शासकीय संरचना, प्रकिया र क्षमता सुधार गरिएमा मात्र शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुने भएकाले संघीय सरचनाअनुसार तीन तहको सरकारका अधिकार तथा दायित्व; शिक्षामा भएको सङ्ख्यात्मक विस्तार; ज्ञान, विज्ञान, प्रविधि र सञ्चारमा भएको विकास; सामाजिक चेतनामा आएको परिवर्तन लगँ्इतका पक्षहरूलाई समेत विचार गरेर संस्थाग्त संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नु आवश्यक देखिएको छ ।

- *योजना कार्यान्वियनमा संस्थागत संरचना र क्षमता विकासको आवश्यकता र औचित्य*
- *शिक्षा क्षेत्र व्यवस्थापनमा स्थानीय तहको एकल अधिकार तथा उत्तरदायित्व, र तीन तहका सरकारको संयुक्त अधिकार तथा उत्तरदायित्व*
- *नेपालमा शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचना*

४=२ वर्तमान अवस्था

कुमाखगाउँपालिकामा रहेका शाखाहरुमध्ये शिक्षा, युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी काम शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले गर्दै आएको छ । शाखाले स्वायत्त भएर कुनै कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न पाएको छैन । शिक्षाको कार्यक्रम हेर्ने अलग्गै लेखाको कर्मचारी व्यवस्था नहुँदा शिक्षा क्षेत्रको आर्थिक श्रेस्ताको अभिलेखीकरण अपेक्षाकृत रुपमा व्यवस्थित बन्न सकेको छैन । शाखामा जनशक्ति कम हुँदा विद्यालय अनुग्म्र तथा सुपरीवेक्षणको पाटो त लगभग शून्य झै छ भने अन्य शाखाहरुमा पाँचौं र छैटौं तहका कर्मचारीहरुले नेतृत्व गरेकोमा यस शाखामा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सरहका कर्मचारीले नेतृत्व गर्दा पालिकाको समग्र कर्मचारी व्यवस्थापनमा पनि चुनौति देखिन्छ ।

सबै विद्यालयहरुमा विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापनमा सहयोगगर्नका लागी विद्यालय व्यवस्थापन समितिर शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समिति रहेका छन् । सबै विद्यालयहरुमा विद्यालय सहयोगी र माध्यमिक तहसञ्चालन भएका सामुदायिक विद्यालयमा एक एक जना विद्यालय सहायकको व्यवस्थापन गरीएको छ ।

प्रायजसो विद्यालयहरुमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमति बसेको देखिन्छ भने शिक्षक अभिभावक संघको बैठक अपेक्षाकृत रुपमा बस्न सकेको पाइदैन । सबै विद्यालयहरुले सामाजिक परीक्षण र अन्तिम लेखा परिक्षण गर्ने गर्दछन् ।

विद्यालयमा नागरिक बडापत्र राख्ने, गुनासो सुनुवाई संयन्त्रको विकास, विविधता व्यवस्थापन, अभिभावक भेला र छलफलजस्ता पक्षमा विद्यालयहरुले उपलब्धीपुर्ण तरिकाले काम गरेको देखिदैन ।यसमा योजनाका प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणास्तरमा सुधार, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूको विस्तार र समता तथा समावेशिताको प्रवर्धनसहित जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उद्देश्यले आवश्यक संस्थँत् संरचना र प्रक्रिया स्थापित गर्न खोजिएको छ भने त्यसका लागी आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको आवश्यकता पनि पहिचान गरिएको छ । यस ख डमा सुशासन प्रवर्धन ग्री शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागी विद्यमान पद्धतिकोसमीक्षा गरी यस शिक्षा क्षेत्र योजनाको प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागी संस्थाग्त् संरचना, क्षमता र प्रक्रियामा देखिएका चुनौतीहरू पहिचान गरिरएको छ । पहिचान गरिएका चुनौतीहरू सामना गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नका लागी आवश्यक संरचना, क्षमता र प्रक्रियाको विकास तथा परिवर्तनको प्रस्ताव पनि गरिएको छ ।

विद्यालय शिक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागी संघीय र प्रदेश तहमा निजामती तथा शिक्षा ऐन तथा नियमावलीहरूको निर्माण तथा परिमार्जन नभएकोले कार्यान्यनमा जटिलता सिर्जना भएको छ । विशेष गरी संघीय शिक्षा ऐन जारी हुन नसकेको कारणले यस पालिकाले कार्यान्वयनमा ल्याएको ऐनअनुसारका शैक्षिक गतिविधि व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुन नसकेका गुनासो सरोकरवालाहरुबाट आइरहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐनबमोजिम तोकिएका २३ ओटा कार्यबाहेक अन्य कार्यका लागी जिल्ला तहमा शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ र कर्णाली प्रदेशले प्रत्येक जिल्लामा सामाजिक विकास कार्यालयको स्थापना गरी शिक्षा प्रशासनका निकायहरु एकातिर कामविहिन भएको पाइन्छभने अर्कोतिर तीनवटै तहका विभिन्न निकायहरुबीचको समन्वय, सहकार्य रसहसम्बन्ध कमजोर भएको देखिन्छ ।

४.३ लक्ष्य

- स्थानीय तहको शिक्षाको शासकीय प्रबन्धलाई सुदृढ बनाई नतिजामुखी शिक्षा व्यवस्थापनको प्रबर्द्धन गर्ने

४.४ उद्देश्य

- स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसार संस्थागत संरचना बनाउने
- तीनै तहका सरकारबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ बनाउने
- गुणस्तरको कमजोर नतिजालाई सम्बोधन गर्न जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने
- जनशक्तिलाई नतिजाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउने
- कर्मचारी र संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

४.५ रणनीतिहरू

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गरिने छ
- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गरिने छ
- कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गरिने छ
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गरिने छ
- प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गरिने छ

४.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यलयमा सुशासन प्रबर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुने

प्रमुख नतिजाः

- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापकीय कार्यका लागि आवश्यक संरचना तथा जनशक्ति तयार हुने
- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागि हुने सबै निकायको दायित्व र अधिकार स्पष्ट हुने
- शिक्षाको शासकीय तथा व्यवस्थापनमा सहभागि हुने सबै निकाय तथा जनशक्तिको क्षमता विकास पद्धति स्थापना भई क्षमता सुधार हुने
- सेवा प्रवाह सहभागितामूलक, कार्यसम्पादनप्रति उत्तरदायी, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही, समतामूलक र समावेशी भई कार्यसम्पादन उद्देश्यमूलक, प्रभावकारी तथा कुशल हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- आवश्यक कानूनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास
- संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास

- प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण
- कार्यसम्पादन करार गरी सबैलाई नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने
- शिक्षक तथा समग्र विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई सिकाइप्रति उत्तरदायी बनाउने पद्धति विकास गरी कार्यान्वयन
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालन
- अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइसम्बन्धी संयन्त्र विकास गर्ने
- विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण, सरसफाइ तथा स्वच्छता, विपद् तथा महामारीसम्बन्धी सेवा तथा समन्वयका लागि संयन्त्र विकास गर्ने

संस्थागत संरचना र क्षमता विकासका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
१	आवश्यक कानुनी प्रवन्ध तथा मापदण्ड विकास	संख्या	१					१	संघ, प्रदेश तथा स्थानिय तह
२	विद्यालयको कार्यसम्पादन गर्ने	विद्यालय	५२	५२	५२	५२	५२		
३	प्रधानाध्यापक लाइ कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
४	पदाधिकारीहरूको क्षमता	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	जम्मा	
	विकास								
५	प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
६	गाउँपालिकाको शिक्षा शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

परिच्छेद ५

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

५.१परिचय

सबै नागरिकहरुलाई आधारभूत तह निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निःशुल्क उपलब्ध गराउने संबैधानिक प्रावधान रहेको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, खुला शिक्षा, दुर शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरुका अतिरिक्त औपचारिक संरचना बाहिरका टिउसन कोचिङ सेन्टरहरुको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले २३ वटा अधिकारहरुको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ । कार्यक्षेत्रभित्रका शैक्षिक संस्थाहरुलाई अनुदान उपलब्ध गराउने, लेखापरीक्षण र वित्तिय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकोले सीमित स्रोत साधनलाई मितव्येही, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढँगले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

वित्तिय व्यवस्थापन अन्तर्गत दुइवटा पक्षहरुलाई समेटिएको छ । एकातर्फ योजना कार्यन्वयनको लागि आवश्यक पर्ने वित्तिय स्रोतको आकलन, प्राप्ति र उपयोगलाई समेटिएको छ भने प्रदेश तथा संघीय सरकारवाट प्राप्त विभिन्न प्रकारका अनुदानहरुलाई विद्यालयहरुमा पुर्याई तोकिएबमोजिम खर्च, पारदर्शिता वढाउदै समग्र पक्षमा वित्तिय अनुशासन कायम गर्नुपर्नेछ ।

५=२ वर्तमान अवस्था

विश्वव्यापी रुपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तिमा २) प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने विश्वव्यापी प्रतिवद्धता रहेता पनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमश घट्दै गइरहेको पाइन्छ । szt{ अनुदानको रुपमा प्राप्त हुने केन्द्रिय अनुदानको ९५ प्रतिशत भन्दा वढि रकम शिक्षक तलव भत्ता, छात्रवृत्ति, भौतिक पूर्वाधार, दिवाखाजा र पाठ्यपुस्तक जस्ता शिर्षकहरुमा खर्च हुने गरेको छ । गुणस्तर अभिवृद्धि र क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरु केन्द्रित रहेका छन । विद्यार्थी संख्याका आधारमा एकाई लागत विश्लेषण गर्दा अभिभावकको प्रत्यक्ष लागनीका अतिरिक्त पालिका क्षेत्रमा अध्यायनरत विद्यार्थीको प्रतिविद्यार्थी लागत ========== रहेको छ । तिहारको भैलो देखि अभिभावकको सहयोग विद्यालयका आम्दानीका प्रमुख स्रोतहरु बनेकाछन ।

पञ्चबर्षीय पालिका शिक्षा योजना कार्यान्वयनको वित्तिय व्यवस्थापनका मुख्य स्रोत सघींय, प्रदेश र स्थानीय सरकार रहनेछन । अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपूरकको रुपमा रहनेछ । शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने सघं सस्थाहरुलाई विज्ञताका आधारमा क्षेत्रगत रुपमा साझेदारी गर्न सकिनेछ । समग्र वित्तिय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि प्रयाप्त वित्तिय स्रोत जुटाउनु,शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरुलाई आवश्यकता क्षेत्रमा स्रोत उपलव्ध गराउने र स्रोत साधनको प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत वित्तिय सुशासन कायम गर्ने कार्यहरु प्राथमिकतामा रहेका छन । नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति मार्फत विद्यालयहरुलाईनियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुष्ट, मागमा आधारित, कार्यसम्पादनमूलक र प्रोत्साहनमूलक अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । श्रोतको आँकलन तपशिल बमोजिम गरिएको छ ।

क्र.स.	**वित्तिय श्रोतको व्यवस्थापन**	**कूल बजेट**	**जम्मा हिस्साको प्रतिशत**	**कैफियत**
१	संघिय सरकार	**४७००१५**		
२	प्रदेश सरकार	**५६५०**		
३	स्थानिय सरकार	**१८९१४५**		
४	अभिभावक तथा समुदाय			
५	संघ संस्था तथा दातृनिकाय	**५८७५**		
६	स्थानिय दाता तथा अन्य श्रोत परिचालन			
७	अपुग /कम			
	जम्मा	**६७०४८५**		

५.३ लक्ष्य

- शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच तथा गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि लगानीको सुनिश्चितता हुने

५.४ उद्देश्य

- योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्ने

- पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्ने
- उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्याक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु
- खर्चको प्रक्रिया र दायित्व स्पष्ट गर्नु

५.५ रणनीतिहरू

- सङ्घीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गरिने
- आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गरिने
- स्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जबाफदेही बनाइने
- वार्षिक रूपमा कुल बजेटको २० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गरिने
- शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रबर्द्धन गरिने
- मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाइने

५.६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने ।
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ हुने ।

प्रमुख नतिजाः

- उपलब्ध स्रोतको अनुमान र विश्लेषण
  - अपेक्षा र नीतिका आधारमा अनुमान
  - स्रोतको उपलब्धताको अनुमान
- प्रस्तावित कार्यक्रम र बजेट अनुमान
  - प्रस्तावित बजेटमा नपुग स्रोत पुरागर्ने उपाय

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- सङ्घीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका
- प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका
- स्थानीय तहबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटको खाका

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
१	सङ्घीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट								
२	प्रदेश सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट								
३	स्थानीय तहबाट शिक्षा क्षेत्र योजना अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेट								

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
४	संघ संस्था, दातृ निकाय, अभिभावक, समुदाय तथा अन्य श्रोतबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट								

परिच्छेद ६: कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण

६.१परिचय

नेपालमा योजनाबद्ध विकास प्रयासको सुरु अवस्था सँगै विकास आयोजनाको अनुगमन तथा मुल्याङकन गर्ने परिपाटी बसेको पाइन्छ । आ.व. २०३२/०३३ देखि विकास आयोजनाहरुको कार्यान्वयनको मुल्याङकन गर्ने व्यवस्थाको सुरुवात भयो । आठौं योजना २०४९/०५४ देखि अनुगमन तथा मुल्याङकन को एउटा पद्धतिको रुपमा मजबुत गर्ने कार्य गरियो । यस योजनामा विगतका अनुगमन तथा मुल्याङकन सम्बन्धी व्यवस्थामा देखिएका कमीकमजोरीहरुमा सुधार गरी संस्थागत व्यवस्था , उच्च राजनैतिक तहको प्रतिबद्धता र उपलब्धि मुल्याङकाको व्यवस्थासहितको बलियो अनुगमन तथा मुल्याङकन प्रणाली लागु गरियो । अनुगमन भन्नाले कुनैपनि कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विशेषतः शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरु के कति रुपमा भए ? त्यसको लक्षित प्रतिफल योजना अनुरुप ठीक सँग भइरहेका छन् वा छैनन ?भनी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने प्रत्येक तहको व्यवस्थापनद्धारा निरन्तर र अद्यावधिक गरी निगरानी राख्ने कार्य हो । मुल्याङकन भन्नाले कुनै शैक्षिक कार्यक्रमको निर्धारित उद्देश्यको सन्दर्भमा त्यसका कार्यहरु कति सान्दर्भिक ,सक्षम ,लाभदायक र प्रभावकारी देखिएका छन भन्नेबारे व्यवस्थित रुपबाट मापन गरी लेखाजेखा गर्ने कार्य हो ।यहाँ भन्न

खोजिएको तथ्य अनुगमन तथा मुल्याङ्कन को मुख्य उद्देश्य गाँउ शिक्षा योजना र विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमले किटान गरेका प्रत्येक सेवा प्रवाह का तहका लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरुपका उपलब्धिहरु पत्ता लगाई ती सुचकका आधारमा निर्णय प्रक्रियालाई सहयोग गरी प्रवाह सुधार गर्नु हो ।

६.२ वर्तमान अवस्था

ऐन,नियम अनुसार कार्य भए नभएको लेखाजोख गर्ने, लक्ष्य तथा उद्देश्यका आधारमा प्रगति मापन गर्नेर क्षेत्रगत उद्देश्य तथा लक्ष्यमा भएको रणनीति तथा नीतिगत प्रवाहको मुल्याङ्कन गर्ने कार्यहरु नियमित रूपमा भैरहेका छन् । सबै तहको सेवा व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहका लागि वित्तीय व्यवस्थापकीय र प्राविधिक पक्षको अनुगमन लेखाजोखा तथा मुल्याङ्कन गरिने छ । संघमा शिक्षा तथा प्रविधि मंत्रालय र शिक्षा विभागले अनुगमन तथा मुल्याङ्कनका कार्यको समन्वय संचालन गर्नेछन । कुमाखगाउँपालिकाको पालिका शिक्षा योजना सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराइ सो कार्यान्वयन भएनभएको सम्वन्धित निकायबाट अनुगमन गरिनेछ । अनुगमन प्रकृया तपशिल बमोजिम हुनेछ ।

क्र.स.	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन प्रकृया	जिम्मेवारी	अनुगमन समय	अनुगमन सूचक
१	वडा शिक्षा समिति	अलवोकन, निरक्षण, सुपरिवेक्षण, प्रतिवेदन	संयोजक	मासिक	आगन्तुक पुस्तिका, विद्यालय अनुगमन फाराम, कक्षाकोठा अनुगमन
२	पालिका शिक्षा समिति		संयोजक	मासिक	
३	वडा कार्यालय		अध्यक्ष तथा पदाधिकारी	मासिक	
४	पालिका		अध्यक्ष तथा पदाधिकारी	त्रैमासिक	
५	शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ		एकाइ प्रमुख	वार्षिक	
६	जिल्ला समन्वय समिति		प्रमुख तथा पदाधिकारी	वार्षिक	
७	शिक्षा अधिकृत			मासिक	
८	विद्यालय सुपरिवेक्षक			मासिक	
९	शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास			वार्षिक	

	केन्द्र				फाराम, प्रतिवेदन
१०	प्रदेश शिक्षा विकास निर्देशनालय			वार्षिक	
११	नागरिक समाज तथा गैर सरकारी संघसंस्था			मासिक	

पालिका शिक्षा योजनाको प्रचारप्रसार गर्न सरोकारवालाहरुलाई भेला गराइ, सुचना तथा प्रविधिको अन्य माध्यमबाट जानकारी गराइनेछ । योजनाको कार्यन्वयनको क्रममा आवश्यक सहयोग तथा सहकार्यको लागी गाउँपालिका तथा सम्वन्धित वडाहरुले यस योजनासँग सम्वन्धित तह तथा निकायहरुसँग आवश्यक प्रत्यक्ष भेटघाट वा पत्राचार गर्नेछ । योजनाको कार्यान्वयनको क्रममा गाउँपालिका वडाहरु, सम्वन्धित समिति तथा उपसमितिहरुको वैठक कार्यतालिका वा आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

६.३ लक्ष्य

- शैक्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित भएको हुने ।

६=४ उद्देश्य

- बार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयारी र कार्यान्वयन गर्ने
- स्थानीय तहका शिक्षा शाखा तथा महाशाखाहरूको क्षमता विकास गर्ने
- आवश्यकता अनुसार कानुन, मापदण्ड र निर्देशिका विकास गर्ने
- एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, समीक्षा गर्ने, र सुधार गर्ने
- शिक्षण सिकाइमा आवश्यक सहयोग तथा अनुभव आदान प्रदानका लागि स्थानीय स्तरमा शिक्षक तथा विज्ञ समूह सम्मिलित शिक्षक सहायता प्रणाली विकास तथा सञ्चालन गर्ने
- विद्यालय तथा सामूदायिक अध्ययन केन्द्रहरूले योजना बनाई शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
- प्रभावकारी तथा कुशल अनुगमन प्रणाली विकास गर्ने
- नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली बनाउने
- योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्ने
- योजनाको लगानीदेखि प्रभाव तहसम्मको मूल्याङ्कन गरी आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणमा सहयोग गर्ने

६=५ रणनीतिहरू

- एकीकृत शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन निर्माण र उपयोग गरिने छ
- अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन कार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोग गरिने छ
- शैक्षिक सूचना व्यस्थापन प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गरिने छ
- राष्ट्रिय सूचकको अतिरिक्त आवश्यकताअनुसार स्थानीय सूचकहरूलाई समेत सूचना प्रणालीमा आवद्ध गरिने छ
- योजनाकाआगत (Input), प्रक्रिया (Process), परिणाम (Output), उपलब्धि (Outcome) र प्रभाव (Impact) समेतको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संरचना र जनशक्तिको प्रबन्ध गरिने छ
- प्रमाणमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरिने छ
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई उपयोग गरिने छ
- कुल बजेटको निश्चित हिस्सा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा छुट्याई नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गरिने छ
- सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन गरिने छ
- कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको प्रबन्ध गरिने छ
- पुरस्कार र दण्ड प्रणालीको विकास गरिने छ

६=६ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धिः

- प्रभावकारी अनुगमनको माध्यबाट योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने र योजनाको मूल्याङ्कनमा आधारित भई आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने

प्रमुख नतिजाः

- नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित हुने
- अनुगमनका आधारमा नतिजा सुधार हुने
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका नतिजाका आधारमा सुधार गर्ने परिपाटी स्थापित हुने
- विभिन्न कार्यक्रमहरूको उपलब्धि तथा प्रभावको आवधिक मूल्याङ्कन हुने

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

- अनुगमन पद्धति विकास तथा कार्यान्वयन
- अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक तयारी र अध्यावधिक
- अनुगमन
- चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन
- स्थिति प्रतिवेदन तयारी
- विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण
- विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण
- क्षमता विकास
- सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने
- विद्यालयको लेखा परीक्षण
- अध्ययन तथा अनुसन्धान

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरणका प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा गन्तव्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
१	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागी सूचकहरू तयार तथा अद्यावधिक गर्ने	गाउँपालिका	१	१	१	१	१		संघ, स्थानिय तह
२	आफुले कार्यान्वयन	पटक	निरन्त	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	गरेका कार्यक्रमहरू को नियमित अनुगमन गर्ने		र						
३	कार्यक्रम कार्यान्वयन को चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	पटक	३	३	३	३	३	१५	संघ तथा प्रदेश
४	स्थिति प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	संघ तथा प्रदेश
५	विद्यार्थीको सिकाइ उपलव्धी परिक्षण गर्ने	कक्षा		८	५	१०		५, ८ र १०	संघसंग समन्वय गरेर
६	कक्षा १ देखि ३ सम्मका बालबालिका को पठन सिप परीक्षणका लागि	पटक/कक्षा	१ पटक /कक्षा १, २ र ३	१ पटक /कक्षा १, २ र ३	१ पटक /कक्षा १, २ र ३	१ पटक /कक्षा १, २ र ३	१ पटक /कक्षा १, २ र ३	५ पटक /कक्षा १, २	संघ, स्थानिय तह, NEGRP

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	कक्षाकोठामा आधारित पठन सिप परीक्षण (CB-EGRA) संचालन गर्ने							र ३	
७	विद्यालयको कार्यसम्पादन गर्ने ।	विद्यालय प्रतिशत, कक्षा १-८		२५	२५	२५	२५	सवै	संघसंग समन्वय गरेर
८	विद्यालयमा गरिने सामाजिक परिक्षणलाइ प्रभावकारी र नियमित बनाउने ।	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	
९	विद्यालयहरूको लेखा परिक्षण	विद्यालय	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	सवै	
१०	रोष्टर विशेषज्ञहरूको व्यस्थापन	गाउँपालिका							
११	विज्ञ समुह,	सवै	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्त		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
	विद्यालय निरक्षक तथा शिक्षक सिकाइ समुह मार्फत, शिक्षा शाखा मार्फत विद्यालय अनुगमन तथा कक्षा सुपरिवेक्षण	विद्यालय	र	र	र	र	र		
१२	प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह संयोजकबाट विद्यालय तथा कक्षाकोठा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	सवै विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१३	सिकाइमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी शिक्षण	सवै विद्यालय	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		
१	प्रमाणमा	सवै	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्त		

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						कैफियत
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	जम्मा	
४	आधारित मुल्याङ्कनका लागी अभिलेखिकरण	विद्यालय	र	र	र	र	र		
१५	स्थानीय तहद्धारा कक्षा अनुगमन	पटक	२	२	२	२	२		

परिच्छेद ७
मुख्य मुख्य क्रियाकलाप र उपलब्धी सूचक
७.१ वित्तिय योजना

बजेट हजारमा

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा										
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधिकरण	२००	१००		१००			५०	५०	१००	
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	१००	१००							१००	
परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य	२५०	५०	५०	५०	५०	५०		०	२००	५०
अनाथ असहाय र अपाङ्गता पहिचान गरी थप	१५००	३००	३००	३००	३००	३००	६००	२००	२००	५००

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सेवा उपलब्ध गराउने										
सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था	**१६८००**	२८००	३५००	३५००	३५००	३५००	**१६८००**			
बालबालिकाको अभिलेखीकरण	**०**	०	०	०	०	०				
अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास	**१००**	१००	०	०	०	०			**१००**	
अनाथ, असहाय र अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि आवासिय योजना तथा व्यवस्थापन	**१००**	**१००**							**१००**	
पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था	**१५०००**	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	**१५०००**			
पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण	**३००**	१५०		१५०					**३००**	
पूर्वाधार, सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री तथा बाहिरी सिकाइ तथा खेल सामग्री व्यवस्थापन	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००			**१५००**	
शिक्षकको	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
योग्यता क्षमता र पेसागत विकास										
बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, वृद्धि अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**४००**	**१००**
स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई आवश्यकताअनुसार स्थानीय भाषाको प्रयोग	**०**	०	०	०	०	०				
अभिभावक शिक्षा	**७५०**	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०			**५००**	**२५०**
अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था	**०**	०	०	०	०	०	**०**	**०**		**०**
बालबालिकाको शारीरिक,	**७५०**	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०			**५००**	**२५०**

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने										
परिवार, समुदाय, निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी सङ्घसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धि	**०**	०	०	०	०	०		**०**	**०**	**०**
शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	**१५**	३	३	३	३	३			**१५**	
सहयोगी (आया) को व्यवस्था	**९७५०**	१९५०	१९५०	१९५०	१९५०	१९५०	**९७५०**			
प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका शिक्षकको सेवा सुविधा वृद्धि	**६०५००**	१२१००	१२१००	१२१००	१२१००	१२१००	**३२२४०**		**२८२६०**	
जम्मा	**१०८६१५**	**२१५५३**	**२१७०३**	**२१९५३**	**२१७०३**	**२१७०३**	**७४४०**	**२५०**	**३२७७५**	**११५०**

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)										
विद्यालय नक्शाङ्कन	**१००**	१००	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**१००**	
दरवन्दि पुनर्वितरण तथा समायोजन	**२५०**	५०	५०	५०	५०	५०			**२५०**	
मापदण्डअनुसार शिक्षक व्यवस्थापन	**०**	०	०	०	०	०				
सबै बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना	**२५००**	५००	५००	५००	५००	५००		**५००**	**२०००**	
प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरू का लागि पठन सामग्री व्यवस्था	**७१९५**	१४३९	१४३९	१४३९	१४३९	१४३९	**७१९५**			
प्रारम्भिक कक्षा शिक्षणसम्बन्धी शिक्षक तालिम	**२०४०**	४०८	४०८	४०८	४०८	४०८	**२०४०**			
विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास	**४५०००**	९०००	९०००	९०००	९०००	९०००	**४५०००**			
विद्यालय उत्थानशील योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	**०**	०	०	०	०	०				

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास	**३५००**	७००	७००	७००	७००	७००	**१७५०**		**१७५०**	
एक वडा एक नमूना विद्यालय बनाउने	**१७५००**	१३५८०	९८०	९८०	९८०	९८०			**१७५००**	
विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध	**४५५००**	९१००	९१००	९१००	९१००	९१००	४५५००			
अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००			**१५००**	
पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	**१७८८०**	३५७६	३५७६	३५७६	३५७६	३५७६	**१७८८०**			
सन्दर्भ सामग्रीको व्यवस्था	**५०००**	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**			
विपन्नका लागि पोसाक तथा स्टेशनरीका लागि छात्रबृत्ति	**२५०**	५०	५०	५०	५०	५०			**२५०**	**०**
सिकाइ सामग्री विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	**२९५०**	५९०	५९०	५९०	५९०	५९०	**२९५०**			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन	**३७५**	७५	७५	७५	७५	७५	**३७५**			
व्यवस्थित परीक्षा प्रणाली	**२८७५**	५७५	५७५	५७५	५७५	५७५	**८७५**		**२०००**	
शैक्षिक मानव संशाधन सूचना प्रणाली स्थापना, विव्यस, शिक्षक अभिभावक सङ्घका पदाधिकारीको क्षमता विकास गर्ने	**७५०**	**१५०**	**१५०**	**१५०**	**१५०**	**१५०**			**७५०**	
समुह तथा अन्य क्रियाकलाप सञ्चालनका लागी उपयुक्त कोठाको व्यवस्थापन	**१३०००**	२०००	२०००	३०००	३०००	३०००			**१३०००**	
कक्षा १ देखि ३ मा बालमैत्री र छापायुक्त कक्षाकोठाको ब्यवस्था	**२४००**	**४००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**			**२४००**	
कक्षा १ देखि ३ सम्मको बालवालिकाका लागि बालमैत्री	**२४००**	**४००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**			**२४००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
बसाई व्यवस्थापन										
कक्षा पुस्तकालयको वा बुक कर्नरको स्थापना गरी बालवालिकालाई भरपुर पढाईको अवसर प्रदान	४३०५	८६१	८६१	८६१	८६१	८६१	४३०५			
प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	३७००	६००	७००	७००	१०००	७००	१७००		२०००	
आधारभूत तह र प्रारम्भिक कक्षामा पढाइ मेला गर्ने	२५००	५००	५००	५००	५००	५००			२५००	
पालिका स्तरीय अन्तर विद्यालय अतिरिक्त क्रियाकलाप	२५००	५००	५००	५००	५००	५००			२५००	
जम्मा	१८५९७०	४६४५४	३४०५४	३५०५४	३५३५४	३५०५४	१३४५७०	५००	५०९००	०
माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)										

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानुन, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	**१००**	१००							**१००**	
विद्यालय सेवा क्षेत्रको सिमांकन गरी हरेक माध्यमिक विद्यालयको सेवा क्षेत्र एकीन गर्ने र सिमाङ्कन भित्रका बालबालिकाहरू भर्नाको सुनिश्चितताको लागि विद्यालयमा नक्साङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन र स्थापना	**१००**	१००							**१००**	
माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ,	**१२५०**	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	**१२५०**			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
कला र गणित शिक्षा (STEAM) जस्ता विषयको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धीत गर्ने र विज्ञान, गणित तथा कम्प्युटर विज्ञान विषय अध्ययनका लागि अवसर बढाउने										
माध्यमिक शिक्षामा सवैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकतानुसार बसको व्यवस्था तथा खुला तथा दुर शिक्षा लगायतका बैकल्पिक प्रवन्ध गर्ने	८०००		४०००		४०००				४०००	४०००
विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर,	४५०००	९०००	९०००	९०००	९०००	९०००	४५०००			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
खानेपानी, खेलमैदान, घेरावार, शौचालय)										
प्रविधि तथा व्यवहारकुशल सिपहरूको एकिकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्वन्धी शिक्षक क्षमता विकास	**७५०**	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	**१००**	**१५०**	**५००**	
विव्यस, पिटीए पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास र अभिमुखिकरण	**७५०**	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०			**७५०**	
विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीलगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउन आकस्मिक व्यवस्थापन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	**२७५०**	५५०	५५०	५५०	५५०	५५०	**२७५०**			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सिकाइका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गर्न आवश्यक संरचना, सामाग्री तथा क्षमता विकास	**३२५०**	६५०	६५०	६५०	६५०	६५०	**३२५०**			
विभिन्न किसिममा अपांगता भएका विद्यार्थिलाई सहयोग	**२५०**	५०	५०	५०	५०	५०	**१२५**		**१२५**	
निःशुल्क शिक्षाको सुनिश्चितताको लागी पाठ्यपुस्तक	**७३५०**	१४७०	१४७०	१४७०	१४७०	१४७०	**७३५०**			
आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि पोशाक तथा स्टेशनरी सहयोग	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००	**३००**		**१००**	**१००**
सिकाइ सामाग्री तथा विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	**१४७५**	२९५	२९५	२९५	२९५	२९५	१४७५			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ प्रकृयामा एकीकृत गर्ने गरी सुधार तथा प्रयोग	०	०	०	०	०	०				
वालकल्व गठन तथा परिचालन, विद्यार्थी परामर्श तथा अभिभावक सचेतनाका लागी सहयोग	५५०	११०	११०	११०	११०	११०			५५०	
जम्मा	७२०७५	१२९६५	१६७६५	१२७६५	१६७६५	१२७६५	६१६००	१५०	६२२५	४१००
उच्च शिक्षा र माध्यमिक शिक्षाको उच्च शिक्षासँग सम्वन्ध										
बहुप्राविधिक शिक्षालय स्थापना, सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने	१२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००			
अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गर्न आवश्यक सहयोगगर्ने	५०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००			५०००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
स्नातक तहमाअध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई शिक्षक सङ्ख्या कम भएका विद्यालयहरूमा स्वयमसेवक शिक्षकको रुपमा परिचालन गर्ने	**३७८०**	७५६	७५६	७५६	७५६	७५६			**३७८०**	
उच्च शिक्षामासबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसारको समन्वय र सहजीकरण गर्ने	**२५०**	**५०**	**५०**	**५०**	**५०**	**५०**			**250**	
उच्च शिक्षा प्रदायक संस्थामा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि)	**५०००**	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	**५०००**			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विकास गर्न सहयोग गर्ने										
उच्च शिक्षालाईप्रकोप, सङ्कट तथा महामारी लगायतका परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउन योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने	**२५००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**	**५००**			**2500**	
उच्च शिक्षामा खुला एवम् दूर शिक्षा प्रणालीको स्थापना गर्न सहजीकरण एवम सहयोग गर्ने	**१००**		१००				**100**			
विद्यार्थीहरूकोअध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सहयाग गर्न इ–पुस्तकालयकोस्थापनागर्न सहयोग गर्ने	**४५५०**	650	१३००	१३००	६५०	६५०			**४५५०**	
जम्मा	**३३६८०**	**६४५६**	**७२०६**	**७१०६**	**६४५६**	**६४५६**	**१७६००**	**०**	**१६०८०**	**०**

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सिप विकास तालिम										
प्रयोगशाला व्यवस्थापन सहयोग	**७००**			७००			**७००**			
सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	**२५००**	५००	५००	५००	५००	५००	**२५००**			
छोटो अवधिका सिपमूलक तालिमहरू सञ्चालन	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००	**१५००**			
प्राविधिक र व्यावसायिक शिक्षा सम्वन्धी पालिका स्तरिय नीतिको तर्जुमा	**१००**	**१००**							**१००**	
सिप हासिल गरेका युवाको खोजी र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सञ्चालन										
प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका युवाहरूलाई उद्यमशिलता विकासको लागि सहयोग	**१२५००**	**२५००**	**२५००**	**२५००**	**२५००**	**२५००**			**१२५००**	
प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
जम्मा	**१८३००**	**३६००**	**३५००**	**४२००**	**३५००**	**३५००**	**४७००**	**०**	**१३६००**	**०**
पाठ्यक्रम र पाठ्यसामाग्री										
पाठ्यक्रम अभिमुखिकरण	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
शिक्षकतालिम	**७५०**	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०		**७५०**		
शिक्षक पेशागतसहयोग	**३७५**	७५	७५	७५	७५	७५	**३७५**			
कक्षाकोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**				
आवधिक मूल्याङ्कन	**२०००**	४००	४००	४००	४००	४००			**२०००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	**योजना अवधिको कुल लागत**	**वार्षिक लागत (५ वर्ष)**					**श्रोत आँकलन**			
		२०७९/८०	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**२०८३/८४**	**सङ्घ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**	**अन्य**
डिजिटल सामाग्रीको प्रयोगसहयोग	**४८००**	९००	९००	१०००	१०००	१०००			**४८००**	
सूचना प्रविधिको प्रयोग	**०**									
निशुल्क पाठ्यपुस्तकका लागी स्थानिय पाठ्यपुस्तक छपाइ	**५८०००**	११६००	११६००	११६००	११६००	११६००	**53000**		**५०००**	
स्थानीयपाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन	**१६००**	८००	२००	२००	२००	२००			**१६००**	
विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ सामाग्री, सन्दर्भ सामाग्री तथा शैक्षिक सामाग्रीको उपलव्धता, अभिमुखिकरण र सहयोग	**२५००**	५००	५००	५००	५००	५००			**२५००**	
सुपरिवेक्षणतथा अनुगमन	**३७५**	७५	७५	७५	७५	७५	**३७५**			
पढाइ मैत्री शैक्षणिक सामग्री खरिद, सङ्कलन, निर्माण तथा	**२१६०**	४३२	४३२	४३२	४३२	४३२	**२१६०**			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रयोग जस्तै: विसङ्केतन किताब, ठूलो किताब, बाह्रखरी चार्ट, वर्ण तथा झ्याले पत्ती, शब्द चित्र पत्ती र अन्य सामग्रीको ब्यवस्था										
सबै बालबालिकालाई पाठ्यपुस्तक तथा अभ्यास/कार्य पुस्तिकाको उपलब्धता	०									
स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग	२०००	४००	४००	४००	४००	४००			२०००	
शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तै : पाठ्यक्रम, शिक्षक निर्देशिका लगायत सन्दर्भ सामाग्रीको उपलब्धता र	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	1250			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रयोग										
जम्मा	७६३१०	२७४५	२१९५	२३१५	२३६०	२३६०	५७१६०	७५०	१८४००	०
शिक्षक व्यवस्थापन र विकास										
असल अध्यासको अवलोकन भ्रमण	४०००	८००	८००	८००	८००	८००			४०००	
कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा दिने ।	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	1000			
सवै स्थायी शिक्षाकको स्वास्थ्य विमा अनिवार्य गर्ने ।	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
अस्थाइ तथा विद्यालयश्रोतबाट नियुक्त शिक्षकहरूको व्यवस्थापनका लागी उपयुक्त मापदण्ड तथा निर्देशिका निर्माण गर्ने ।	१००	१००							१००	
कमजोर विद्यार्थीका लागी	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विशेष सहयोगी कक्षा सञ्चालन गर्ने र उपचारात्मक शिक्षण पद्दती लागु गर्ने ।										
प्रत्येक आधारभूत(१-८) विद्यालयमा पुस्तकालय कुनाको प्रवन्ध गर्ने	**१२५०**	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०			**१२५०**	
सवै सामुदायिक आधारभूत विद्यालयका प्रारम्भिक कक्षामा पुस्तक कुनाको व्यवस्था गर्ने	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००	**१०००**		**४००**	**१००**
प्रत्येक विद्यालयमा कम्तिमा एक सुविधायुक्त ICT ल्याव/ विज्ञान प्रयोगशाला बनाउने	**३२५०**	६५०	६५०	६५०	६५०	६५०	**३०००**		**२५०**	
शिक्षण सिकाइमा पृष्ठपोषण प्राप्त	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००	**२५०**		**२५०**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
गर्न परिक्षाको नतिजा विश्लेषण गर्ने ।										
शिक्षक पेशागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागी शिक्षकको इ संजाल बनाउने	१००	१००							१००	
शिक्षकलाई परामर्श कार्य गर्न, अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन, सुपिरवेक्षणको लागी विज्ञ समुह परिचालन गर्ने	६००	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०	२५०		२५०	१००
शिक्षक मेन्टरिङ/कोचिङ का लागी कार्यक्रम सञ्चालनका गरेर शिक्षक पेशागत सहयोग विकास गर्ने	६००	१२०	१२०	१२०	१२०	१२०			६००	
विद्यालय तथा पालिका स्तरमा	२५०	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकलाई पेशागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समुह वैठक/घुम्ती वैठक सञ्चालन गर्ने										
आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेशागत सहयोग तालिम सञ्चालन गर्ने	**१०००**	२००	२००	२००	२००	२००			**१०००**	
शिक्षिक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण										
विद्यालयलाई शिक्षण सिकाइ सहयोग	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**			
पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत सिकाइ उपलव्धीमा सुधार ल्याउने										

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
कक्षा १ देखी ३ सम्म क्रमिक सिकाइ रणनीतिमा आधारित शिक्षण सिकाइ कार्य सञ्चालनका लागीतालिमको ब्यवस्था	१५००	३००	३००	३००	३००	३००		१५००		
एकीकृत पाठ्यक्रमलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि कक्षा १ देखि ३ सम्मका शिक्षकहरूलाई पठन तत्व तथा एकीकृत ढाँचाको तालिमको ब्यवस्था	१०००	२००	२००	२००	२००	२००		१०००		
स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माणका लागि तालिम वा कार्यशालाको ब्यवस्था	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०			१२५०	

प्रमुख क्रियाकलाप	**योजना अवधिको कुल लागत**	**वार्षिक लागत (५ वर्ष)**					**श्रोत आँकलन**			
		२०७९/८०	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**२०८३/८४**	**सङ्घ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**	**अन्य**
एकीकृत पाठ्यक्रममा पठन तत्व तथा एकीकृत ढाँचासम्बन्धी पुर्नताजगी तालिमको ब्यवस्था	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००		**१५००**		
प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्पयुटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था	**२५००**	५००	५००	५००	५००	५००			**२५००**	
शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली विकास र कार्यान्वयन	**३७५**	७५	७५	७५	७५	७५	**३७५**			
शिक्षक पेसागत सहयोग सम्बन्धी प्रावधान कार्यान्वयन गर्नका लागि प्रणाली विकासगर्ने (जस्तै)	**१००**	१००							**१००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रधानाध्यापक/आधारभूत संयोजक/अनुभवी शिक्षक परिचालन	**१०००**	२००	२००	२००	२००	२००			**१०००**	
विज्ञ समूह गठन र परिचालन	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
शिक्षक सिकाइ समूह गठन र परिचालन	**०**									
वैकल्पिक विधिको प्रयोग	**२०००**	४००	४००	४००	४००	४००	२०००			
शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने र निरन्तरताका लागी निम्न काम गर्ने	**१०००**	२००	२००	२००	२००	२००	५००		**५००**	
शिक्षकलाई शिक्षण कार्य प्रभावकारी बनाउन प्राज्ञिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
प्राविधिक सहयोगकर्ताका लागीतालिमको व्यवस्था गर्ने	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
प्राविधिक	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सहयोगकर्ताबाट नियमित कक्षा अवलोकनको ब्यवस्था गर्ने										
पृष्ठपोषण/सुझाव तथा सहयोगका लागि कोचिङकोब्यवस्था गर्ने	**१०००**	२००	२००	२००	२००	२००			**१०००**	
शिक्षकहरूको नियमित समीक्षा बैठक सञ्चालन, अन्तरक्रिया र छलफलको ब्यवस्था गर्ने	**३०००**	६००	६००	६००	६००	६००			**३०००**	
दिगो र प्रभावकारी रुपमा शिक्षकलाई पेसागत सहयोग प्रदान गर्नेप्रणाली विकास र निरन्तरताको सुनिश्चितता गर्ने	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
शिक्षकको तलव भत्ता	**६००००० ०**	१००० ००	११०० ००	१२०० ००	१३०० ००	१४०० ००	**६००० ००**			
जम्मा	**६३४३७ ५**	**१०७१ १५**	**११६८ १५**	**१२६८ १५**	**१३६८ १५**	**१४६८ १५**	**६०९३ ७५**	**४०० ०**	**२०८० ०**	**२००**
विद्यालय										

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
व्यवस्थापन										
विद्यालय सुधार योजना तयारी तथा अध्यावधिक गर्ने	४४२५	८८५	८८५	८८५	८८५	८८५	४४२५			
शैक्षिक कार्यगर्न कार्यपात्रो निर्माण गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाउने	१२००	२४०	२४०	२४०	२४०	२४०			१२००	
विद्यालय नक्शाङ्कन गर्ने	१००	१००							१००	
विद्यालय समायोजन, पुनर्वितरण तथा स्थापना गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
शिक्षक दरबन्दी मिलानगर्ने	२५०	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	
योग्यता, क्षमता, वरिष्ठता र विद्यालय विकास प्रस्तावको आधारमाप्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने	०									

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विद्यालय सञ्चालन तथा व्यस्थापन विनियम तयारी गर्ने	०									
वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गर्ने	२५०	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	
अभिभावक भेला गर्ने	३००	६०	६०	६०	६०	६०			३००	
विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गर्ने	२६७५	५३५	५३५	५३५	५३५	५३५	२६७५			
विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	१२००	२४०	२४०	२४०	२४०	२४०	१२००			
विद्यालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक	०									
प्रधानाध्यापक, शिक्षक र कर्मचारीलाई प्रोत्साहन उपलब्ध गराउने	२५०	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	
गाउँपालिकाको शिक्षा योजनाको निर्माण, प्रवोधिकरण र परिमार्जन	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
शिक्षक अभिभावक सङ्घको कार्यकारी समितिले वित्तिय पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्न अभिभावक तथा अन्य सङ्घसंस्थासँग समन्वय र साझेदारी गर्ने	०	०	०	०	०	०				
विद्यालयमा गठन हुने विभिन्न समितिका पदाधिकारीको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखिकरण	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
विद्यार्थि तथा अभिभावकहरूको गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था गर्ने	१८०	१८०							१८०	
सामाजिक लेखापरिक्षण र प्रतिवेदनलाई	०	०	०	०	०	०				

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सार्वजनिक गर्ने										
विद्यालयहरूमा सेवा वडापत्रको व्यवस्था गर्ने	४८०	४८०	०	०	०	०			४८०	
जम्मा	१३३१०	२५१५	२४१५	२४१५	२४१५	२४१५	८३००	०	५०१०	०
निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, अनौपचारिक शिक्षा, जीवनपर्यन्त सिकाइ र शिक्षा										
अनौपचारिकशिक्षा तथा आजिवनसिकाइ र यसका आगामी मार्ग सम्वन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागी विज्ञ समुहबाट अवधारणापत्र तयार गराइ अभिमुखिकरण गर्ने	१००	१००							१००	
निरक्षरहरूको विवरण संकलन र आजिवनसिकाइ	३७५	७५	७५	७५	७५	७५			३७५	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
का सरोकारवालाहरूको खण्डिकृत तथ्यांकहरूको डाटावेस तयार गर्ने										
सामुदायिक पुस्तकालयको व्यवस्थापन गरी सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सँग आवद्ध गर्ने	१५००	५००		५००		५००			१५००	
सामुदायिककेन्द्रमा सुचना तथा संचारप्रविधि मैत्री उपकरणको व्यवस्था गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	५००			
संयोजक र आवश्यकता अनुसार सहयोगीको व्यवस्था गर्ने	१८००	३६०	३६०	३६०	३६०	३६०	१८००			
सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा समन्वय संयन्त्र विकास गर्ने	०	०	०	०	०	०				
सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय	०	०	०	०	०	०				

प्रमुख क्रियाकलाप	**योजना अवधिको कुल लागत**	**वार्षिक लागत (५ वर्ष)**					**श्रोत आँकलन**			
		२०७९/८०	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**	**२०८२/८३**	**२०८३/८४**	**सङ्घ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**	**अन्य**
तथा स्थानीय तहमा रहेका समुदायमा आधारित संस्थासँग साझेदारी र सहकार्य गर्ने										
अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, खुला विद्यालय लगायतका संस्थाहरूको संस्थागत विकास र सञ्चालनका लागी अनुदान उपलव्ध गराउने	५००	१००	१००	१००	१००	१००	४००		१००	
जेष्ठ नागरिक, श्रमिक, गृहणी महिला, कैदीहरूका लागी आवश्यकतामा आधारित निरन्तर सिकाइ प्रवर्धन गर्ने	३००	६०	६०	६०	६०	६०				३००
जम्मा	५०७५	१२९५	६९५	११९५	६९५	११९५	२७००	०	२०७५	३००
गुणस्तरीय सार्वजनिक										

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
शिक्षा										
प्रारम्भिक बालविकासमा खेल सामाग्री, सिकाइ सामाग्री, मनोरञ्जन सामाग्री, अडियो भिडियो सामाग्री सहितको आकर्षक तथा मनोरञ्जनात्मक कक्षाकोठा व्यवस्थापन	**७१५**	९०	१५०	१५०	१५०	१७५			**७१५**	
शैक्षिक गुणस्तरको सुधारको थालनी कक्षा १ बाट गरौँ अभियान सञ्चालन	**१२००**	२४०	२४०	२४०	२४०	२४०	**६००**		**६००**	
बालबालिकालाई सिक्नेगरी पढ्ने बनाउने उद्देश्यले कक्षा १ देखि ३ सम्म पढ्न सिकाउनका लागी पठन सिप विकास सम्वन्धी क्रियाकलापलाई	**४८००**	९६०	९६०	९६०	९६०	९६०			**४८००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सहयोग गर्न कक्षा १-३ मा छापामय वातावरण बनाउने										
विद्यार्थीको प्रतिभा पहिचान, परिचालन र प्रवर्द्धनका लागी सिर्जनात्मक गतिविधि सञ्चालन	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००			**१५००**	
विज्ञान तथा प्रविधि एक्स्पो, शैक्षिक मेला तथा प्रदर्शनी, महोत्सव आयोजना	**१५००**	३००	३००	३००	३००	३००			**१५००**	
प्रधानाध्यापकहरूको व्यवस्थापकिय एवम नेतृत्व क्षमता विकास	**४००**		२००		२००				**४००**	
शिक्षक दरवन्दी पुनर्वितरण तथा न्यूनतम शिक्षक सुनिश्चितता	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**	**०**				
शिक्षक तालिम तथा पेशागत	**२०००**	४००	४००	४००	४००	४००	**१०००**		**१०००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विकासलाई सुदृढिकरण गर्ने										
प्रअ, शिक्षक प्रशंसा तथा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरी उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्ने	१२५	२५	२५	२५	२५	२५			१००	२५
विद्यालयहरूले गुणस्तर केन्द्रित विद्यालय सुधार योजना बनाउने वा अध्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा लैजाने	०	०	०	०	०	०				
पोषणयुक्त खाजा कार्यक्रम	०	०	०	०	०	०				
नियमित नतिजामुखि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको व्यवस्था	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
सरोकारवालाहरू विच अन्तर्रक्रिया	२५०	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	
योजनाको आवधिक समिक्षा र अद्यावधिक गर्ने	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
जम्मा	१३४९०	२१५५	२४१५	२२१५	२४१५	२२४०	१६००	०	११८६५	२५
आर्थिकतथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका वर्गको पहुँच/समावेशी शिक्षा										
स्थानीय तहहरूमा व्यक्तिको अवस्था, सिकाइ आवश्यकता पहिचान गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने ।	१००	१००							१००	
शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित हुनका कारण पहिचान गरी वैयक्तिक आवश्यकता अनुसारको वैकल्पिक शैक्षिक कार्यक्रमहरू तथा सहायता पद्दती तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गराउने ।	३००	६०	६०	६०	६०	६०			३००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विद्यालय बाहिर रहेको सवै बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन तथा अध्ययनमा निरन्तरताको सुनिश्चित गर्न जनसहभागिता सहितको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	२००	४०	४०	४०	४०	४०			२००	
विशेष लक्षित समूहका विद्यार्थीहरूको आवश्यकता र सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रम तथा अवसर लागतसँग तादाम्य गरी छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था मिलाउने	४००	८०	८०	८०	८०	८०			४००	
सबै आधारभूत विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर,	७४०००	१००००	१६०००	१६०००	१६०००	१६०००	७४०००			

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
प्रयोगशाला, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर, शौचालय जस्ता भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार अपाङ्गता एवं लैङ्गिकमैत्री बनाउने ।										
बालबालिकालाई अध्ययनको निरन्तरताका लागी दिवा खाजा व्यवस्था लगायतका विभिन्न प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्दै बाकेन्द्रित शिक्षण, बालमैत्री शैक्षणिक वातावरण, शिक्षक विद्यार्थीबिच सुमधुर सम्वन्ध विकास, सिकाइमुखि शिक्षण पद्दति,	०		०	०	०	०				

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
कक्षाकोठा, सम्मानपूर्ण व्यवहार जस्ता उपायहरूको अवलम्वन गर्ने ।										
राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप अनुरूप पाठ्यक्रमको स्थानीयकरण गरी पाठ्यक्रममा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका विषयवस्तु समावेश गर्न स्थानीय तहका शिक्षा अधिकृत, प्रअ, शिक्षक तथा विव्यसका पदाधिकारीलाई अभिमुखिकरण गर्ने ।	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
पाठ्यक्रम तथा सिकाइ सामाग्रीलाई अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिक उत्तरदायी	०		०	०	०	०				

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
बनाउदै सबै बालबालिकाको सिकाइ सुनिश्चित गर्ने ।										
आजिवन सिकाइ तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागिहरूको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	२००		१००		१००		२००			
पाठ्यतक्रमलाई स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, इतिहास, ज्ञान तथा सिप समावेश गर्ने र सिकाइलाई	०									

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
जीवनोपयोगी सिपसँग आवद्द गर्ने ।										
स्थानीय तहबाट आधारभूत शिक्षाका उमेर समूहका सवै बालबालिकाहरू लाई विद्यालय भर्ना गर्ने व्यवस्था मिलाई अनिवार्य शिक्षा सुनिश्चित भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने व्यस्था मिलाउने ।	५००					५००			५००	
विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, हेपाइ नहुने सुनिश्चित गर्न यस सम्वन्धी शिक्षा तथा संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	५०	५०							५०	
पाठ्यक्रम, पाठ्यसामाग्री, विद्यालय वातावरण तथा	०									

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
सिकाइ प्रकृयालाई समता र समावेशिताका दृष्टिले परीक्षण तथा सुधार गर्ने ।										
जम्मा	७६२५०	१०४३०	१६३३०	१६३८०	१६३३०	१६१८०	७४२००	०	२०५०	०
शिक्षामा सूचना प्रविधि										
विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार	१५६००	२६००	३२५०	३२५०	३२५०	३२५०	१५६००			
प्रत्येकविद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था	२८८०	५७६	५७६	५७६	५७६	५७६	२८८०			
शिक्षकहरूकोक्षमता विकास	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
विद्यालमाअन्तर क्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	२२५	२५	५०	५०	२५	७५	१००		७५	५०
IEMIS व्यवस्थापन	०	०	०	०	०	०			०	
सामुदायिकसिकाइ केन्द्रहरूको क्षमता विकास	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
विद्यालमा इ हाजिरी ब्वस्थापन	१४४०	३३०	३९०	३००	३६०	६०			१४४०	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
माध्यमिकविद्यालयका अनिवार्य विषयहरूको भर्चुअल कक्षा सञ्चालन	**३००**	६०	६०	६०	६०	६०	**२००**		**५०**	**५०**
प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायतको व्यवस्थापन	**३२५०**	६५०	६५०	६५०	६५०	६५०	**३२५०**			
प्रविधि मैत्री सिकाइका लागी टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत प्रयोगका लागी तालिमको ब्यवस्था	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
	०									
सवै विद्यालयलाई IEMIS व्यवस्थापन तालिमप	**५००**	**१००**	**१००**	**१००**	**१००**	**१००**			**५००**	
प्रारम्भिक कक्षाका बालबालिकाहरू	**१०००**	**२००**	**२००**	**२००**	**२००**	**२००**			**१०००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
को लागी रेडियो शिक्षा कार्यक्रम										
जम्मा	२६६९५	४८४१	५५७६	५४८६	५५२१	५२७१	२२०३०	०	४५६५	१००
आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षा										
उत्थानसिलताका लागी whole school approach का आधारमा सचेतना विकास गर्ने	०									
शिक्षक तथा विव्यस तालिम	१०००	२००	२००	२००	२००	२००			१०००	
स्थानीय तहमा संकटासन्नता मूल्याङ्कनका आधारमा योजना निर्माण	१००	१००							१००	
निरन्तर र सुरक्षित सिकाइका लागी शिक्षक विद्यार्थी सम्मिलित कार्य समुह निर्माण र परिचालन	०									

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
स्वास्थ्य सुविधा सहितको स्वास्थ्य शिक्षक कार्यकर्ताको व्यवस्था	२४०	४०	५०	५०	५०	५०	२४०			
हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय प्रवर्धन	०									
आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षासँग सम्बन्धीत विभिन्न मापदण्ड, निर्देशिका तथा कार्यविधि एकिकृत गर्ने	१००	१००							१००	
शिक्षाका सवै उपक्षेत्रमा उल्लेखित आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा गर्न सकिने विधिमा वैकल्पिक उपाय सहित योजना बनाउने	१००	१००							१००	
जम्मा	१५४०	५४०	२५०	२५०	२५०	२५०	२४०	०	१३००	०

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
संस्थागत संरचना र क्षमता विकास										
आवश्यक कानुनी प्रवन्ध तथा मापदण्ड विकास	**१००**	१००							**१००**	
विद्यालयको कार्यसम्पादन गर्ने	**०**									
प्रधानाध्यापकलाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	**०**									
पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
प्रधानाध्यापक तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			**५००**	
गाउँपालिकाको शिक्षा शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता विकास	**३००**	६०	६०	६०	६०	६०			**३००**	
जम्मा	**१४००**	**३६०**	**२६०**	**२६०**	**२६०**	**२६०**	**०**	**०**	**१४००**	**०**
कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन,										

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
समन्वय र सहजीकरण										
नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागी सूचकहरू तयारतथा अद्यावधिक गर्ने	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
आफुले कार्यान्वयन गरेका कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन गर्ने	**२५०**	५०	५०	५०	५०	५०			२५०	
	०									
कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	**५००**	१००	१००	१००	१००	१००	**५००**			
स्थिति प्रतिवेदन तयार गर्ने	**२००**	४०	४०	४०	४०	४०			**२००**	
विद्यार्थीको सिकाइ उपलव्धी परिक्षण गर्ने	**०**									
कक्षा १ देखि ३ सम्मका	**१०००**	२००	२००	२००	२००	२००	**५००**		**५००**	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
बालबालिकाको पठन सिप परीक्षणका लागि कक्षाकोठामा आधारित पठन सिप परीक्षण (CB-EGRA) सञ्चालन गर्ने										
विद्यालयको कार्यसम्पादन गर्ने ।	०									
विद्यालयमा गरिने सामाजिक परिक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने ।	०									
विद्यालयहरूको लेखा परिक्षण	०									
रोष्टर विशेषज्ञहरूको व्यस्थापन	०									
विज्ञ समुह, विद्यालय निरक्षक तथा शिक्षक सिकाइ समुह मार्फत, शिक्षा शाखा मार्फत	५००	१००	१००	१००	१००	१००	३००		२००	

प्रमुख क्रियाकलाप	योजना अवधिको कुल लागत	वार्षिक लागत (५ वर्ष)					श्रोत आँकलन			
		२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
विद्यालय अनुगमन तथा कक्षा सुपरिवेक्षण										
प्रधानाध्यापक तथा आधारभूत तह संयोजकबाट विद्यालय तथा कक्षाकोठा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	०									
सिकाइमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी शिक्षण	०									
प्रमाणमा आधारित मुल्याङ्कनका लागी अभिलेखिकरण	०									
स्थानीय तहद्धारा कक्षा अनुगमन	५००	१००	१००	१००	१००	१००			५००	
जम्मा	३४५०	६९०	६९०	६९०	६९०	६९०	१३००	०	२१५०	०
कुल जम्मा	१२७०५३५	९८९०७	९१७९७	९०१४७	९२१४७	८९००३	१०६९८१५	५६५०	१८९१९५	५८७५

७.२ कार्यक्रम तथा नतिजा खाका (Program and Results Framework-PRF)

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
१. प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा								
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्ना दर *(%)	स्थानीय	१४८.४५	१२४	११०			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**८६.४**	**८९.५**	**९४**		**फ्ल्यास रिपोर्ट पन्ध्रौँ योजना**	**शैक्षिक सुचना**
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा केन्द्र (संख्या)	स्थानीय	५५.८३	८०	१००			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	६८.७	७३	८५		**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**फ्ल्यास रिपोर्ट**
१.३	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाभर्ना भएका बालबालिका मध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिकादर* (%)	स्थानीय			१००			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
१.४	तोकिएको न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेका प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा केन्द्र (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
१.५	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाभर्ना भएका बालबालिका मध्ये मनोसामाजिक विकासका लागी उचित	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	वातावरण पाएका बालबालिका (%)							
१.६	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा बालबालिका र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको अनुपात	स्थानीय	१M१७					
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	२३:१				फ्ल्यास रिपोर्ट	फ्ल्यास रिपोर्ट
१.७	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ता (%)	स्थानीय	१००					
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९५.७	९७.०	१००.०	१००.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना
१.८	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा दिवा खाजा, खेल तथा सिकाइ सामाग्री सहितको अनुदान प्राप्त गर्ने बालबालिकाको संख्या* (हजारमा)	स्थानीय	१.०७	१.१२	१.५			
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	५८०	६२०	६५०	७००	फ्ल्यास रिपोर्ट दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	फ्ल्यास रिपोर्ट
२. आधारभूत शिक्षा -कक्षा १-*_								
२.१	आधारभूत तह (कक्षा १–८ मा अध्ययनरत बालबालिका मध्ये आफ्नो मातृभाषा र विद्यालयमा शिक्षण सिकाइको माध्यम भाषा फरक भएका बालबालिकाको संख्या (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९६.८	९७.५	९९.०	१००	वि.क्षे.वि.यो. (सामान्य समायोजन)	फ्ल्यास रिपोर्ट
२.२	मातृभाषामा पठनपाठन हुने विद्यालय* (संख्या)	स्थानीय						
		प्रदेश						

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
		राष्ट्रिय	**२८०**	**३००**	**३२४**		**पन्ध्रौँ योजना**	शैक्षिक सूचना
२.३	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९६.५		९७.५	**१००**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	शैक्षिक सूचना
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा विद्यार्थी र तालिम प्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२.५	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) को समायोजित खुद भर्ना दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९८.१**				**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**फ्ल्यास रिपोर्ट**
२.६	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-८) मा विद्यार्थी र तालिम प्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
२.७	आधारभूत तहको कक्षा १-५ बाट सोहि तहको कक्षा ६ मा ट्रान्जिसन दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९३.०**				**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**फ्ल्यास रिपोर्ट**
२.८	आधारभूत तहकक्षा ८ को कूल प्रवेश दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**९३.५**				**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**फ्ल्यास रिपोर्ट**
२.९	आधारभूत तह (कक्षा १-८) को समायोजित खुद	स्थानीय						
		प्रदेश						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	भर्ना दर* (%)	राष्ट्रिय	९५.७				फ्ल्यास रिपोर्ट	फ्ल्यास रिपोर्ट
२.१०	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-८) मा भर्ना भएका ५-१२ वर्ष उमेर समुहका भन्दा माथिका बालबालिका*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१७.०				फ्ल्यास रिपोर्ट	फ्ल्यास रिपोर्ट
२.११	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भइ कक्षा ८ मा पुग्ने छात्रा र छात्रको समता अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१.०१	१.०१	१.००	१.००	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)	दि.वि.ल. (रा.समीक्षा)
	३. **माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)**							
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्युनतम योग्यता तथा तालिमप्राप्त शिक्षकहरू* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	९६.०	९७.०	९८.५	१००	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)	शैक्षिक सूचना
३.२	कक्षा १२ को अन्तिम परीक्षामा उत्तिर्ण छात्रा र छात्र दर (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा विद्यार्थी र तालिमप्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
३.४	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा विद्यार्थी र तालिमप्राप्त शिक्षकको अनुपात	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
३.५	हरेक प्रदेशमा संघिय सरकारको लगानीमा संचालित राष्ट्रिय विज्ञान माध्यमिक विद्यालय (संख्या)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
४. जिवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा								
४.१	भाषिक तथा गणितिय साक्षरता सीप (१५ – वर्ष भन्दा माथि)* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	७१.७	७८.९	८६.१	९८.०	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	शैक्षिक सूचना
४.२	भाषिक तथा गणितिय साक्षरता सीप (१५ – वर्ष भन्दा माथिका महिला)* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**८२.०**	**८९.०**	**९५.०**	**१००**	**दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.)**	शैक्षिक सूचना
४.३	युवा तथा वयस्कहरूले प्राप्त गरेको अनौपचारिक शिक्षाको समकक्षता निर्धारण दर* (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
४.४	अनौपचारिक शिक्षामा वार्षिक रूपमा युवा तथा वयश्कहरूको सहभागिता दर*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
४.५	जिवन पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइमा विश्वस्तरको नागरिक सम्वन्धी विषयको समायोजन	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
५. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम								
५.१	हरेक स्थानिय तहमा	स्थानीय						

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	कम्तिमा एकवटा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक सामुदायिक विद्यालय (संख्या)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय	**४८४**	**५८४**	**६८४**	**७५३**	राष्ट्रिय निति, फ्ल्यास रिपोर्ट	फ्ल्यास रिपोर्ट
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा(लामो अवधि) तथा सीप विकास (छोटो अवधि) प्रदायक संस्था तथा केन्द्र (सङ्ख्या)	स्थानीय	छोटो अवधि					
			लामो अवधि					
		प्रदेश	छोटो अवधि					
			लामो अवधि					
		राष्ट्रिय	छोटो अवधि	११३१	११५५	१२१५	१२५०	एकिकृत संख्या
			लामो अवधि	६१८	६४९	६७८	७५३	एकिकृत संख्या
५.३	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तालिम (छोटो अवधि) प्राप्त गरी सीप परिक्षणमा उत्तीर्ण जनशक्ति* (वार्षिक	स्थानीय	महिला					
			पुरूष					
		प्रदेश	महिला					

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	सङ्ख्या)		पुरूष					
		राष्ट्रिय	महिला					
			पुरूष					
५.४	इन्टरनेट उपयोग गर्न सक्ने आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	५८.०	६९.२	७८.९	९५.०	दि.वि.ल. ४ (ने.रा.का.) दि.वि.ल. (रा. समिक्षा)	दि.वि.ल. (रा. समिक्षा)
५.५	पूर्व सिकाइ तथा कार्य अनुभव, स्वअध्ययन वा अनौपचारिक कार्यक्रमहरूबाट सिकेका ज्ञान, सिप र क्षमताको सिप परिक्षणका आधारमा प्राप्त सिपको तह वा क्रेडिट जम्मा गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा साधारण शिक्षामा प्रवेशका लागी आवेदन दिने प्राविधिक जनशक्ति (संख्या)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
५.६	कक्षा १२ उत्तिर्ण सरहको डिप्लोमा तथा प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयको शिक्षा पुरा गरी श्रम बजारमा प्रवेश गरेका	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	जनशक्ति (संख्या)							
५.७	कक्षा १० पुरा गरी प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (उदाहरणका लागी डिप्लोमा) मा प्रवेश गर्ने विद्यार्थी दर (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
५.८	गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्रमाण चिन्ह प्राप्त गरी संचालनमा रहेका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सिप विकास तालिम कार्यक्रमहरू*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
५.९	पूर्व सिकाइ अनुभव (Prior Learning) का आधारमा सीप परिक्षणमा सहभागि भइ औपचारिकप्रमाणपत्र प्राप्त (Recognition Learning) प्राविधिक जनशक्ति* (संख्या)	स्थानीय – महिला						
		स्थानीय – पुरूष						
		प्रदेश – महिला						
		प्रदेश – पुरूष						
		राष्ट्रिय – महिला						
		राष्ट्रिय – पुरूष						
	६. सुशासन तथा व्यवस्थापन							
६.१	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग भएका विद्यालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२	न्यूनतम सिकाइ	स्थानीय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका आधारभूत तहका विद्यालय (%)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.३	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका माध्यमिक तहका विद्यालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.४	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions) पूरा गरेका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक शिक्षालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.५	नर्सिङ सेवा तथा सुविधा पुगेको विद्यालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.६	नर्सिङ सेवा तथा सुविधा पुगेका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा सीप विकास तालिम प्रदायक शिक्षालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.७	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.८	माध्यमिक तह (कक्षा ९-	स्थानीय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	१२) मा छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी*(%)	प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.९	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (लामो अवधि) तथा सीप विकास (छोटो अवधि) मा छात्रवृत्ति प्राप्त गर्ने विद्यार्थी (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.१०	आधारभूत तहको विद्यालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.११	प्रचलित कानुनमा व्यवस्था भए कमोजिम प्रधानाध्यापक तथा प्राचार्य नियुक्त गर्ने माध्यमिक विद्यालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.१२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक शिक्षालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्वन्धी तालिम प्राप्त प्राचार्य (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.१३	बालबालिकालाइ आधारभूत जिवन सीप सहित कोभिड जस्ता	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	महामारी तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण सम्वन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने आधारभूत तहको विद्यालय (%)							
६.१४	बालबालिकालाइ आधारभूत जिवन सीप सहित कोभिड जस्ता महामारी तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण सम्वन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने माध्यमिक तहको विद्यालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.१५	बालबालिकालाइ आधारभूत जिवन सीप सहित कोभिड जस्ता महामारी तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण सम्वन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रदायक शिक्षालय (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.१६	समता इन्डेक्सका आधारमा राष्ट्रिय औषत भन्दा कम समता इन्डेक्स भएका स्थानिय	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र.स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	तहहरू							
६.१७	विद्‍युतको पहुँच पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३४.७	५०.०	७०.०	१००	**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**शैक्षिक सूचना**
६.१८	इन्ठरनेटको सुविधा पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१२.७	४७.२	६५.८	९९.०	**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**शैक्षिक सूचना**
६.१९	खानेपानी, शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेको विद्यालय*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	८५.९	८८.३	९१.९	९९.०	**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**शैक्षिक सूचना**
६.२०	अपाङ्गतामैत्री विद्यालय*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	१८.०	६०.०	८०.०	९९.०	**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**शैक्षिक सूचना**
६.२१	राष्ट्रिय तथा स्थानिय पाठ्यक्रममा मानवअधिकार, दिगो विकास, लैंगिक समानता जस्ता विषयवस्तुहरूको समावेशिकरण भएको सुनिश्चितता	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२२	एक वर्षमा सेवाबाट अवकास लिने शिक्षक (निवृत्त भएका समेत) दर*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय	३.०				**फ्ल्यास रिपोर्ट**	**फ्ल्यास रिपोर्ट**

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
६.२३	गुणस्तर सुनिश्चितता र प्रत्यायन प्रणालीमा आवद्द विद्यालय संख्या (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२४	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामाग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या*(%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२५	स्थानिय र प्रदेश तहमा औद्योगिक प्रशिक्षार्थी (Apprenticeship) तथा कायस्थलको सिकाइ सम्वन्धी सञ्चालन भएका कार्यक्रम (संख्या)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२६	राष्ट्रिय पेशागत सक्षमता मानक (National Occupational Competency Standard) को आधारमा सीपको क्रेडिट जम्मा गर्ने प्राविधिक जनशक्ती (संख्या)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
६.२७	राष्ट्रिय योग्यताको ढाँचा अनुसार तयार गरीएको राष्ट्रिय पेशागत सक्षमता मानक (National Occupational Competency	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

क्र. स.	सूचक	राष्ट्रिय, प्रदेश र स्थानिय तहको सूचक	आधार वर्ष २०७७	२०७९	२०८२	२०८७	सूचकको श्रोत	कार्य सम्पादन सम्वन्धी सूचनाको श्रोत
	Standard) को आधारमा सिकाइ उपलव्धीको परिक्षण भएका कार्यक्रम (संख्या)							
७. उच्च शिक्षा								
८. शिक्षामा लगानी								
८.१	शिक्षामा कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनको अंश (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
८.२	सुत्रमा आधारित शिक्षामा लगानी (%)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
८.३	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा प्रति विद्यार्थी लागत (रू.)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
८.४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तालिम (छोटो अवधि) मा प्रति विद्यार्थी लागत (रू.)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						
८.३	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तालिम (लामो अवधि) मा प्रति विद्यार्थी लागत (रू.)	स्थानीय						
		प्रदेश						
		राष्ट्रिय						

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२

- नया शिक्षा क्षेत्र योजना ESP
- विद्यालय क्षेत्र विकास योजना SSDP
- राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६
- प्रारम्भिक वालविकास सम्बन्धि न्यूनतम मापदण्ड २०६७ पहिलो शंसोधन २०७५
- लागत सहभागिता मापदण्ड २०७७
- शैक्षिक पार्श्वचित्र २०७८
- गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५
- शिक्षक पेशागत सहयोग व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७ र मार्गदर्शन २०७७

अनुसूचीहरू

अनूसूची १ M शिक्षा योजना निर्माण समितिको विवरण

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय	मोवाइल नम्व
१	k|zfGt nfld5fg]	;+of]hs	s'dfv ufpFsfo{kflnsf sfof{no	(*^(%(&#(#
२	la/an zdf{	;b:o	s'dfv uf=kf=^g+= jj8f sfof{no	(($$(*#)@*
३	k|sfz e08f/L	;b:o	s'dfv ufpFsfo{kflnsf sfof{no	(*^)(^)*!@
४	nfnrGb /fjt	;b:o	>L hgsNof0f df=lj=a8fufpFsf]6	(*$&*^%()&
%	b]a]Gb| axfb'/ /fjt	;b:o	>L gf/fo0f df=lj=?dfnufpF	(*$*!@(&!@

अनूसूची २ M शिक्षा योजना निर्माणका क्रममा भएका वैठक, कार्यशालामा सहभागि विवरण

क्र.स.	नाम, थर	पद	कार्यालय	कैफियत
१	k|zfGt nfld5fg]	;+of]hs	s'dfv ufpFsfo{kflnsf sfof{no	
२	la/an zdf{	;b:o	s'dfv uf=kf=^g+= jj8f sfof{no	
३	k|sfz e08f/L	;b:o	s'dfv ufpFsfo{kflnsf sfof{no	
४	nfnrGb /fjt	;b:o	>L hgsNof0f df=lj=a8fufpFsf]6	
%	b]a]Gb| axfb'/ /fjt	;b:o	>L gf/fo0f df=lj=?dfnufpF	

अनुसूचि ३ M गाउँपालिका अन्तर्गतका बालविकास केन्द्र र सहजकर्ताको विवरण

क्र.स.	बालबिकास केन्द्रको नाम	ठेगाना	सहजकर्ताको नाम
१	>L sflnsf cf=lj=	s'dfv ! ;fwgd'9f,;Nofg\	rGb|f s'df/L a'9fyf]sL
२	>L ;/:jtL df=lj=	s'dfv ! leltjg,;Nofg\	Tff/f /fjt - a'9fyf]sL _
३	>L e]/L df=lj=	s'dfv ! 6f6\s],;Nofg\	k|]df a'9fyf]sL -/fgf_

४	>L zflGt cf=lj=	s'dfv ! yfkfrf}/ ;Nofg\	l/Qm
५	>L gf/fo0f df=lj=	s'dfv @ ?dfnufpF ;Nofg\	b]jL s'df/L a'9fyf]sL
६	>L dxfb]a cf=lj=	s'dfv @ s}gsf8f ;Nofg\	;f]lgtf a:g]t-a'9fyf]sL_
७	>L df=lj=u'?bf;]	s'dfv # u'?bf;] ;Nofg\	snfjtL yfkf
८	>L lji0f' cf=lj=	s'dfv # dd{k/LsfF8f ;Nofg\	l8N;/f /fgf
९	>L e}/aL df=lj=	s'dfv # /fd|L ;Nofg\	/Ltf s]=;L =
१०	>L afnhfu[t cf=lj=	s'dfv # afx'grf}/ ;Nofg\	lahof /fgf
११	>L l;4 cf=lj=	s'dfv # ;]/Lkf6f ;Nofg\	lgd{nf l;+x /f7f}/
१२	>L lqa]0fL cf=lj=	s'dfv $;]/f8f8f ;lNofg\	sdnf zfx
१३	>L hghsNofg cf=lj=	s'dfv $ sf]lt{ ;Nofg\	ldgf /fgf a'9fyf]sL
१४	>L hgsNof0f cf=lj=	s'dfv $ yb/f ;Nofg\	zfGtf a'9fyf]sL
१५	>L jfnsNof0f cf=lj=	s'dfv $ e08f/vf]nf ;Nofg\	Kljqf lj=s=k/Lof/
१६	>L ;/:jtL df=lj=	s'dfv % emf/sfF8f ;Nofg\	wg s'df/L af]x/f -s'dfO{_
१७	>L k|rlnt :d[tL cf=lj=	s'dfv % vf]/]nvf]nf ;Nofg\	l;df /fgf
१८	>L zflGt cf=lj=	s'dfv % nfv'/L8f8f ;Nofg\	ladnf 3tL{
१९	>L a'4 hgsnof0f df=lj=	s'dfv ^ d]N6fs'/f ;Nofg\	;'l;nf e08f/L
२०	>L rqm cf=lj=	s'dfv ^ uf]nsk'/ ;Nofg\	pld{nf s]=;L=
२१	>L eujtL cf=lj=	s'dfv ^ cd|}8f8f ;Nofg\	sflnsf a'9f
२२	>L sflnsf cf=lj=	s'dfv ^ ;]/fufpF ;Nofg\	lgd{nf a'9fyf]sL
२३	>L sflnsf cf=lj=	s'dfv ^ a8frf}/ ;Nofg\	e'mkf k'g
२४	>L hgsnof0f df=lj=	s'dfv ^ a8fufpF sf]6 ;Nofg\	/fh s'df/L lj=s=
२५	>L hgtf cf=lj=	s'dfv & :ofgL lhdfnL ;Nofg\	z'lznf s'df/L l8=l;=
२६	>L;/:jtL cf=lj=	s'dfv & O{ldlnrf}/ ;Nofg\	sdnf s'df/L uf];fO{
२७	>L zflGt cf=lj=	s'dfv & 7f8fvf]nf ;Nofg\	/fh s'df/L a'9fyf]sL
२८	>L cf=lj= lav{]g]6L	s'dfv & las{]g]6L ;Nofg\	;+lutf /fjt -8=l;=_
२९	>L lbkHof]tL cf=lj=	s'dfv & lhdfnL ;Nofg\	k|ltef dNn 7s'/L
३०	>L 1fgHof]tL cf=lj=	s'dfv & Ro"/faf]6 ;Nofg\	sf]lknf s'df/L k'/L
३१	>L Dfx]Gb| df=lj=	s'dfv & lhdfnL ;Nofg\	sf]lknf rGb zfxL
३२	>L sflnsf cf=lj=	s'dfv # ltldn] ;Nofg\	

<table>
<tr><td>३३</td><td>>L c/lgsf] df=lj=</td><td>s'dfv $ sf]6gfpnf ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३४</td><td>>L cfwf/e't ljBfno</td><td>s'dfv % g]6f ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३५</td><td>>L afnsNof0f cf=lj=</td><td>s'dfv % hokf]v/L ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३६</td><td>>L afnsNof0f cf=lj=</td><td>s'dfv @ gf/fo0f6fs'/f ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३७</td><td>>L cfbz{ cf=lj=</td><td>s'dfv $ a:g]t Ho"nf ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३८</td><td>>L pkssf/ cf=lj=</td><td>s'dfv & k}ofvf]nf ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>३९</td><td>>L k|fs[tLs cf=lj=</td><td>s'dfv & t'Tt'/] ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>४०</td><td>>L dflnsf cf=lj=</td><td>s'dfv s'dfv @ af?n] ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>४१</td><td>>L afnsNof0f cf=lj==</td><td>s'dfv % ltldn] ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$@</td><td>>L dx]Gb| cf=lj=</td><td>s'dfv ! :jLsf]6 ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$#</td><td>>L hgtf cf=lj=</td><td>s'dfv ! yfnf ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$$</td><td>>L afnlasf; cf=lj=</td><td>s'dfv # 8f8f6fs'/L ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$%</td><td>>L pHhn cf=lj=</td><td>s'dfv % a'sfOg8f8f ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$^</td><td>>L afnsNof0f cf=lj=</td><td>s'dfv ^ ltnf/Lrf}/ ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$&</td><td>>L u0f]z cf=lj=</td><td>s'dfv ^ yfkfrf}/ ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>$*</td><td>>L hgtf df=lj=</td><td>s'dfv # /fu]rf}/ ;Nofg\</td><td></td></tr>
</table>

;d'bfodfd ;~rflnt

<table>
<tr><td>१</td><td>>L hghfu/0f afnlasf; s]Gb|</td><td>s'dfv @ vf/vf]nf ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>२</td><td>>L e'd]Zj/ afnlasf; s]Gb|</td><td>s'dfv @ lkkng]6L ;Nofg</td><td></td></tr>
<tr><td>३</td><td>>L ;fO{s'df/L afnlasf; s]Gb|</td><td>s'dfv # lkkn8f8f ;Nofg\</td><td></td></tr>
<tr><td>४</td><td>>L k|utLlzn afnlasf; s]Gb|</td><td>s'dfv # vf]n]v]t ;Nofg\</td><td></td></tr>
</table>

अनुसूची ४ Mगाउँपालिका अन्तर्गतका विद्यालयहरुको विवरण

क्र.स.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	संचालित कक्षा	संस्थापक अध्यक्ष तथा स्थापना मिति
१	;/:jtL df= lj=	s'dfv–!, leltag,;Nofg	!–!)	
२	dx]Gb| cf= lj=	s'dfv–!, dfFemkfgL,;Nofg	!–%	
३	e]/L df= lj=,	s'dfv–!, 6f6\s],;Nofg	!–!)	
४	hgtf cf= lj=,	s'dfv–!, yfnf,;Nofg	!–%	
५	sflnsf cf= lj=,	s'dfv–!,;fwgd'9f,;Nofg	!–#	
६	zflGt cf= lj=,	s'dfv–!, yfkfrf}/,;Nofg	!–%	
७	afnsNof0f cf= lj=,	s'dfv–@, gf/fo0f6fs'/f,;Nofg	!–%	
८	dflnsf cf= lj=,	s'dfv–@, af?n],;Nofg	!–%	
९	dxfb]j cf= lj=,	s'dfv–@, s}+gsfF8f,;Nofg	!–%	
१०	gf/fo0f df= lj=,	s'dfv–@,?dfnufpF,;Nofg	!–!@	@)#@ ?b|la/ zdf{
११	afnhfu[t cf= lj=,	s'dfv–#, afx'grf}/,;Nofg	!–*	
१२	afnljsf; cf= lj=,	s'dfv–#, 8fF8f6fs'/L, ;Nofg	!–%	
१३	df= lj=, u'?bf;],	s'dfv–#, u'?bf;] ;Nofg	!–!)	
१४	e}/jL df= lj=,	s'dfv–#, /fd|L,;Nofg	!–!)	
१५	hgtf df= lj=,	s'dfv–#, /fu]rf}/,;Nofg	!–!@	@)#* l8NnL axfb'/ a'9fyf]sL
१६	lji0f' cf= lj=,	s'dfv–#, kl/sfF8f,;Nofg	!–%	
१७	lz4 cf= lj=,	s'dfv–#, ;]/Lkf6f,;Nofg	!–*	
१८	sflnsf cf= lj=,	s'dfv–#, ltldn],;Nofg	!–*	
१९	c/lgsf] df= lj=,	s'dfv–#, sf]6gfpnf,;Nofg	!–!)	
२०	cfbz{ cf= lj=,	s'dfv–$, a:g]tHo"f,;Nofg	!–*	
२१	hghfu[t cf= lj=,	s'dfv–$, yb/f,;Nofg	!–*	
२२	hgsNof0f cf= lj=,	s'dfv–$, e08f/vf]nf,;Nofg	!–%	
२३	hgsNof0f cf= lj=,	s'dfv–$, sf]qL,;Nofg	!–%	
२४	lqj]0fL cf= lj=,	s'dfv–$,;]/f8fF8f,;Nofg	!–*	
२५	;/:jtL df= lj=,	s'dfv–%, emf/sfF8f,;Nofg	!–!)	
२६	afnsNof0f cf= lj=,	s'dfv–%, hokf]v/L,;Nofg	!–%	
२७	afnsNof0f cf= lj=,	s'dfv–%, ltldn],;Nofg	!–%	
२८	cf= lj=, g]6f,	s'dfv–%,g]6f ;Nofg	!–*	

२९	cHjn cf= lj=,	s'dfv–%, a'sfOg8fF8f,;Nofg	!–%	
३०	k|rlnt :d[lt cf=lj=	s'dfv–%,, vf]/]vf]nf,;Nofg	!–%	
३१	zflGt cf= lj=,	s'dfv–%, sf]5] ;Nofg	!–%	
३२	afnsNof0f cf= lj=,	s'dfv–^, ltnf/Lrf}/,;Nofg	!–%	
३३	eujtL cf= lj=,	s'dfv–^, cd|}8fF8f,;Nofg	!–%	
३४	hgsNof0f df= lj=,	s'dfv–^, sf]6,;Nofg	!–!)	@))(dx]Gb| axfb'/ l;+x
३५	j'4 hgsNof0f df= lj=,	s'dfv–^, d]n6fs'/f,;Nofg	!–!@	
३६	rqm cf= lj=, uf]nsk'/,	s'dfv–^, uf]nsk'/,;Nofg	!–%	
३७	sflnsf cf= lj=,	s'dfv–^,;]/fufpF,;Nofg	!–%	
३८	sflnsf cf= lj=,	s'dfv–^, a8fufpF,;Nofg	!–%	
३९	u0f]z cf= lj=, yfkfrf}/,	s'dfv–^, yfkfrf}/,;Nofg	!–#	
४०	;/:jtL cf= lj=, Oldn]rf}/,	s'dfv–&, Oldn]rf}/,;Nofg	!–#	
४१	1fgHof]lt cf= lj=,	s'dfv–&, Ro'/faf]6,;Nofg	!–%	
४२	bLkHof]lt cf= lj=,	s'dfv–&, 7s'/L6f]n,;Nofg	!–%	
४३	cf= lj=, las]{g]6L,	s'dfv–&, las]{g]6L,;Nofg	!–*	
४४	dx]Gb| df= lj=,	s'dfv–&, lhdfnL, ;Nofg	!–!@	
४५	hgtf cf= lj=,	:ofgLlhdfnL, s'dfv–&, ;Nofg	!–*	
४६	k|fs[lts cf= lj=,	s'dfv–&, t'/t/], ;Nofg	!–%	
४७	pksf/ cf= lj=,	s'dfv–&, k}+ofFvf]nf,;Nofg	!–#	
४८	zflGt cf=lj	= s'dfv–&,lhdfnL	!–#	

अनुसुचि५ MufpFपालिका शिक्षा समितिका पदाधिकारीहरुको विवरण

क्र.स.	नाम	पद	ठेगाना	सम्पर्क नम्वर
!	lbndfof a'9fdu/ - lu/L_	ufpF lzIff ;ldtL cWoIf	s'dfv uf=kf=$;Nofg\	(*%&*$$*((
@	hut axfb'/ 3tL{	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	Afurf}/ g=kf= ;Nofg\	(*%&*$$*)!
#	la/an zdf{	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=^ ;Nofg\	(($$(*#)@*
$	z]/ axfb'/ /fjt	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=@ ;Nofg\	(*^#!@#(#!
%	bnla/ k/Lof/	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=$;Nofg\	(*$^^(@%%$

^	k"l0f{df vqL	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=# ;Nofg\	(*)(&##**!
&	e}/a s'dfO{	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=% ;Nofg\	(*!)*#!@(#
*	nfnrGb /fjt	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=# ;Nofg\	(*$&*^%()&
(	b]a]Gb| axfb'/ /fjt	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=@ ;Nofg\	(*$*!@(&!@
!)	nf]s]Gb| a'9fyf]sL	ufpF lzIff ;ldtL ;b:o	s'dfv uf=kf=@ ;Nofg\	(*$*^^(^)@
!!	दिपक कुमार चन्द	सदस्य सचिव	बागचौर नपा-५ सल्यान	९८४९५९९५२९